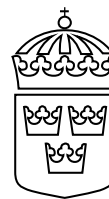

Regeringens proposition

2024/25:187

Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag

Prop. 2024/25:187

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 19 juni 2025

Ulf Kristersson

Niklas Wykman
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att en subventionsbrottslag ska införas. Genom lagen får statliga stöd till företag och andra juridiska personer som beslutas av statliga myndigheter och enskilda organ ett särskilt straffrättsligt skydd. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden och på så sätt orsakar fara för att statligt företagsstöd felaktigt betalas ut, tillgodoräknas eller inte återkrävs ska dömas för brott. Förslagen innebär en utvidgning av det straffbara området jämfört med bestämmelserna om bedrägeri och omfattar även det nuvarande omställningsstödsbrottet, som därmed upphävs. Brottsbalkens bestämmelser om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk, som avser stöd finansierade med EU-medel, flyttas till subventionsbrottslagen och utvidgas till att omfatta statligt företagsstöd.

I propositionen föreslås även att en lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd ska införas. Underrättelseskyldigheten omfattar de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Även regionerna omfattas av underrättelseskyldighet till viss del. En underrättelse ska lämnas till den utbetalande aktören om det finns anledning att anta att statligt företagsstöd felaktigt har betalats ut, kan komma att betalas ut eller har använts för ett annat ändamål än det som det har beviljats för.

Regeringen föreslår vidare att lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska utvidgas så att även regionerna omfattas av underrättelseskyldigheten till viss del.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till subventionsbrottslag.....	6
2.2	Förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.....	8
2.3	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.....	10
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.....	11
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd.....	12
3	Ärendet och dess beredning	13
4	Statliga stöd till företag och andra juridiska personer	13
4.1	Olika former av statliga stöd	13
4.2	Resultat av utredningens kartläggning	15
4.2.1	De flesta stöden hanteras av statliga myndigheter.....	16
4.2.2	De 20 största stöden står för ungefär 60 procent av utgifterna.....	18
4.3	Stödets konstruktioner och riskfaktorer	20
4.3.1	Stödets konstruktioner	20
4.3.2	De beslutande aktörernas kontrollmöjligheter	21
4.3.3	Brottsanmälningar gällande statliga stöd under 2021.....	22
5	Ett effektivt straffrättsligt skydd	23
5.1	Den nuvarande straffrättsliga regleringen	23
5.2	Statliga stöd behöver ett särskilt straffrättsligt skydd.....	24
5.3	Vilka stöd har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd?	27
5.4	En ny specialstraffrättslig lag	29
5.5	Tillämpningsområdet	31
5.5.1	Den nya lagen ska gälla statligt företagsstöd	31
5.5.2	Den nya lagen ska gälla EU-stöd.....	37
5.6	Subventionsbrottslag	38
5.7	Subventionsbrottens utformning	40
5.7.1	Subventionsbrott.....	40
5.7.2	Straff och val av påföljd	45
5.7.3	Ringa subventionsbrott.....	46
5.7.4	Grovt subventionsbrott	47
5.7.5	Vårdslöst subventionsbrott	48
5.7.6	Frivillig rättelse	50
5.8	Omställningsstödsbrottet upphävs.....	52

5.9	Subventionsmissbruk.....	54
5.10	Grovt subventionsmissbruk	57
5.11	Försök till subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk	58
5.12	Förhållandet till andra straffbestämmelser	58
5.13	Brott ska handläggas av Ekobrottsmyndigheten.....	60
5.14	Skyldighet att anmäla brott.....	62
5.15	Preskription	66
6	Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd	67
6.1	En underrättelseskyldighet behöver införas.....	67
6.2	Underrättelseskyldigheten ska framgå av en ny lag	70
6.3	Stöd som omfattas av lagen	71
6.4	Underrättelseskyldiga myndigheter och organ	73
6.5	Underrättelseskyldighetens omfattning	76
6.6	Undantag från underrättelseskyldigheten	79
6.7	Uppgifter som ska lämnas ut	80
7	Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.....	80
7.1	Regionerna ska omfattas av underrättelseskyldigheten	82
7.2	Lagens tillämpningsområde bör inte utvidgas ytterligare.....	86
8	Behandling av personuppgifter	89
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	101
10	Konsekvenser	102
10.1	Syftet med förslagen.....	102
10.2	Finns det alternativa lösningar?	102
10.3	Möjliga konsekvenser av att inte genomföra förslagen	104
10.4	Konsekvenser för enskilda, företag och andra juridiska personer	104
10.4.1	Konsekvenser för stödmottagare	104
10.4.2	Konsekvenser för enskilda organ som betalar ut stöd	105
10.4.3	Övriga konsekvenser för enskilda	106
10.5	Konsekvenser för statliga myndigheter	106
10.5.1	En ny subventionsbrottslag.....	106
10.5.2	Nya underrättelseskyldigheter	108
10.6	Konsekvenser för kommuner och regioner.....	109
10.7	Övrigt	110
11	Författningskommentar.....	111
11.1	Förslaget till subventionsbrottslag	111
11.2	Förslaget till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd	121
11.3	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	124
11.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet	124

Prop. 2024/25:187	11.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.....	125
	Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24)	126
	Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	132
	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	140
	Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	141
	Bilaga 5	Lagrådets yttrande	148
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 juni 2025.....	153

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till subventionsbrottslag.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till subventionsbrottslag

Härigenom föreskrivs¹ följande.

1 § Denna lag gäller statligt företagsstöd och EU-stöd.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna lag om en gärning är belagd med straff enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

2 § Med statligt företagsstöd avses i denna lag sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodosätts en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund.

Med statligt företagsstöd avses inte

1. lån,
2. garantier, och
3. stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen.

3 § Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar.

4 § För *subventionsbrott* döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. betalas ut eller tillgodosätts felaktigt eller med ett för högt belopp, eller
2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till stödet.

Straffet är fängelse i högst två år.

5 § Om brott som avses i 4 § är ringa döms för *ringa subventionsbrott* till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 § Om brott som avses i 4 § är grovt, döms för *grovt subventionsbrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om brottet rört betydande belopp,
2. om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen, i den ursprungliga lydelsen.

3. om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Prop. 2024/25:187

7 § För vårdslöst *subventionsbrott* döms den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 4 §. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

8 § För *subventionsmissbruk* döms den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

9 § Om brott som avses i 8 § är grovt, döms för *grovt subventionsmissbruk* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.

10 § Den som före utbetalning eller tillgodoräknande av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om stödet, ska inte dömas till ansvar enligt 4–7 §§.

11 § För försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

12 § Ringa subventionsbrott får åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

13 § Sådana statliga myndigheter eller enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

14 § Bestämmelserna i 35 kap. 2 § brottsbalken hindrar inte att en person döms till påföljd för ringa subventionsbrott enligt 5 § eller vårdslöst subventionsbrott enligt 7 §, om den misstänkte häktats, fått del av åtal eller godkänt ett strafföreläggande för brottet inom fem år från brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

2.2 Förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av sådant statligt företagsstöd som avses i 2 § subventionsbrottslagen (2025:000).

Lagen gäller dock inte om det finns en underrättelseskyldighet enligt lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Skyldigheten gäller dock inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

3 § En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,

2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller

3. kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om stödet. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelsen i stället lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som i första instans har beslutat om stödet.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

4 § Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet enligt 3 § första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹
dels att 9 kap. 3 b § ska upphöra att gälla,
dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2025:638

Föreslagen lydelse

9 kap.

11 §²

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri, grovt häleri, utförselhäleri eller grovt utförselhäleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri, grovt häleri, utförselhäleri eller grovt utförselhäleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För *försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk och för förberedelse till grovt fordringsbedrägeri* döms det också till ansvar enligt 23 kap.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri, grovt häleri, utförselhäleri eller grovt utförselhäleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri, grovt häleri, utförselhäleri eller grovt utförselhäleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms det också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med uppsåt att begå bedrägeri skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse av 9 kap. 3 b § 2019:310.

² Senaste lydelse 2025:638.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt
 - lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
 - lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, eller
 - lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481),
8. folkbokföringslagen (1991:481), *och*
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, *och*
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.
10. *lagen (2020:548) om omställningsstöd.*

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket och vid utredning av självständigt förverkande, om åklagaren anser att det finns särskilda skäl för detta.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om brott enligt lagen (2020:548) om omställningsstöd som har begåtts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.

² Senaste lydelse 2024:832.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Prop. 2024/25:187

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna. *Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.*

Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, *regionerna* och arbetslöshetskassorna.

Underrättelseskyldigheten gäller inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

För regionerna gäller inte underrättelseskyldigheten i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Detsamma gäller för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2023:459.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:548) om omställningsstöd
dels att 35–38 §§ ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 35 § ska utgå.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Regeringen beslutade den 31 mars 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka hur ett särskilt straffrättsligt skydd, motsvarande det som i bidragsbrottslagen (2007:612) finns för ekonomiska förmåner och stöd till enskilda personer, kan införas även för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Utredaren fick också i uppdrag att undersöka om lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen borde utvidgas (dir. 2022:25). Utredningen, som antog namnet Subventionsbrottsutredningen, överlämnade i mars 2024 betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/00826).

I denna proposition behandlas de lagförslag som lämnades i betänkandet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utvidgning av bidragsbrottslagen (bet. 2020/21:SfU26, rskr. 2020/21:302). Av tillkännagivandet följer att bidragsbrottslagen bör utvidgas och omfatta statliga stöd till företag (bet. 2020/21:SfU26 s. 6). Genom förslaget om en subventionsbrottslag som lämnas i denna proposition är tillkännagivandet tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 maj 2025 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Regeringen följer delvis Lagrådets förslag och synpunkter som behandlas i avsnitt 5.5.1, 5.10, 5.14 och 7.1 samt i författningskommentaren (avsnitt 11.1 och 11.5).

I förhållande till lagrådsremissens lagförslag görs en justering i förslaget till lag om ändring i brottsbalken så att det utgår från lydelsen enligt lagen (2025:638) om ändring i brottsbalken som träder i kraft den 1 september 2025.

4 Statliga stöd till företag och andra juridiska personer

4.1 Olika former av statliga stöd

Det finns ett mycket stort antal statliga stöd som betalas ut i form av bidrag och andra liknande ersättningar, och variationen är stor när det gäller vem som kan söka stöden, stödets syften och villkoren för stöden. De huvudsakliga stödformerna är bidrag och andra ersättningar, lån och

Prop. 2024/25:187 garantier. Även t.ex. nedsatta skatter och avgifter samt skattereduktioner kan utgöra stöd.

Vissa stöd till företag och andra juridiska personer förvaltas gemensamt av Europeiska kommissionen och de nationella myndigheterna enligt principen om delad förvaltning. EU-medel med delad förvaltning förmedlas till stödmottagare i medlemsstaterna genom nationella eller regionala program för olika EU-fonder eller samarbetsprogram som rör flera medlemsstater. Sådana stöd kan, i likhet med de nationella stöden, beslutas av svenska myndigheter eller organisationer.

Stöd som lämnas genom bidrag och andra ersättningar belastar statens budgets utgiftssida. Detsamma gäller som huvudregel även EU-stöd som hanteras av svenska myndigheter. Utlåning och infrianden av garantier inom den s.k. statliga garanti- och utlåningsmodellen ökar statsskulden. Stöd som lämnas i form av nedsatta skatter och avgifter eller skattereduktioner belastar statens budgets inkomstsida och brukar kallas skatteutgifter (se prop. 2010/11:40 s. 46 och skr. 2024/25:98).

Skatteutgifter kan ses som de effekter på skatteintäkterna som uppstår till följd av särregleringar i skattelagstiftningen. Sådana särregleringar är t.ex. nedsatta skattesatser, skattereduktioner och nedsatta avgifter. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika utgiftsområden som t.ex. bostad, miljö, arbetsmarknad eller näringsliv i syfte att stärka dessa områden. Ur ett budgetperspektiv kan de därför ofta jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. Det finns emellertid även skatteutgifter som har tillkommit för att underlätta den praktiska hanteringen i skattesystemet. Sådana skatteutgifter bör inte jämföras med stöd på budgetens utgiftssida (prop. 2010/11:40 s. 46 och skr. 2024/25:98 s. 6). Frånvaron av redovisade skatteutgifter på ett område innebär inte heller att stöd i form av skatteavvikelser saknas på området. De nedsatta skattesatserna och skatte- och avgiftsreduktionerna regleras antingen i inkomstskattelagen (1999:1229) eller i speciallagstiftning på skatte- och avgiftsområdet.

Stöd i form av bidrag och liknande ersättningar kan antingen betalas ut till mottagaren eller tillgodoräknas på mottagarens skattekonto. Det är vanligt förekommande att bidrag och liknande ersättningar till företag och andra juridiska personer beviljas för ett särskilt ändamål eller för en specifik åtgärd. Sådana stöd är därför ofta förenade med villkor för hur och till vad medlen får användas.

Myndigheternas handläggning av bidrag och liknande ersättningar styrs i huvudsak av de författningar som reglerar bidragen och kompletteras av allmänna bestämmelser om myndigheternas handläggning i förvaltningslagen (2017:900). Författningarnas normgivningsnivå varierar, både lag och förordning förekommer. Det är dock vanligast att bidrag och andra ersättningar regleras på förordningsnivå. Vissa författningar innehåller detaljerade bestämmelser som i stor utsträckning styr myndigheternas handläggning, t.ex. vem som kan söka stödet, vad en ansökan ska innehålla, vem som ska underteckna en ansökan, utbetalningsvillkor och redovisningskrav, medan andra författningar endast i varierande utsträckning innehåller sådana bestämmelser.

Det finns även exempel på bidrag och ersättningar som regleras genom förordningar med instruktioner för myndigheter och regeringens beslut om regleringsbrev. Det förekommer även att bidrag och ersättningar enbart

följer av särskilda regeringsbeslut, såsom de stöd som regeringen kan besluta om. Prop. 2024/25:187

När det gäller stöd i form av lån styrs utlåningen i hög grad av de författningar eller bemyndiganden som respektive myndighet grundar sin utlåning på. När myndigheter beslutar i ärenden om utlåning sker detta vanligtvis i två steg. Först beslutar myndigheten om att bevilja lånet, därefter träffas ett avtal med låntagaren. Detta innebär att även civilrättsliga regler påverkar lånevillkoren.

På samma sätt som gäller vid statens utlåning sker statens garantigivning vanligtvis i två steg med ett beslut först och därefter ett avtal. Statens utfärdade garantier regleras i likhet med statens låneavtal både av offentligrättsliga och civilrättsliga regler.

4.2 Resultat av utredningens kartläggning

Utredningen har kartlagt statliga stöd till företag, inklusive enskilda näringsidkare, och andra juridiska personer samt statens kostnader för stöden. Kartläggningen utgår från de statliga stöd som kunde sökas 2021. Kartläggningen av EU-relaterade stöd som förvaltas av svenska myndigheter avser dock 2020. Stöd som riktar sig till kommuner, regioner och statliga myndigheter eller beslutas av och betalas ut av regioner och kommuner omfattas inte av kartläggningen. Stöd som huvudsakligen syftar till att stödja verksamhet eller aktörer utanför Sverige, t.ex. internationellt bistånd, har inte heller ingått i utredningens kartläggning. Därutöver har vissa andra avgränsningar gjorts, bl.a. har stöd som ges av statliga bolag inte ingått i kartläggningen. I ett senare skede av utredningen blev det dock tydligt att vissa statliga bolag, som t.ex. Almi AB och Aktiebolaget Svensk Exportkredit, kunde ha inkluderats i kartläggningen. I kartläggningen har inte heller ingått stöd som inte föregås av någon form av ansökan eller som upphandlas. Därutöver har utredningen också exkluderat forskningsstöd som huvudsakligen kan sökas av statliga universitet och högskolor, forskningsinstitut och enskilda utbildnings-samordnare.

Inom ramen för kartläggningen har utredningen identifierat 537 stöd med beräknade utgifter om totalt 158,8 miljarder kronor. Detta inkluderar även stöd som är relaterade till covid-19-pandemin. Av beloppet beräknas 129 miljarder kronor utgöra utgifter på statens budgets utgiftssida, vilket motsvarar ca 8,3 procent av de takbegränsade utgifterna i statens budget för 2021. Utgifter för EU-relaterade stöd som belastar anslagen i statens budget, dvs. medel från EU-budgeten eller från statlig medfinansiering, beräknas uppgå till 17,8 miljarder kronor. Därutöver har utredningen redovisat övriga utgifter som avser skatteutgifter (28,5 miljarder kronor) samt fonder och Interreg-program (1,4 miljarder kronor). För de identifierade stöd som rör utlåning och garantier beräknas den utestående lånefordran uppgå till 0,4 miljarder kronor och de utfärdade garantierna till 272 miljarder kronor.

Av stöden som belastar utgiftssidan på statens budget uppskattar utredningen att ca 17 miljarder kronor (26 stöd) härrör från stöd med anledning av pandemin och 21 miljarder kronor från förstärkningarna av stödet vid korttidsarbete och ersättning för höga sjuklönekostnader.

Prop. 2024/25:187 Utredningen uppskattar att kartläggningen skulle ha omfattat ca 511 stöd med totala utgifter om 120,5 miljarder kronor under ett normalår, dvs. utan pandemin. Det går dock inte att utesluta att även andra stöd än stödet vid korttidsarbete och ersättning för höga sjuklönekostnader har förstärkts med anledning av pandemin, och därmed är större än under ett normalår.

4.2.1 De flesta stöden hanteras av statliga myndigheter

Utredningen bedömer att 88 aktörer handlägger statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Av de 88 aktörerna är 81 statliga myndigheter, inklusive de 21 länsstyrelserna, och 7 enskilda organ. De senare är Folkbildningsrådet, Sveriges Riksidrottsförbund, Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Svenska kyrkan, Svenskt Friluftsliv och Sveriges författarfond. De största utgifterna finns hos Skatteverket, Arbetsförmedlingen, länsstyrelserna och Försäkringskassan. Medan de tre förstnämnda vardera bedöms handlägga mellan 20 och 55 av de stöd som ingår i utredningens kartläggning, hanterar den fjärde, Försäkringskassan, endast fem stöd. Hos Försäkringskassan härrör 99 procent av utgifterna från ett enskilt stöd: den numera upphävda ersättningen för höga sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Det motsatta förhållandet, att en myndighet har förhållandevis små utgifter för ett stort antal stöd, gäller t.ex. för Sametinget, Skogsstyrelsen och Socialstyrelsen.

Tabell 4.1 Sammanfattning av stöd per organisation, miljarder kronor

Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter	Totala utest. åtaganden	Antal stöd
Skatteverket	36,66	38,46	-	26
Arbetsförmedlingen	14,19	20,83	12,33	20
Länsstyrelserna	13,85	14,85	17,69	55
Försäkringskassan	10,05	14,65	-	5
Statens skolverk	2,23	14,41	9,98	30
Tillväxtverket	9,02	9,72	4,29	29
Statens jordbruksverk	8,59	8,96	1,08	68
Folkbildningsrådet	4,04	4,69	0,04	14
Trafikverket	3,19	3,64	1,04	10
Verket för innovationssystem	2,40	3,60	3,22	1
Myndigheten för yrkeshögskolan	2,39	3,57	9,03	12
Statens kulturråd	2,74	3,23	-	40
Sveriges Riksidrottsförbund	2,42	2,42	-	26
Statens energimyndighet	1,06	2,19	3,63	10
Naturvårdsverket	1,92	2,14	3,93	10
Post- och telestyrelsen	1,56	1,72	0,24	3
Rådet för Europeiska socialfonden	0,29	1,15	3,13	1
Rymdstyrelsen	0,17	1,13	2,60	1
Myndigheten för press, radio och tv	0,99	0,99	0,12	5

Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter	Totala utest. åtaganden	Antal stöd
Stiftelsen Svenska Filminstitutet	0,85	0,85	0,02	42
Arvsfondsdelegationen	0,78	0,81	0,56	2
Socialstyrelsen	0,74	0,74	-	14
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	0,51	0,51	-	9
Svenska kyrkan	0,43	0,43	0,03	1
Specialpedagogiska skolmyndigheten	0,20	0,37	0,03	8
Boverket	0,19	0,25	0,23	8
Regeringen	0,25	0,25	-	1
Delegationen mot segregation	0,06	0,24	0,01	1
Partibidragsnämnden	0,18	0,18	0,00	2
Folkhälsomyndigheten	0,17	0,17	-	7
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	0,11	0,12	0,13	1
Studieförbundet SISU				
Idrottsutbildarna	0,12	0,12	-	2
Migrationsverket	0,01	0,12	0,15	2
Sametinget	0,12	0,12	0,01	26
Arbetsmiljöverket	0,11	0,11	0,02	1
Polismyndigheten	0,01	0,11	0,17	2
Myndigheten för stöd till trossamfund	0,10	0,10	-	6
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	0,09	0,09	-	2
Försvarsmakten	0,08	0,08	0,01	2
Skogsstyrelsen	0,06	0,07	0,08	9
Livsmedelsverket	0,06	0,06	-	5
Riksantikvarieämbetet	0,03	0,05	-	5
Svenskt Friluftsliv	0,05	0,05	-	1
Konstnärsnämnden	0,04	0,04	-	7
Svenska institutet	0,03	0,04	0,01	3
Strålsäkerhetsmyndigheten	0,01	0,04	0,06	3
Jämställdhetsmyndigheten	0,03	0,03	-	2
Brottsoffermyndigheten	0,03	0,03	0,03	1
Statens musikverk	0,02	0,02	-	1
Folke Bernadotteakademin	0,02	0,02	0,01	1
Statens försvarshistoriska museer	0,02	0,02	-	1
Kammarkollegiet	0,02	0,02	-	2
Brottsförebyggande rådet	0,01	0,02	-	2
Konsumentverket	0,02	0,02	-	1
Sveriges författarfond	0,02	0,02	0,00	2
Kriminalvården	0,01	0,01	-	1
Samefonden	0,00	0,01	-	1

Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter	Totala utest. åtaganden	Antal stöd
Universitets- och högskolerådet	-	0,01	-	1
Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	0,01	0,01	-	1
Riksarkivet	0,01	0,01	-	1
Statens maritima och transport-historiska museer	0,01	0,01	-	2
Myndigheten för tillgängliga medier	0,01	0,01	-	1
Institutet för språk och folkminnen	0,01	0,01	-	1
Nämnden för hemslöjdsfrågor	0,00	0,00	-	1
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	0,00	0,00	-	1
Exportkreditnämnden	Garantier	Garantier	Garantier	10
Riksgäldskontoret	Garantier	Garantier	Garantier	4
Svenska kraftnät	Utlåning	Utlåning	Utlåning	1
Summa	123,4	158,8	73,9	

Anm.: Uppgifterna avser de statliga stöd som kunde sökas 2021. EU-relaterade stöd som förvaltas av svenska myndigheter avser dock 2020. Antalet stöd summeras inte eftersom ett stöd kan beslutas av flera myndigheter eller organisationer.

Källa: SOU 2024:24 s. 133 och 134.

4.2.2 De 20 största stöden står för ungefär 60 procent av utgifterna

Av de stöd som ingår i utredningens kartläggning uppgår utgifterna för de 20 största stöden till 100,3 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 63 procent av de totala utgifterna. Skatteverket och Arbetsförmedlingen handlägger 8 av de 20 största stöden i kartläggningen. Enligt utredningen är det dock sannolikt att utgifterna avseende ersättning för höga sjuklönekostnader, omställningsstöd, stöd vid korttidsarbete, omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och särskilda behov i kulturlivet har varit högre till följd av pandemin. Det är därmed inte uppenbart att något av dessa fem stöd skulle finnas med i motsvarande tabell ett år utan effekter av pandemin, allt annat lika. I stället för dessa stöd skulle troligen andra stöd ha ingått bland de största stöden sett till totala utgifter, såsom lönebidrag för utveckling i anställning (1,71 miljarder kronor), energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten (1,62 miljarder kronor), stöd till lokala klimatinvesteringar, Klimatklivet, (1,61 miljarder kronor), statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur (1,53 miljarder kronor) och statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare, karriärtjänster (1,52 miljarder kronor).

Tabell 4.2 De 20 största stöden sett till total utgift, miljarder kronor

Prop. 2024/25:187

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter
1.	Ersättning för höga sjuklönekostnader	Försäkringskassan	10,0	14,5
2.	Nedsatt energiskatt på el inom industrin	Skatteverket	14,2	14,2
3.	Omställningsstöd	Skatteverket	9,9	9,9
4.	Stöd vid korttidsarbete	Tillväxtverket	7,8	7,8
5.	Statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling (Likvärdig skola)	Statens skolverk	0,6	6,2
6.	Lönebidrag för trygghet i anställning	Arbetsförmedlingen	4,1	5,3
7.	Lönebidrag för anställning	Arbetsförmedlingen	3,6	4,3
8.	Gårdsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	3,8	3,8
9.	Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	Skatteverket	3,8	3,8
10.	Statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande	Länsstyrelserna	3,7	3,7
11.	Extratjänster	Arbetsförmedlingen	0,5	3,7
12.	Forskningsfinansiering Vinnova	Verket för innovationssystem	2,4	3,6
13.	Nystartsjobb	Arbetsförmedlingen	2,8	3,4
14.	Statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning, inkl. främjande av studerandes inflytande och stöd för utbildningar till trafikflygare	Myndigheten för yrkeshögskolan	2,1	3,2
15.	Statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare	Statens skolverk	0,5	2,7
16.	Förgröningsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	2,2	2,2
17.	Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	Skatteverket	2,1	2,1
18.	Statsbidrag till folkhögskolor – Verksamhetsbidrag	Folkbildningsrådet	1,6	2,1
19.	Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare	Sju länsstyrelser	2,1	2,1
20.	Särskilda behov i kulturlivet	Statens kulturråd	1,9	1,9
	Summa		79,4	100,3

Anm.: Uppgifterna avser de statliga stöd som kunde sökas 2021. EU-relaterade stöd som förvaltas av svenska myndigheter avser dock 2020.

Källa: SOU 2024:24 s. 136.

4.3 Stödets konstruktioner och riskfaktorer

Utredningen har utifrån sin kartläggning av statliga stöd till företag och andra juridiska personer analyserat hur stöden är konstruerade och vilka konstruktioner som utgör riskfaktorer för att stöden missbrukas. Med missbruk avses att en sökande tillskansar sig ett stöd som denne inte har rätt till eller med för högt belopp, eller när en stödmottagare använder ett stöd för ett annat ändamål än vad stödet har beviljats för. Analysen har utgått från ett urval av stöd som omfattar de största totala utgifterna samt utifrån stödändamål, beslutande aktör och utgiftsområde (se SOU 2024:24 bilaga 4).

4.3.1 Stödets konstruktioner

Utredningen har identifierat ett antal riskfaktorer för att stöd missbrukas. Det avser bl.a. riskfaktorer som kan hänföras till de tillämpliga regelverken för stöden, t.ex. hur stöden är konstruerade, vilka uppgifter som krävs för att ansöka om ett stöd och vad det finns för förutsättningar att verifiera dessa uppgifter. Utredningen har angett att avsaknad av reglering samt ottydliga och generella regleringar kan utgöra riskfaktorer för att stöd missbrukas (se även Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret 2023:19 s. 24 och 25). Utöver en tydlig reglering är det enligt utredningen av vikt att det anges vad en ansökan ska innehålla. Utredningen anser vidare att risken för att stöd missbrukas kan vara högre om det inte finns krav på att underlag som visar att sökanden uppfyller villkoren för stödet ska bifogas till ansökan och att ansökan ska undertecknas av en särskilt utpekad person såsom en behörig firmatecknare.

En annan riskfaktor som har identifierats är att olika aktörer ansvarar för ett stöd. Det kan även förhålla sig så att ett stöd från en myndighet är beroende av ett tillstånd som lämnas av en annan myndighet. Vidare kan enligt utredningen också överlappande regleringar för stöd med liknande syften eller villkor innebära en risk för att stödmottagare erhåller stöd två gånger för samma sak utan att det var avsikten när regleringen infördes (se även Ds 2020:28 s. 15 och 16). En reglering som innebär att stöd betalas ut i förskott innebär enligt utredningen också en risk. Även avsaknaden av bestämmelser om återkrav eller att det saknas bestämmelser om att sökanden ska anmäla ändrade förhållanden eller komma in med särskild redovisning utgör riskfaktorer. Om det saknas villkor om att stöd inte får lämnas om sökanden har vissa skulder kan det utgöra en risk för att stöd missbrukas. Stöd som har ett svagare straffrättsligt skydd eller en svagare kontroll kan enligt utredningen missbrukas i högre grad än stöd med ett starkare skydd och kontroll. Även avsaknad av en underrättseskyldighet vid felaktiga utbetalningar kan enligt utredningen utgöra en riskfaktor, då chanserna att brott uppdagas ökar om det finns någon form av underrättseskyldighet. Stöd som ges utifrån sökandens prognoser eller antaganden kan riskera att missbrukas, eftersom det kan vara svårt att i efterhand kontrollera om sökanden avsiktligt har försökt att vilseleda den beslutande aktören. Stödvillkor som är svåra att kontrollera kan enligt utredningen medföra en ökad risk för missbruk.

Utöver stödets konstruktioner finns det riskfaktorer för missbruk som hänförs till de beslutande aktörernas kontrollmöjligheter. Det kan handla om vilka som söker ett visst stöd, hur information kan användas och delas mellan myndigheter, hur den beslutande aktören är organiserad och vilken kompetens handläggarna har.

Det finns organisationsformer som är svåra att kontrollera. Utredningen anser att det finns högre risk för missbruk när stöd betalas ut till privata aktörer, jämfört med offentliga aktörer. Ideella föreningar är särskilt svårkontrollerade eftersom det inte finns något register över vem som exempelvis tecknar föreningens firma. Det finns också en risk för att stödssystem missbrukas genom att bulvaner och målvakter används. En annan risk för missbruk hänger samman med förekomsten av s.k. möjliggörare och insiders. I vissa fall krävs det någon form av intyg från exempelvis en revisor för att beviljas stöd. I de fall där det finns en utpekad aktör som kan legitimeras en ansökan finns det en risk för att denna aktör används som möjliggörare för att kunna missbruka stödet. Brottsförebyggande rådet (Brå) har i rapporten *Mojliggorare for kriminella netværk – Om möjliggorare i kommunal, statlig och privat sektor* (Rapport 2024:2) bl.a. konstaterat att kriminella nätverk tycks ha ett stort intresse av att ha möjliggorare. Mojliggorarna förmedlar framfor allt information till personer i kriminella nätverk, men det forekommer också att de fattar gynnsamma beslut – där de gör avsteg från rutiner vid upphandling och andra centrala beslut, underlåter att rapportera personer i kriminella nätverk samt underlättar felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och den privata sektorn. Enligt Brås undersökning forekommer fall med möjliggorare inom samtliga undersökta sektorer, vilka bl.a. är rättsväsendet, flera förvaltningar inom kommuner, bank- och finansbranschen, fastighetsförmedlingar, bokförings- och redovisningstjänster och juridiska tjänster.

En betydande riskfaktor för missbruk och brott mot stödssystemen är bristande kontroll både inför beslut och vid en förekommande efterkontroll eller redovisning (se även SOU 2017:37 s. 271–276, Ds 2020:28 s. 68–71 och Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret 2023:19 s. 17 och 18). Det kan handla om bristande handläggningsrutiner, resurser eller systemstöd. Att de som gör kontrollerna har rätt kompetens är också en viktig faktor. Bristande kontroll skulle också kunna bero på att det är prioriterat att stödmottagaren snabbt kan ta del av stödet. Detta gäller särskilt olika former av krisstöd, inte minst de som forekom under pandemin.

Kontrollkulturen hos den beslutande aktören är viktig för möjligheten att upptäcka fel. I sin granskning av bidragen till civilsamhället noterade Riksrevisionen (RiR 2023:7) att det fanns tendenser hos bidragsgivande myndigheter att inte ifrågasätta stödmottagares uppgifter. I den mån stödgivningen i hög utsträckning bygger på tillit mellan den utbetalande aktören och stödmottagaren förutsätts att systemet inte utnyttjas i brottsliga syften. Tillitsbaserade system är sårbara för brottsliga angrepp. Det krävs att den utbetalande aktören har en medvetenhet om riskerna som systemet innebär. Det bör också vara så att den som beslutar om stöd ska ha hög motivation att hitta felaktigheter, för att säkerställa att stödet går

4.3.3 **Brottsanmälningar gällande statliga stöd under 2021**

Inom ramen för utredningens kartläggningsarbete har samtliga utbetalande myndigheter och enskilda organ som berörs tillfrågats om bl.a. antalet brottsanmälningar gällande misstänkta brott avseende statligt stöd till företag och andra juridiska personer. Antalet anmälningar uppgår sammanlagt till 598 (se tabell 4.3). Majoriteten av anmälningarna avser stöd som är relaterade till pandemin. Anmälningarna för brott gällande omställningsstödet och stöd vid korttidsarbete uppgick till 500 sammanlagt. Detta kan jämföras med antalet anmälda bidragsbrott samma år som enligt statistik från Brå uppgick till 21 625.

Tabell 4.3 Antal brottsanmälningar 2021 per stöd

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Antal brottsanmälningar
Omställningsstöd	Skatteverket	279
Stöd vid korttidsarbete	Tillväxtverket	221
Ersättning för höga sjuklönekostnader	Försäkringskassan	32
Nystartsjobb	Arbetsförmedlingen	25
Lönebidrag för anställning	Arbetsförmedlingen	13
Lönebidrag för trygghet i anställning	Arbetsförmedlingen	8
Lönebidrag för utveckling i anställning	Arbetsförmedlingen	6
Introduktionsjobb	Arbetsförmedlingen	3
Interreg Botnia–Atlantica	Länsstyrelsen i Västerbottens län	2
Statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid	Statens skolverk	2
Extratjänster	Arbetsförmedlingen	2
Statsbidrag till riksorganisationer vars verksamhet är inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar	Folkhälsomyndigheten	1
Programmet Mellersta Norrland (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	1
Bidrag för personligt biträde	Arbetsförmedlingen	1
Europeiska socialfonden 2012–2020, inklusive Fead, sysselsättningsinitiativet för unga som Easi	Rådet för Europeiska socialfonden	1
Stöd till lokala klimatinvesteringar (Klimatklivet)	Naturvårdsverket	1
		598

Källa: SOU 2024:24 s. 159.

5 Ett effektivt straffrättsligt skydd

5.1 Den nuvarande straffrättsliga regleringen

Enligt nuvarande ordning utgörs det huvudsakliga straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag och andra juridiska personer av bestämmelsen om bedrägeri i 9 kap. 1 § brottsbalken, även om fler bestämmelser i brottsbalken kan vara tillämpliga. För bedrägeri döms den som genom vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i dess ställe. För bedrägeri döms också den som genom att lämna oriktig eller ofullständig uppgift, genom att ändra i program eller upptagning eller på annat sätt olovligen påverkar resultatet av en automatisk informationsbehandling eller någon annan liknande automatisk process, så att det innebär vinning för gärningsmannen och skada för någon annan.

Att medvetet lämna oriktiga uppgifter till en utbetalande myndighet eller organisation i syfte att tillgodogöra sig ett statligt stöd kan utgöra ett försök till bedrägeri. Om uppgiftslämnandet dessutom leder till en utbetalning kan det vara fråga om ett fullbordat bedrägeri. Avgörande för om agerandet kommer att behandlas som ett försöksbrott eller ett fullbordat brott är när det upptäcks, trots att sökanden i båda fallen har gjort allt som krävs för att åstadkomma en utbetalning.

Enligt utredningen vållar bedrägeribestämmelsens krav på att en gärning måste ha inneburit skada för målsäganden och vinning för gärningsmannen ofta problem när det gäller brott som begås mot det allmänna, då det i vissa fall kan vara svårt att ange vad skadan har bestått i. Det gäller särskilt när ett statligt stöd har beviljats för att bedriva en viss verksamhet och stödmottagaren visserligen bedriver verksamheten, men inte i den omfattning eller på det sätt som stödbeslutet anger. Vidare omfattar bedrägeribestämmelsen endast uppsåtliga gärningar, vilket innebär att det inte är straffbart att av oaktsamhet lämna oriktiga uppgifter som leder till att ett statligt stöd betalas ut felaktigt.

Utredningen konstaterar vidare att det även kan uppkomma situationer där en stödmottagare, sedan ett stöd har beviljats, medvetet underlåter att anmäla ändrade förhållanden som denne är skyldig att anmäla enligt villkoren för stödet. En sådan underlåtenhet kan leda till att ett stöd fortsätter att betalas ut på felaktiga grunder, eller att ett felaktigt utbetalt stöd inte återkrävs. För att en underlåtenhet ska innebära ett vilseledande och föranleda ansvar för bedrägeri måste speciella förhållanden föreligga som medför att underlåtenheten anses lika straffvärd som en positiv uppgift (se rättsfallet NJA 1981 s. 787).

Brottsbekämpande myndigheter har framfört kritik mot bedrägeribestämmelsens tillämpbarhet när det gäller statliga stöd, bl.a. i samband med utvärderingen av de stödåtgärder som infördes med anledning av pandemin (se SOU 2022:65 s. 151 och s. 376–378, samt Ds 2020:28 s. 73–75). Kritiken går ut på att det är mycket svårt att driva ärenden som gäller brottslighet som riktar sig mot statliga stöd till företag och andra juridiska

Prop. 2024/25:187 personer eftersom stöden inte passar in i bedrägeribestämmelsen och det uppstår bevisfrågor som är mycket svåra att lösa.

Statliga stöd till företag och andra juridiska personer kan vara förenade med villkor för hur eller till vad stödet får användas. Att i sådana situationer använda stödet till ett annat ändamål än vad det har beviljats för kan, om det är fråga om ett stöd som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar, utgöra subventionsmissbruk enligt 9 kap. 3 b § brottsbalken. För stöd som finansieras med nationella medel är det däremot inte straffbelagt att använda medlen till andra ändamål än de som de har beviljats för.

5.2 Statliga stöd behöver ett särskilt straffrättsligt skydd

Regeringens bedömning: Det finns ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av de remissinstanser som yttrar sig särskilt över bedömningen har några invändningar mot den.

Flera remissinstanser, bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Konkurrensverket* och *Statskontoret*, delar utredningens bedömning att det finns ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

Brå instämmer i utredningens slutsats att alternativa åtgärder till ny lagstiftning, exempelvis utökade kontroller före beslut och förbättrade efterkontroller för beviljade stöd, inte är tillräckliga för att komma till rätta med problemen. *Brå* anser dock att det är helt avgörande att de utbetalande myndigheterna säkerställer att kontrollen och administrationen av stöden är effektiv för att ett straffrättsligt skydd ska få avsedd effekt. Även *Hovrätten för Västra Sverige* anser att ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga företagsstöd kräver uppföljande kontrollverksamhet avseende stödens användning. *Brå*, *Hovrätten för Västra Sverige* och *Statskontoret* efterfrågar en översyn av de författningar som reglerar de statliga stöden till företag och andra juridiska personer.

Några remissinstanser, bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* och *Åklagarmyndigheten*, anser att det bör övervägas om ett förfarande med administrativa sanktionsavgifter, motsvarande det som föreslås av 2021 års bidragsbrottsutredning i delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott – Administrativa sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott* (SOU 2022:37), bör införas även för missbruk av statliga stöd till företag och andra juridiska personer. *Ekobrottsmyndigheten* framhåller att en avgift som riktas mot en juridisk person visserligen kan ha minskad effekt ur brottspreventionssynpunkt, men att det finns andra fördelar med sanktionsavgifter, som t.ex. att det inte krävs någon utredning om vem inom företaget som gjort sig skyldig till brott.

Det behövs ett särskilt straffrättsligt skydd

För att värna legitimiteten i och förtroendet för statliga stödssystem som riktar sig till företag och andra juridiska personer är det avgörande att utbetalningar enbart sker till aktörer som är berättigade till stöd och att stöden används i enlighet med vad de har beviljats för.

Utredningen bedömer att statliga stöd till företag och andra juridiska personer är utsatta för brottsliga angrepp och att det finns en risk för felaktiga utbetalningar med stora belopp. Enligt utredningen kan det antas finnas ett stort mörkertal när det gäller brott som begås mot de statliga stöden till företag och andra juridiska personer samtidigt som upptäcktsrisken bedöms som låg (se SOU 2024:24 s. 163–167). Enligt den kartläggning av brottsanmälningar under 2021 som redovisas i betänkandet är antalet anmälningar begränsat i jämförelse med t.ex. antalet anmälda bidragsbrott (se avsnitt 4.3.3). Utredningen har utifrån detta dragit slutsatsen att de utbetalande myndigheterna och organisationerna inte upptäcker och anmäler misstänkt brottslighet i tillräcklig omfattning. Trots att bedrägerier riktade mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer i nuläget är belagda med straff är det i praktiken få personer som lagförs. Den nuvarande strafflagstiftningen kan därför inte anses vara särskilt effektiv. En tydlig och lättillgänglig reglering med anpassade straffrättsliga bestämmelser kan bidra till både en ökad medvetenhet hos de utbetalande aktörerna och ett förstärkt skydd av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. En sådan reglering har även ett viktigt signalvärde, och kan i sin tur leda till att andelen felaktiga utbetalningar minskar.

Felaktiga utbetalningar av statliga stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer påverkar statens finanser negativt. Extra allvarligt är det när de statliga stödssystemen utnyttjas i direkt samhällsfarliga syften, som när stöden göder extremism eller organiserad brottslighet (se SOU 2021:99 s. 52 och Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2023, Polismyndigheten m.fl., A215.519/2023).

De skattefinansierade stödssystemen förutsätter att det finns en betalningsvilja eller acceptans hos befolkningen för samhällets åtaganden. Felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot stödssystemen innebär att förtroendet för systemen undergrävs och riskerar att försvaga medborgarnas betalningsvilja. Det är emellertid inte bara staten som riskerar att drabbas av ekonomisk skada när de statliga stöden till företag och andra juridiska personer utsätts för brottsliga angrepp. Brottsligheten riskerar också att drabba de företag och föreningar som har rätt till stöden. När exempelvis ett företag ansöker om och beviljas ett stöd på oriktiga grunder riskerar det att tränga undan en seriös sökande som annars hade haft möjlighet att ta del av stödet. Brottsligheten kan på detta sätt även snedvrida konkurrensen på en marknad där oseriösa aktörer kan skaffa sig fördelar genom ett brottsligt agerande.

Alternativa åtgärder är inte tillräckliga

Den handlingsdirigerande verkan som straffrättsliga åtgärder avser att åstadkomma kan många gånger uppnås genom alternativa tillvägagångssätt. När det gäller missbruk av statliga stöd till företag och andra

Prop. 2024/25:187 juridiska personer finns det ett flertal åtgärder som kan övervägas, utöver straffrättsliga.

Ett sätt att minska andelen felaktiga beslut om stöd till företag och andra juridiska personer är att öka kvaliteten i handläggningen hos de utbetalande aktörerna. En förbättrad handläggningsprocess kan t.ex. innefatta utökade kontroller inför beslut och förbättrade efterkontroller. Genom ett sådant förfarande kan felaktiga utbetalningar förhindras och felaktigt utbetalade stöd återkrävas i större utsträckning. Att de utbetalande aktörerna säkerställer att kontrollen och administrationen av stöden är effektiv är, som bl.a. *Brå* och *Hovrätten för Västra Sverige* påpekar, även av betydelse för att den straffrättsliga lagstiftningen ska få avsedd effekt. Regeringen instämmer dock, i likhet med *Brå*, i utredningens slutsats att enbart utökade och förbättrade för- och efterkontroller vid beslut om stöd, inte är tillräckliga för att komma till rätta med problemen.

En annan åtgärd som kan ha en positiv effekt är, som bl.a. *Brå* och *Statskontoret* framhåller, att se över de författningar som reglerar de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. Inom ramen för utredningens kartläggning och analys av stöden har ett flertal riskfaktorer identifierats som kan hänföras till de tillämpliga regelverken för de statliga stöden. Analysen visar bl.a. att regleringen av stöd många gånger är otydlig när det gäller villkoren för att få stödet, vilka skyldigheter en mottagare har efter att stödet har beviljats och vad stödet får användas till. Regeringen delar utredningens slutsats att tydligare regleringar både kan leda till att andelen felaktiga beslut minskar och göra det svårare att utnyttja stöden i brottsliga syften. Regeringen har som ambition att säkerställa att nya statliga stöd utformas på ett sätt som minskar riskerna för brott och felaktiga utbetalningar (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4).

Ytterligare en åtgärd som kan bidra till att andelen felaktiga utbetalningar minskar är att införa en skyldighet för de beslutande aktörerna att underrätta varandra om de upptäcker felaktigheter i tidigare stödbeslut (se vidare avsnitt 6). En underrättelseskyldighet kan bl.a. leda till att felaktiga utbetalningar och brottslighet upptäcks i större utsträckning. Det är dock viktigt att de brott som upptäcks även kan lagföras på ett effektivt sätt. En underrättelseskyldighet kan mot denna bakgrund utgöra ett bra komplement till en straffrättslig reglering, men regeringen anser inte att en sådan skyldighet i sig är tillräcklig.

Ytterligare ett alternativ till straffrättsliga åtgärder är, som bl.a. *Ekobrottsmyndigheten* och *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* pekar på, möjligheten att införa ett administrativt sanktionssystem. Ett sådant sanktionssystem har utretts tidigare när det gäller missbruk av ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen, men förslagen har hittills inte genomförts (se SOU 2011:3 och SOU 2022:37). Inom Regeringskansliet pågår för närvarande ett arbete med att se över bl.a. hur 2021 års bidragsbrottsutrednings (S2021:03) förslag om ett administrativt sanktionssystem kan konstrueras för vissa felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemen (S2024:C). I promemorian Administrativa sanktioner i socialförsäkringen (Ds 2025:8) föreslås att administrativa sanktionsavgifter ska införas i förmånerna enligt socialförsäkringsbalken och i det statliga tandvårdsstödet. Promemorian har remitterats.

Som Ekobrottsmyndigheten framhåller kan fördelarna med sanktionsavgifter vara ett enklare och snabbare förfarande genom att det exempelvis inte krävs någon utredning om vem inom ett företag som har gjort sig skyldig till brott. Utredningen har dock ifrågasatt om ett sådant sanktions-system vid missbruk av statliga stöd till företag och andra juridiska personer skulle kunna uppnå en effekt som är jämförbar med straffrättsliga åtgärder på området. Skälet till det är att en sanktionsavgift för statliga stöd sannolikt skulle riktas mot företaget eller den juridiska personen och inte mot den fysiska personen som har gjort sig skyldig till brott. Sammantaget anser regeringen att det inom ramen för detta lagstiftningsärende inte finns skäl att överväga att införa ett administrativt sanktionssystem för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Något beredningsunderlag för att införa ett sådant sanktionssystem finns inte heller.

Sammanfattningsvis anser regeringen att de alternativ som finns till straffrättsliga åtgärder inte är tillräckliga.

Straffrättsliga åtgärder är ett effektivt medel för att motverka brott

För att motverka brottslighet som riktar sig mot välfärdssystemen och vissa av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer har det införts särskilda straffrättsliga regelverk i bidragsbrottslagen och lagen (2020:548) om omställningsstöd. Ett skäl för införandet av dessa straffbestämmelser har varit att de kan antas vara effektiva när det gäller att motverka brott (prop. 2006/07:80 s. 40 och prop. 2019/20:181 s. 80). Enligt utredningen anser de brottsbekämpande myndigheterna att dessa straffrättsliga regelverk i huvudsak fungerar väl och uppfyller sina syften. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att straffrättsliga åtgärder kan antas vara ett effektivt medel för att motverka missbruk av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer.

5.3 Vilka stöd har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd?

Regeringens bedömning: Statliga stöd, bidrag och andra ersättningar till företag, inklusive enskilda näringsidkare, och andra juridiska personer har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Statliga lån och garantier till företag och andra juridiska personer och stöd som lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen i form av t.ex. skattereduktioner och nedsatta avgifter har inte behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte över utredningens bedömning. *Almi AB (Almi)* anser att det bör utredas om det straffrättsliga skydd som föreslås även ska innefatta lån.

Statliga stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer behöver ett särskilt straffrättsligt skydd

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att en straffrättslig reglering bör omfatta statliga stöd, bidrag och andra ersättningar. Av den kartläggning som utredningen har gjort framgår att det är dessa stödformer som är vanligast förekommande (se avsnitt 4). Det finns vidare en mycket stor variation när det gäller stödvillkor, mottagare och hur stöden handläggs. Utredningens kartläggning visar även att stöd, bidrag och andra ersättningar är de stödformer som är mest utsatta för brottsliga angrepp, i vart fall sett till antalet brottsanmälningar. I de kontakter utredningen har haft med de utbetalande aktörerna har det också i princip uteslutande varit stöd, bidrag och andra ersättningar som har tagits upp som särskilt brottsutsatta. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att statliga stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer behöver ett särskilt straffrättsligt skydd.

Lån och garantier är inte särskilt utsatta

Lån och garantier utgör en förhållandevis liten andel av de stöd som har identifierats inom ramen för utredningens kartläggning. Enligt utredningen har de utbetalande aktörer som den har varit i kontakt med inte uttryckt att det finns något praktiskt behov av att låta lån och garantier omfattas av en särskild straffrättslig reglering. Det har inte heller framkommit att lån och garantier skulle vara särskilt utsatta för brott. Utredningens uppfattning är att sådana stödbeslut, eller i förekommande fall avtal, föregås av en mer noggrann handläggningsprocess. I förhållande till andra stödåtgärder präglas handläggningen och stödvillkoren också i högre utsträckning av affärsrättsliga överväganden.

I utredningens kartläggning inkluderades inte sådana stöd som lämnas av statliga bolag, t.ex. lån som lämnas av Almi. Sådana lån har därför inte heller ingått i resultatdelen av kartläggningen där utredningen har analyserat hur stöden är konstruerade och vilka konstruktioner som utgör riskfaktorer för att stöden missbrukas. Regeringen utesluter inte att det, som Almi framhåller, kan förekomma situationer där ett företag t.ex. använder medel som har betalats ut i form av lån för obehöriga ändamål eller misslyckas med att återbetala lånet enligt villkoren. Vid utlåningen ingår dock Almi ett avtal med låntagaren som även omfattas av civilrättsliga regler. Till skillnad från vad som gäller för andra former av stöd där det inte krävs någon form av motprestation, t.ex. statsbidrag eller ersättning för en särskild kostnad som en stödmottagare har i sin verksamhet, är utgångspunkten att ett lån ska återbetalas. Att en låntagare misslyckas med att återbetala lånet enligt villkoren utgör därmed ett avtalsbrott. På lån utgår i normalfallet även ränta som tillfaller långivaren. Därutöver föregås en kreditgivning i regel av en noggrann riskbedömning som bl.a. innefattar att kreditkontroller utförs. Det förekommer också att krav på säkerhet ställs i situationer där kreditrisken bedöms som hög, t.ex. i form av ett borgensåtagande eller en företagsinteckning. Sammantaget anser regeringen att det därmed föreligger betydande skillnader mellan statliga lån och andra stödformer. Dessa omständigheter, i kombination med att det inte har framkommit att statliga lån generellt sett är lika

brottsutsatta som andra statliga stöd, medför att regeringen, till skillnad från Almi, inte anser att statliga lån har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Prop. 2024/25:187

Stöd som lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen har redan ett straffrättsligt skydd

Som framgår i avsnitt 4.1 förekommer det även att stöd till företag och andra juridiska personer lämnas via skatte- och avgiftssystemen i form av t.ex. undantag från beskattning eller nedsättning av skatt eller avgift. Exempel på skatter som omfattas av skatte- och avgiftssystemen är, utöver inkomst-, mervärdes-, och punktskatter, skatt som tas ut enligt bl.a. kupongskattelagen (1970:624) och tullagen (2016:253). Sådana avgifter som omfattas av skatte- och avgiftssystemen är t.ex. avgifter för finansiering av systemen för social trygghet enligt socialavgiftslagen (2000:980). Ett exempel på en speciallagstiftning med bestämmelser om nedsatta skatter är lagen (1994:1776) om skatt på energi. Exempelvis anges i 6 a kap. 2 c § att för biogas och biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från både energiskatt och koldioxidskatt med 100 procent. Ett exempel på stöd i form av nedsatt avgift är stödet till näringslivet och viss ideell verksamhet i särskilt angivna stödområden enligt lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980).

Stöd som lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen har redan ett särskilt straffrättsligt skydd genom skattebrottslagens (1971:69) bestämmelser. På skatte- och avgiftsområdet finns också administrativa sanktionssystem, t.ex. i form av bestämmelser om skattetillägg i 49 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), som utgör ett ytterligare skydd för de stöd som omfattas av dessa system. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att det inte finns något behov av ytterligare specialstraffrättsliga bestämmelser till skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer som lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen.

5.4 En ny specialstraffrättslig lag

Regeringens förslag: Det särskilda straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska åstadkommas genom en ny specialstraffrättslig lag.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Ekobrottsmyndigheten* och *Åklagarmyndigheten*, är positiva till förslaget. Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det finns flera tänkbara lösningar på frågan om hur ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska åstadkommas. Riksdagen har tillkännaggett för regeringen att bidragsbrottslagen bör utvidgas till att omfatta statliga stöd till företag (bet. 2020/21:SfU26, rskr. 2020/21:302). Detta är

Prop. 2024/25:187 också något som har föreslagits i promemorian Uppdrag om förhindrande av brott kopplade till de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som vidtas med anledning av det nya coronaviruset (Ds 2020:28 s. 75).

Frågan om att utvidga bidragsbrottslagens tillämpningsområde övervägdes senast i propositionen Ett starkare skydd för välfärdssystemen (prop. 2018/19:132). I detta sammanhang bedömde regeringen att det, med hänsyn till lagens syfte och utformning, inte var motiverat att samtliga utbetalningar av stöd eller bidrag till företag och organisationer ska omfattas av bidragsbrottslagen (prop. 2018/19:132 s. 24).

Bidragsbrottslagens systematik, där lagens tillämpningsområde anges genom att vissa myndigheters samt kommuners och arbetslöshetskassors ekonomiska förmåner och stöd utpekas, är väl inarbetad. Att utvidga lagens tillämpningsområde till att också innefatta statliga stöd till företag och andra juridiska personer är svårt att genomföra på samma sätt eftersom det skulle kräva att stora ingrepp görs i lagen. Antalet utbetalande aktörer är betydligt fler än de som räknas upp i bidragsbrottslagen. De stöd, bidrag och ersättningar som har ett behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd betalas ut till företag och andra juridiska personer inom en mängd områden. Det handlar om allt från stöd till företag för att göra en viss typ av investeringar till bidrag till ideella organisationer inom civilsamhället. Dessa stöd kan därmed inte ringas in på ett lika enkelt sätt som välfärdsförmånerna.

Även om bidragsbrottslagen avser i princip samma skyddsintresse som har identifierats för stöd till företag och andra juridiska personer, dvs. att skydda statliga utbetalningar från brottsliga angrepp, så föreligger en viss skillnad rörande behovet av straffrättsliga åtgärder när det kommer till välfärdsförmåner å ena sidan och stöd till juridiska personer å andra sidan. Behovet av att kriminalisera användning av ett stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för finns exempelvis i normalfallet inte för utbetalningar av välfärdsförmåner till enskilda personer. Att utvidga bidragsbrottslagen och införa straffbestämmelser som tar sikte på ageranden som ligger utanför lagens nuvarande tillämpningsområde, riskerar att leda till tillämpningssvårigheter.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte vore ändamålsenligt att utvidga bidragsbrottslagen till att också omfatta statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

En annan lösning skulle kunna vara att införa nya bestämmelser i 9 kap. brottsbalken, där bl.a. bestämmelserna om bedrägeri (1 §) och subventionsmissbruk (3 b §) finns. Det som talar för en sådan lösning är intresset av att de straffrättsliga bestämmelser som är av betydelse i sammanhanget samlas i brottsbalken. Den utformning som den nya straffrättsliga regleringen bör få talar dock emot en sådan lösning. Regleringen är inte generell, utan inriktad på ett förhållandevis avgränsat område. Dessutom behövs särskilda bestämmelser som avgränsar tillämpningsområdet och tar sikte på berörda aktörers hantering, vilket inte passar in i brottsbalkens systematik. Mot denna bakgrund anser regeringen inte heller att det särskilda straffrättsliga skyddet bör regleras i brottsbalken.

Ytterligare en tänkbar lösning vore att införa särskilda straffbestämmelser i de författningar som reglerar stöden. Med tanke på att antalet stöd som har identifierats uppgår till flera hundra och att en stor del av stöden

är reglerade på förordningsnivå eller framgår av regleringsbrev framstår det emellertid inte som en framkomlig väg. Prop. 2024/25:187

Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen, att det mest lämpliga alternativet är att införa en ny lag med ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

5.5 Tillämpningsområdet

Av utredningens kartläggning framgår att de statliga stöden till företag och andra juridiska personer är många och olika sinsemellan. Kostnaderna för vissa stöd uppgår till flera miljarder kronor, medan kostnaderna för mindre stödåtgärder uppgår till betydligt lägre belopp.

En rimlig utgångspunkt är att ett straffvärt agerande ska behandlas lika, oberoende av vilket stöd det är som utsätts för brott. En ordning där endast vissa stöd till företag och andra juridiska personer har ett förstärkt straffrättsligt skydd kan medföra att brottsligheten i stället riktas mot andra stöd, som inte omfattas av samma straffbestämmelser. Under utredningens arbete har de brottsbekämpande myndigheterna framhållit att det som utmärker dagens ekonomiska brottslighet är anpassningsförmågan. Kriminella söker sig till de stöd, bidrag och ersättningar där upptäcktsrisken eller risken för kännbara straff är låg. Liknande iakttagelser har gjorts av 2021 års bidragsbrottsutredning (se SOU 2023:52 s. 120). Mot denna bakgrund är det angeläget att ett straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer omfattar så många stöd som möjligt.

5.5.1 Den nya lagen ska gälla statligt företagsstöd

Regeringens förslag: Den nya lagen ska gälla statligt företagsstöd. Med statligt företagsstöd ska avses stöd, bidrag och andra ersättningar som

- beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten, och
- betalas ut till eller på annat sätt tillgodoses av en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund.

Lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen ska inte utgöra statligt företagsstöd enligt den nya lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att uttrycket organisation ska användas i stället för enskilt organ. Utredningens författningsförslag undantar inte stöd, bidrag och andra ersättningar som betalas ut till eller på annat sätt tillgodoses av staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund. Av utredningens författningsförslag framgår inte heller att lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen ska undantas från uttrycket statligt företagsstöd.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser, bl.a. *Bodens kommun*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Region Jönköpings*

Prop. 2024/25:187 *län, Region Stockholm, Region Västmanland, Sveriges Kommuner och Regioner och Västra Götalandsregionen*, anser att det bör övervägas om även företagsstöd som beslutas av kommuner och regioner bör omfattas av den straffrättsliga regleringen. Flera av dessa, bl.a. Ekobrottsmyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner, lyfter särskilt att införandet av ett straffrättsligt skydd för endast statliga stöd kan medföra att kriminella aktörer i stället missbrukar stöd som betalas ut av kommuner och regioner. Ekobrottsmyndigheten framhåller även att utbetalningar från såväl den statliga som den kommunala sektorn kan ske till samma verksamhet.

Tillväxtverket avstyrker det föreslagna uttrycket statligt företagsstöd och föreslår att det ersätts av uttrycket statliga stöd eftersom det ska omfatta stöd till alla rättssubjekt som inte är fysiska personer samt enskilda näringsidkare, inte bara företag. Även *Arvsfondsdelegationen* anser att begreppet statligt företagsstöd riskerar att bli missvisande med tanke på att civilsamhället omfattas. *Verket för innovationssystem (Vinnova)* anser att det kan leda till oklarheter att uttrycken statsstöd till företag enligt EU:s regelverk och statligt företagsstöd i den nya lagstiftningen har olika innebörd.

Tillväxtverket avstyrker användningen av formuleringen ”stöd, bidrag och andra ersättningar” eftersom stöd är ett samlingsnamn för bidrag, andra ersättningar och även andra stöd. *Tillväxtverket* föreslår att formuleringen ersätts av ”stöd, såsom bidrag och andra ersättningar”, alternativt ”stöd i form av bidrag och andra ersättningar”.

Tillväxtverket anser att det inte är lämpligt att undanta de stöd som regionerna beviljar och som avser statliga medel, framför allt inte de medel som finansieras från samma anslag som stöd som *Tillväxtverket* beslutar. Synpunkten delas av *Region Västmanland*, som framhåller att det s.k. regionala investeringsstödet är ett sådant stöd som hanteras av både regionerna och *Tillväxtverket*. Regionen påpekar vidare att lagförslaget i praktiken innebär att företag som söker ett företagsstöd hos exempelvis *Tillväxtverket* omfattas av straffbestämmelserna, medan företag som söker samma stöd hos en region inte gör det. Liknande synpunkter framförs även av *Region Jönköpings län*.

Myndigheten för yrkeshögskolan efterfrågar ett förtydligande av om juridiska personer som är offentliga aktörer, dvs. kommuner, regioner och statliga myndigheter, ska undantas från det straffbara området. Liknande synpunkter framförs även av *Migrationsverket* och *Statskontoret*.

Skatteverket anför att även om det framgår av betänkandet att det utredningen beskriver som skatteutgifter inte ska omfattas av de föreslagna straffbestämmelserna vore det önskvärt om detta framgick direkt i lagtexten. *Skatteverket* föreslår därför att lagen om subventionsbrott ska vara subsidiär i förhållande till skattebrottslagen, på motsvarande sätt som föreslås för bidragsbrottslagen.

Skälen för regeringens förslag

Den nya lagen ska omfatta statligt företagsstöd

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det lämpligaste sättet att skapa ett brett tillämpningsområde för straffbestämmelserna är att i lagen definiera vad som avses med statligt stöd till företag och andra juridiska

personer, och vad som därmed omfattas av lagens tillämpningsområde. Regeringen delar utredningens slutsats att det med en sådan lösning är viktigt att utforma begreppen så tydligt att de straffrättsliga principerna om legalitet och förutsebarhet upprätthålls. Som framgår nedan anser regeringen därför, till skillnad från utredningen, att det uttryckligen bör framgå av lagtexten vilka typer av stöd som inte ska omfattas av den nya lagen.

Regeringen anser, till skillnad från *Tillväxtverket*, att den nya lagen ska omfatta statligt företagsstöd. Begreppet är nytt och förekommer inte i lagtext sedan tidigare. Språkligt ringar begreppet in de flesta stöden. Ett alternativt uttryck som är vidare och språkligt omfattar samtliga stöd som avses träffas av den föreslagna regleringen är, som *Tillväxtverket* framhåller, ”statliga stöd”. Som utredningen har konstaterat är det begreppet sedan tidigare starkt förknippat med den EU-rättsliga regleringen om statsstöd. Regeringens förslag gäller i huvudsak svenska förhållanden och berör exempelvis inte frågor om tillåtligheten av enskilda stödåtgärder i förhållande till den EU-rättsliga regleringen om statsstöd. Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte är lämpligt att i stället för statligt företagsstöd använda uttrycket statliga stöd som samlingsnamn för de typer av stöd som ska omfattas av den nya lagen. Som *Vinnova* påpekar finns även språkliga likheter mellan uttrycket statligt företagsstöd och de uttryck som används inom EU:s regelverk om statsstöd. Genom lagens definition av statligt företagsstöd klargörs dock vad innebörden är och vilka aktörer som träffas av regleringen. Mot denna bakgrund och med beaktande av att de båda regelverken i huvudsak berör olika frågor bedömer regeringen, till skillnad från *Vinnova*, att risken för oklarheter inte är så påtaglig att ett annat uttryck än statligt företagsstöd bör övervägas av den anledningen.

Regeringen har viss förståelse för de synpunkter som förs fram av bl.a. *Arvsfondsdelegationen* om att det kan anses missvisande att använda uttrycket företagsstöd om stöd som betalas ut till exempelvis ideella föreningar inom civilsamhället. Att uttrycket företag ges en vidare innebörd skulle dock inte vara unikt för den nya subventionsbrottslagen. I bestämmelsen om företagsbot i 36 kap. 23 § tredje stycket brottsbalken avses med företag både enskilda näringsidkare och juridiska personer. Att uttrycket företag även ska omfatta andra juridiska personer än företag tydliggörs också i definitionen av uttrycket.

Stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten

Som framgår i avsnitt 5.3 anser regeringen, i likhet med utredningen, att den straffrättsliga regleringen bör omfatta stöd, bidrag och andra ersättningar. Utredningens kartläggning har visat att dessa uttryck används med i princip samma innebörd när det gäller att sätta namn på stödåtgärder. Mot denna bakgrund anser regeringen, till skillnad från *Tillväxtverket*, att den formulering som utredningen har föreslagit på ett tydligt sätt fångar in de olika former av utbetalningar som förekommer på det område som ska träffas av lagstiftningen. Motsvarande uppräknings görs även i 1 § andra stycket bidragsbrottslagen.

Lagrådet anför att det bör övervägas att ange grunden för utbetalningen i lagtexten på samma sätt som i 1 § bidragsbrottslagen där det anges att det är fråga om stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas enligt lag eller förordning. Till skillnad från de ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen regleras dock inte alla statliga företagsstöd i lag eller förordning. Det förekommer att statliga företagsstöd betalas ut enbart med stöd av regleringsbrev eller andra regeringsbeslut, som t.ex. de stöd som regeringen kan besluta om (se avsnitt 4.1 och SOU 2024:24 s. 47, 48 och 142). Att i lagtexten ange grunden för utbetalningen av statliga företagsstöd är därmed svårt att göra utan att det medför en risk för att stöd som är tänkta att omfattas av det stärkta straffrättsliga skyddet i stället faller utanför lagens tillämpningsområde. Regeringen bedömer därför, till skillnad från *Lagrådet*, att grunden för utbetalningen inte bör anges i lagtexten.

Som framgår av utredningens kartläggning beslutas och utbetalas merparten av de statliga stöd, bidrag och ersättningar som går till företag och andra juridiska personer av statliga myndigheter (se avsnitt 4.2.1). Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att den straffrättsliga regleringen bör omfatta de stöd som beslutas av statliga myndigheter.

Regeringen ser, i likhet med bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Västra Götalandsregionen*, att det kan finnas behov av ett särskilt straffrättsligt skydd även för företagsstöd som beslutas av en kommun eller en region. Det finns indikationer på att även dessa stöd är utsatta för brottsliga angrepp (se Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet 2023, Polismyndigheten, diarienummer A2015.519/2023, s. 9). Regeringen anser mot denna bakgrund att det kan finnas skäl att även införa ett straffrättsligt skydd, likt det som nu föreslås för statliga företagsstöd, för stöd till företag och andra juridiska personer som beslutas av en kommun eller en region. För att kunna ta ställning till frågan behövs dock mer kunskap om dels i vilken omfattning kommuner och regioner beslutar om stöd och hur dessa är konstruerade, dels i vilken utsträckning det förekommer eller riskerar att förekomma brottsliga angrepp riktade mot dessa stöd. Regeringen avser därför att utreda den frågan vidare.

Utöver statliga myndigheter har några organisationer fått i uppgift enligt författning eller regleringsbrev att betala ut stöd, bidrag och andra ersättningar som finansieras av staten till företag och andra juridiska personer, bl.a. Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Sveriges Riksidrottsförbund och Svenskt Friluftsliv. Det förekommer även att statliga bolag tilldelas uppgiften att besluta om stöd. Exempelvis beslutar Almi om visst stöd för att bekosta förstudier enligt 13 § andra stycket förordningen (2012:872) om statlig finansiering genom regionala utvecklingsbolag. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att även dessa stöd bör omfattas av lagens tillämpningsområde.

Även kommuner och regioner kan få i uppgift att fördela företagsstöd som finansieras från statens budget. Ett exempel, som bl.a. Tillväxtverket pekar på, är stöd som lämnas inom den regionala utvecklingspolitiken. Sådant stöd kan lämnas av både Tillväxtverket och de regioner som beviljats tilldelning av statliga medel, vilket även innefattar Gotlands kommun enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar och bl.a. 3 och 4 §§ förordningen (2022:1467) om statligt stöd till regionala

investeringar. Som framgår ovan innebär utredningens förslag att stöd inom den regionala utvecklingspolitiken som beslutas av kommuner och regioner inte ska omfattas av den nya lagen.

Regeringen delar *Region Västmanlands* uppfattning att en ordning där missbruk av statliga medel behandlas olika beroende på om ett företagsstöd handläggs av en statlig myndighet eller en region kan framstå som otillfredsställande. Ett alternativ som kan övervägas för att fånga upp de stödformer som bl.a. Tillväxtverket pekar på är att utvidga tillämpningsområdet för den nya lagen till att omfatta statligt företagsstöd som beslutas av en kommun eller en region på uppdrag av staten. Statliga stöd till företag och andra juridiska personer som beslutas av kommuner och regioner, som t.ex. det regionala investeringsstödet inom den regionala utvecklingspolitiken, har dock inte ingått i utredningens kartläggning och analys.

Det finns även andra s.k. riktade statsbidrag till kommuner och regioner, som får användas för ett visst ändamål och t.ex. kan fördelas vidare till företag eller andra juridiska personer. Ett exempel är de statliga medel som lämnas till regionerna och Gotlands kommun av Statens kulturråd via den s.k. kultursamverkansmodellen enligt lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet och förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Att utvidga tillämpningsområdet för den nya lagen till statligt företagsstöd som betalas ut av en kommun eller en region på uppdrag av staten skulle därmed kunna medföra att lagstiftningen träffar stöd inom andra områden, för vilka det inte finns någon utredning av vare sig behovet eller konsekvenserna av en sådan reglering.

I likhet med vad som konstateras ovan gällande stöd som beslutas av en kommun eller en region behövs mer kunskap om t.ex. i vilken utsträckning kommuner och regioner fördelar statligt företagsstöd och hur dessa stöd är konstruerade innan det kan bli aktuellt att föreslå ett straffrättsligt regelverk som omfattar även dessa utbetalningar. Regeringen avser därför att utreda frågan vidare.

För att det ska vara tydligt att den nya lagen inte omfattar statligt stöd som betalas ut av kommuner och regioner anser regeringen att uttrycket enskilt organ bör användas i stället för organisation för att benämna utbetalande aktörer som inte är statliga myndigheter. Uttrycket enskilt organ förekommer även i andra sammanhang som benämning på aktörer som inte är myndigheter, t.ex. i lagen (2024:488) om personuppgiftsbehandling i vissa ärenden om stöd till civilsamhället och i lagen (2005:181) om miljöinformation hos vissa enskilda organ. Regeringen anser mot denna bakgrund att uttrycket enskilda organ på ett lämpligt sätt ringar in de aktörer som inte är statliga myndigheter, men vars stödgivning ska omfattas av den nya lagen.

En enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund kan vara mottagare

En mottagare av ett stöd, ett bidrag eller en ersättning kan ta del av dessa på två sätt, antingen genom en utbetalning eller genom att beloppet tillgodoräknas mottagaren genom en kreditering på dennes skattekonto.

Prop. 2024/25:187 Hur ett stöd, bidrag eller en ersättning kommer mottagaren tillgodo bör inte ha någon betydelse för lagens tillämpningsområde.

Offentliga organisationer som kommuner, regioner och statliga myndigheter är också juridiska personer. Det är vanligt förekommande att staten, utöver de generella statsbidrag som t.ex. ryms inom systemet för kommunalekonomisk utjämning, ger kommuner och regioner riktade statsbidrag som är öronmärkta för ett visst ändamål. De flesta av dessa bidrag betalas inte ut automatiskt, utan måste sökas av kommunerna och liknar på så sätt de statliga företagsstöd som lämnas till privata aktörer. Flera av dessa specialdestinerade statsbidrag hanteras bl.a. av Statens skolverk, Socialstyrelsen och Migrationsverket. Som exempel kan nämnas bidrag enligt förordningen (2023:490) om statsbidrag till kommuner för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap och förordningen (2023:609) om statsbidrag till kommuner för att säkerställa en god omsorg och hälso- och sjukvård för äldre personer, som prövas av Socialstyrelsen.

Statskontoret har i rapporten Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer bedömt att risken för felaktiga utbetalningar generellt sett är lägre när stöd går till kommuner och regioner än till andra juridiska personer (Statskontoret 2023:19 s. 15). Det beror på att kommuner och regioner oftare har utbildad personal med viss vana att ansöka om och administrera olika typer av stöd. Insynen är också generellt sett större hos offentliga aktörer, vilket innebär en lägre risk för att det uppstår avsiktliga eller oavsiktliga fel i ansökningsprocessen, jämfört med andra sökande organisationer. Stöd till kommuner och regioner har inte ingått i utredningens kartläggning och ska enligt utredningen inte heller omfattas av förslagen i betänkandet. Regeringen anser mot denna bakgrund att utbetalningar till sådana offentliga aktörer inte ska omfattas av den straffrättsliga regleringen.

Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att det finns skäl att uttryckligen undanta dessa aktörer från lagens tillämpningsområde. Ett sådant förtydligande har också efterfrågats av bl.a. Migrationsverket och *Myndigheten för yrkeshögskolan*. Det bör därmed framgå av lagtexten att lagen tillämpas på sådana stöd, bidrag och ersättningar som riktar sig till enskilda näringsidkare och andra juridiska personer än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund.

Andra juridiska personer med statlig eller kommunal anknytning som exempelvis bolag, föreningar och stiftelser med offentligt ägande och inflytande, inklusive bolag ägda av universitet eller högskola är privatretsliga subjekt som regleras i samma lagstiftning som privata aktiebolag, föreningar och stiftelser. Regeringen anser därmed inte att det på samma sätt som för staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund finns skäl att undanta sådana aktörer från den straffrättsliga regleringens tillämpningsområde.

Den straffrättsliga regleringen omfattar inte bara juridiska personer som bedriver näringsverksamhet, utan alla juridiska personer som inte uttryckligen undantas. *Lagrådet* anser att det är mindre självklart att låta lagen omfatta statliga stöd som betalas ut till, eller skulle kunna återkrävas av, ett dödsbo som inte bedriver näringsverksamhet. Enligt Lagrådets mening framstår det därför som rimligt att begränsa tillämpligheten av den straffrättsliga regleringen så att icke-näringsdrivande dödsbon undantas på motsvarande sätt som i bokföringslagen (1999:1078).

Av den kartläggning och analys som utredningen har gjort framgår att merparten av de stöd som har identifierats är riktade till aktörer inom en särskilt angiven bransch eller avsedda för ett särskilt ändamål (se SOU 2024:24 bilaga 2). Mot denna bakgrund kan den straffrättsliga regleringen i praktiken förväntas få en begränsad betydelse för dödsbon som inte bedriver näringsverksamhet. Det kan dock inte uteslutas att det förekommer statliga stöd som ett icke-näringsdrivande dödsbo kan ansöka om. Att företrädare för ett dödsbo som inte bedriver näringsverksamhet t.ex. lämnar oriktiga uppgifter som leder till att dödsboet beviljas ett statligt stöd som det inte har rätt till framstår dock inte som mindre klandervärt än när ett sådant agerande begås inom ramen för en annan juridisk person, som exempelvis en ideell förening. Mot denna bakgrund anser regeringen, till skillnad från Lagrådet, att det saknas tillräckliga skäl att undanta dödsbon som inte bedriver näringsverksamhet från den straffrättsliga regleringens tillämpningsområde.

Lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen ska inte utgöra statligt företagsstöd

Som framgår ovan delar regeringen utredningens bedömning att stöd i form av statliga lån och garantier samt stöd som lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen inte har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd (se avsnitt 5.3). Dessa stödformer kan dock också utgöra en form av statligt stöd som kan betalas ut till eller tillgodoräknas ett företag eller en juridisk person och omfattas därför språkligt av uttrycket statligt företagsstöd. Regeringen anser därför, i likhet med *Skatteverket*, att det bör framgå av lagtexten att dessa stödformer inte ska anses utgöra statligt företagsstöd i lagens mening. Med ett sådant förtydligande finns inte något behov av att införa en bestämmelse om att den nya lagen ska vara subsidiär i förhållande till skattebrottslagen, som Skatteverket föreslår.

Att ett statligt företagsstöd tillgodoräknas mottagaren genom en kreditering på dennes skattekonto innebär inte i sig att stödet lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen. Enligt 61 kap. 1 § första stycket 3 skatteförfarandelagen ska Skatteverket på skattekontot registrera bl.a. inbetalningar och utbetalningar. Skattekontot används på detta sätt inte bara för skatte- och avgiftsbetalningar utan även för utbetalning av olika former av statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

5.5.2 Den nya lagen ska gälla EU-stöd

Regeringens förslag: Den nya lagen ska även gälla EU-stöd. Med EU-stöd ska avses sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atom-energifgemenskapernas budgetar.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Ekobrottsmyndigheten* och *Tillväxtverket* efterlyser ett förtydligande av att stöd som finansieras med EU-medel, men betalas ut av svenska myndigheter, räknas som statligt företagsstöd fastän det samtidigt utgör EU-stöd. Liknande synpunkter framförs även av bl.a.

Prop. 2024/25:187 *Migrationsverket och länsstyrelserna i Norrbottens och Västernorrlands län*, som anser att det bör förtydligas i lagen att bestämmelserna som endast gäller statligt företagsstöd även gäller EU-stöd som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna definitionen av uttrycket EU-stöd omfattar samma bidrag och förmåner som innefattas i bestämmelsen om subventionsmissbruk i nuvarande 9 kap. 3 b § brottsbalken (se prop. 1998/99:32 s. 24–27). Regeringen föreslår att bestämmelsen utvidgas till att omfatta statligt företagsstöd och att den därför lyfts ur brottsbalken och placeras i den nya lagen (se avsnitt 5.9). Det finns därför ett behov av att definiera begreppet EU-stöd.

Vissa EU-stöd förvaltas gemensamt av Europeiska kommissionen och de nationella myndigheterna enligt principen om delad förvaltning. EU-stöd som har delad förvaltning och som beslutas av en statlig myndighet, eller ett enskilt organ på uppdrag av staten, har ingått i utredningens kartläggning. Det beror på att stöden belastar anslag på statens budget eller på annat sätt betalas ut av svenska myndigheter. EU-stöd som finansieras med EU-medel, men beslutas av en statlig myndighet eller ett enskilt organ på uppdrag av staten, utgör även statligt företagsstöd enligt definitionen av uttrycket i den nya straffrättsliga regleringen. De kommer därmed, till skillnad från de EU-stöd som inte samtidigt är statliga företagsstöd, att omfattas av alla straffbestämmelser i lagen. Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från bl.a. *Migrationsverket*, att det inte finns skäl att ange i lagtexten att de bestämmelser som gäller statligt företagsstöd även gäller EU-stöd som beslutas av svenska statliga myndigheter eller enskilda organ på uppdrag av staten.

5.6 Subventionsbrottslag

Regeringens förslag: Den nya lagen ska heta subventionsbrottslag. Huvudbrottet ska heta subventionsbrott.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att den nya lagen ska heta lag om subventionsbrott.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Hovrätten för Västra Sverige* förordar att huvudbrottet rubriceras företagsstödsbrott eftersom det ger en tydligare bild av vad bestämmelserna tar sikte på. Hovrätten anför vidare att ordet subvention är förknippat med statligt understöd, vilket inte passar särskilt bra om lagens tillämpningsområde senare utvidgas till att omfatta även stöd från kommuner och regioner.

Skälen för regeringens förslag: Det finns flera tänkbara rubriceringar för lagens huvudbrott. En utgångspunkt bör vara att brottets rubricering ska ringa in större delen av de stödformer som omfattas av den straffrättsliga regleringen. Rubriceringen måste även på ett lämpligt sätt förhålla sig till andra brottsbeteckningar på området, såsom bidragsbrott och subventionsmissbruk.

Lagens tillämpningsområde ska omfatta brottslighet riktad mot sådana statliga stöd till företag och andra juridiska personer som benämns statligt företagsstöd. Ett tänkbart förslag på rubricering för huvudbrottet skulle,

som *Hovrätten för Västra Sverige* förordar, kunna vara företagsstödsbrott. Som hovrätten anför går det att argumentera för att en sådan rubricering ger en tydligare bild av vad de nya bestämmelserna tar sikte på. Språkligt ringar också uttrycket in de allra flesta stöden. Regeringen anser dock, i likhet med utredningen, att ordet företagsstödsbrott ger ett stakigt och invecklat intryck. Vissa remissinstanser har också invänt mot uttrycket statligt företagsstöd i sig, bl.a. för att även stöd till aktörer inom civilsamhället omfattas av den föreslagna regleringen (se bl.a. *Arvsfondsdelegationens* synpunkter i avsnitt 5.5.1).

Enligt utredningen skulle ett annat alternativ kunna vara stödbrott. Rubriceringen är enklare och mer kortfattad, men samtidigt väl allmän. I likhet med utredningen anser också regeringen att uttrycket stödbrott ger intrycket av att det är frågan om ett brott som stödjer ett annat brott, snarare än ett självständigt brott.

Det tredje alternativet som utredningen har övervägt är subventionsbrott. Regeringen anser, till skillnad från *Hovrätten för Västra Sverige*, att ordet subvention inte är så pass förknippat med statligt understöd att användningen av uttrycket subventionsbrott medför hinder mot att i framtiden utvidga straffbestämmelserna till att omfatta även stöd från kommuner och regioner. Regeringen anser också, i likhet med utredningen, att det kan antas att ordet subvention i vardagligt språkbruk oftast syftar på ett statligt understöd till en juridisk person snarare än en fysisk person. Ordet subvention stämmer därmed också väl överens med de stöd som träffas av lagens tillämpningsområde.

Att hitta en brottsrubricering som på ett fullständigt sätt anger tillämpningsområdet och också förhåller sig logiskt till andra rättsområden och straffbestämmelser är svårt. I likhet med utredningen anser regeringen att av de alternativ som har övervägts framstår subventionsbrott som det alternativ som tydligast ger en upplysning om vilket agerande som avses. Även om ordet subvention är relativt allmänt hållet är det, till skillnad från många alternativ, inte fyllt med någon i sammanhanget motstridig juridisk betydelse. Rubriceringen är även logisk i förhållande till förslaget att utvidga bestämmelsen om subventionsmissbruk till att även omfatta statligt företagsstöd (se avsnitt 5.9).

Sammantaget anser regeringen att övervägande skäl talar för att huvudbrottet enligt den nya lagen ska heta subventionsbrott. Mot denna bakgrund bör lagen heta subventionsbrottslagen.

5.7.1 Subventionsbrott

Regeringens förslag: Straffansvar ska gälla för den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp, eller
2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till stödet.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Studieförbunden i samverkan* har ingen invändning mot förslaget som sådant, men anser att varken processen för att bli ett statsbidragsberättigat studieförbund, Folkbildningsrådets årliga utbetalningar av statsbidrag till studieförbund eller ansökan om att få statsbidrag till en folkhögskola kan anses vara sådana förfaranden som bör omfattas av den föreslagna regleringen. Även *Folkbildningsrådet* ställer sig tveksamt till att stödet till folkbildningen ska omfattas av den nya lagen och efterfrågar en närmare analys av de särskilda förutsättningar som råder för folkbildningen.

Sveriges advokatsamfund betonar vikten av ett tydligt och lättförståeligt ansökningsförfarande som underlättar processen för sökanden.

Både *Mediemyndigheten* och *Statens kulturråd* framhåller att skyldigheten att anmäla ändrade förhållanden i myndigheternas verksamheter regleras i myndighetsföreskrifter respektive bilagor till beslut om stöd och att anmälningsplikten därför inte kan ligga till grund för straffansvar.

Myndigheten för yrkeshögskolan efterfrågar en närmare analys av fare-rekvisitets tillämpning, t.ex. i fråga om att resurser och rutiner hos de utbetalande aktörerna påverkar det straffbara området.

Vinnova anför att om utredningens beskrivning av i vilka situationer fara för uteblivet återkrav kan uppstå är uttömmande, innebär det att en väsentlig del av uppgiftslämnande till Vinnova riskerar att falla utanför regleringen.

Flera remissinstanser, bl.a. *Brå*, *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Kammarkollegiet* och *Stockholms tingsrätt*, ser att det kan uppstå svårigheter med att bestämma vem som bär det straffrättsliga ansvaret eftersom merparten av brotten enligt den nya lagen kommer att begås inom en juridisk persons verksamhet. Även *Fremia* undrar hur det straffrättsliga ansvaret ska fungera i de sammanhang där statligt stöd lämnas till olika delar av föreningslivet. Myndigheten för yrkeshögskolan framhåller vidare att det finns en möjlighet inom yrkeshögskolan att anordna utbildningen i samverkan med andra och att anlita underentreprenörer, vilket kan innebära svårigheter i bedömningen av vem som bär det straffrättsliga ansvaret. Kammarkollegiet framför liknande synpunkter och efterfrågar

Skälen för regeringens förslag

Särskilda brottsförfaranden

Administrationn av statliga företagsstöd bygger i de allra flesta fall på förfaranden där beslut grundas på uppgifter som har lämnats av sökanden. Det är därför lämpligt att straffbestämmelserna för statligt företagsstöd formuleras så att utgångspunkten för kriminaliseringen är lämnande av oriktiga uppgifter. En sådan utformning stämmer också väl överens med hur straffansvaret är konstruerat i liknande regleringar, som exempelvis bidragsbrottslagen, skattebrottslagen och lagen om omställningsstöd.

De oriktiga uppgifterna kan i de flesta fall antas lämnas inom ramen för ett ansökningsförfarande. I likhet med *Sveriges advokatsamfund* anser regeringen att tydligare ansökningsförfaranden kan minska risken för att en sökande gör oavsiktliga fel som leder till felaktiga utbetalningar. Hur tydligt ansökningsförfarandet är kan dock variera mellan olika typer av stöd. Det finns statliga företagsstöd som inte betalas ut efter en regelrätt ansökan, utan som i stället baseras på uppgifter som lämnas i andra sammanhang. Ett exempel på ett sådant stöd är stödet till idrottsrörelsen genom Sveriges Riksidrottsförbund. Även sådana förfaranden bör präglas av samma tydlighet. Som framgår i avsnitt 5.2 kan tydligare regleringar av statliga företagsstöd leda till att andelen felaktiga beslut minskar. Regeringen har sedan tidigare bl.a. inlett ett arbete med att säkerställa att förordningar om bidrag till civilsamhället ska innehålla ett demokrati-villkor och att de även i andra avseenden ska vara utformade på ett sätt som minskar risken för felaktiga utbetalningar och brottslighet (prop. 2024/25:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.5.1).

Utredningen har inom ramen för sin kartläggning identifierat hundratals statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Stöden förekommer inom flera områden och är konstruerade på olika sätt. Att begränsa straffbestämmelsen till att endast omfatta sådana uppgifter som lämnas inom ramen för en ansökan skulle därmed riskera att få orimliga följder, bl.a. eftersom statliga företagsstöd som är i behov av ett särskilt straffrättsligt skydd då riskerar att falla utanför subventionsbrottslagens tillämpningsområde. Ett straffansvar som har sin utgångspunkt i lämnande av oriktiga uppgifter har fördelen att det inte är begränsat till hur och i vilket sammanhang de oriktiga uppgifterna lämnas.

För att straffansvar ska inträda måste dock samtliga brottsrekvisit i straffbestämmelsen vara uppfyllda, t.ex. att det är fråga om ett oriktigt uppgiftslämnande som orsakar fara för en felaktig utbetalning eller att ett stöd inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till det. Vilka uppgifter som ska lämnas i vilket sammanhang och vad som utgör en oriktig uppgift får avgöras med ledning av regleringen av det stöd som är aktuellt. Eftersom innehållet i de tillämpliga regelverken skiljer sig åt mellan olika stöd ligger det i sakens natur att det inte går att ange exakt hur bestämmelserna ska tillämpas för varje stödform som finns. Det är även vanligt att befintliga regleringar av stöd till företag och andra juridiska personer förändras, upphör att gälla och att nya stöd införs. Det går därmed inte att undvika att det kan uppstå sådana avgränsningsfrågor

som *Folkbildningsrådet* och *Studieförbunden i samverkan* pekar på. Om det vid utbetalning av ett visst stöd kan anses vara fråga om ett sådant oriktigt uppgiftslämnande som aktualiserar straffansvar blir ytterst en fråga för rättstillämpningen. Det kan inte heller uteslutas att vissa regleringar som avser statliga företagsstöd på sikt kan behöva ses över och anpassas till den straffrättsliga regleringen för att säkerställa att stöden omfattas. Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte finns skäl att göra något särskilt undantag i den straffrättsliga regleringen eller några andra anpassningar för stöd som Folkbildningsrådet betalar ut.

I likhet med vad som gäller för ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen respektive lagen om omställningsstöd förekommer det att den som har beviljats ett statligt företagsstöd är skyldig att anmäla ändrade förhållanden. Straffansvaret bör även omfatta gärningar som består i att stödmottagaren, i strid med en sådan skyldighet, underlåter att anmäla omständigheter som kan påverka rätten att få ett statligt stöd eller som kan leda till att stödet återkrävs. Det bör av rättssäkerhetsskäl krävas att det framgår av lag eller förordning att det finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Som både *Mediemyndigheten* och *Statens kulturråd* framhåller är det inte ovanligt att skyldigheten att anmäla ändrade förhållanden regleras i myndighetsföreskrifter eller t.ex. bilagor till beslut om stöd, och att anmälnings-skyldigheten därför inte kan ligga till grund för straffansvar. För att den straffrättsliga regleringen ska få önskvärd genomslagskraft krävs att det finns bestämmelser om skyldighet att anmäla ändrade förhållanden i de lagar och förordningar som reglerar statliga företagsstöd. Det saknas utrymme för att i detta lagstiftningsärende genomföra ändringar i alla regleringar av statliga företagsstöd. Den föreslagna regleringen bör dock på sikt bidra till att stödförfattningar utformas på ett sådant sätt att stöden omfattas av den straffrättsliga regleringen.

Brottet ska konstrueras som ett farebrott

Brott som avser de statliga företagsstöden begås vanligen genom att en sökande genom oriktiga uppgifter försöker tillgodogöra sig ett stöd. Misstänkt brottslighet upptäcks huvudsakligen vid prövningen av en ansökan eller i samband med efterkontroller. Om ett statligt företagsstöd har betalats ut när den oriktiga uppgiften upptäcks är det att anse som ett fullbordat bedrägeri, men om oriktiga uppgifter i en ansökan upptäcks före utbetalningen är det fråga om ett försök till bedrägeri. I båda situationerna har den som har lämnat uppgifterna gjort allt som krävs för att en utbetalning, och därmed brottets fullbordan, ska ske. Ett brott som stannar på försöksstadiet kan medföra en lindrigare påföljd än ett fullbordat brott, trots att det är svårt att argumentera för att det ena agerandet är mindre allvarligt än det andra. Det är en otillfredsställande ordning att samma klandervärda agerande från en sökande bedöms olika beroende på när i handlägningsprocessen de oriktiga uppgifterna upptäcks. En ny straffrättslig reglering bör komma till rätta med denna åtskillnad.

Att brottet konstrueras med ett farerekvisit medför att även fall där en oriktig uppgift i en ansökan om ett statligt företagsstöd upptäcks före utbetalning eller tillgodoräknande av stödet kan bedömas som ett fullbordat brott. En sådan konstruktion innebär samtidigt att det inte blir

nödvändigt med en kriminalisering av försök. Motsvarande konstruktion gäller även för bidragsbrott, omställningsstödsbrott och skattebrott.

I likhet med vad som gäller vid bidragsbrott bör faran vara konkret, vilket innebär att utgångspunkten är att det för straffansvar är tillräckligt att en oriktig uppgift sannolikt inte skulle upptäckas vid den normala rutinemässiga kontroll som den utbetalande aktören utför. Om uppgiften sannolikt skulle upptäckas vid en rutinkontroll har det inte förelegat någon konkret fara för exempelvis en felaktig utbetalning. Som *Myndigheten för yrkeshögskolan* framhåller kommer det straffbara området på detta sätt i viss mån att påverkas av vilka kontroller en myndighet eller ett enskilt organ genomför. Detta är emellertid inte en ny konstruktion, utan samma rekvisit finns redan i bidragsbrottslagen. Handläggningen av statliga företagsstöd har enligt utredningen i vissa avseenden varit mer präglad av ett tillitsbaserat synsätt än det som gäller inom välfärdsområdet, som har varit mer präglad av rutiner och kontroll. Bedömningen av om en oriktig uppgift medför att det finns en konkret fara för exempelvis en felaktig utbetalning kan därför antas bli förhållandevis sträng.

För att uppnå ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga företagsstöd bör farerekvisitet knytas till de straffvärda ageranden som kan förekomma i sammanhanget. Den föreslagna straffbestämmelsen syftar bl.a. till att förhindra att staten lider ekonomisk skada. Sådan skada kan t.ex. uppkomma genom att ett stöd betalas ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Faran uppstår i dessa situationer innan ett stöd har betalats ut. Staten kan dock även lida skada genom att staten fråntas möjligheten att återkräva ett felaktigt utbetalt stöd.

När det gäller fara för att ett statligt stöd inte återkrävs handlar det om situationer som uppstår efter att ett stöd har betalats ut eller tillgodoräknats. Det kan röra sig om en stödmottagare som i strid med lag eller förordning underlåter att anmäla ändrade förhållanden. Det brottsliga agerandet uppstår i och med att mottagaren av ett stöd inte ändrar uppgifterna och därmed försvårar för staten att kräva betalningen åter. En sådan reglering gäller för omställningsstödsbrott (prop. 2019/20:181 s. 81). Ett annat exempel är att en stödmottagare i samband med en efterkontroll eller granskning lämnar oriktiga uppgifter. Även i denna situation kan de oriktiga uppgifterna leda till att den beslutande aktören inte kan fatta ett beslut om återkrav. I likhet med *Vinnova* anser regeringen att inte endast oriktiga uppgifter som lämnas inom ramen för en fördjupad granskning eller efterkontroll kan omfattas av den straffrättsliga regleringen. Det som är avgörande är om uppgiftslämnandet orsakar fara för att ett statligt företagsstöd inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till det. Eftersom förutsättningarna för återkrav skiljer sig åt mellan olika stödformer är det inte möjligt att uttömmande beskriva hur bestämmelserna ska tillämpas för alla stöd. En bedömning av om oriktiga uppgifter, som lämnas inom ramen för ett förfarande som kan leda till återkrav av ett visst stöd, ger upphov till sådan fara som krävs för att straffrättsligt ansvar ska aktualiseras måste i stället göras i varje enskilt fall.

De fall som är avsedda att träffas av den straffrättsliga regleringen är sådana där en person, exempelvis en företrädare för ett företag eller en annan juridisk person, ansöker om stöd och medvetet lämnar en oriktig uppgift som leder till fara för att ett statligt företagsstöd felaktigt betalas ut, tillgodoräknas eller inte återkrävs. Även om det föreslagna brottet omfattar sådana fall där en enskild näringsidkare själv lämnar en oriktig uppgift eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden kan det antas att merparten av brotten kommer att begås inom en juridisk persons verksamhet. Som utredningen och ett flertal remissinstanser, t.ex. *Brå*, *Fremia*, Hovrätten för Västra Sverige och *Stockholms tingsrätt*, påtalar är det i dessa situationer typiskt sett förenat med svårigheter att utreda vem som bär det straffrättsliga ansvaret för ett visst agerande. Det kan dock konstateras att detta förhållande inte är unikt för statligt företagsstöd. Tvärtom är det förhållandevis vanligt att brott begås med användande av juridiska personer som brottsverktyg, t.ex. när det gäller skattebrott. Om en straffbar gärning har begåtts inom en juridisk person, t.ex. ett aktiebolag eller en ideell förening, innebär det individuella straffansvaret att det måste fastställas vem som är ansvarig. I det kan ligga att fastställa vem som inom den juridiska personen har ansvaret för att en skyldighet att agera fullgörs.

Det brukar inte anges särskilt i de straffrättsliga bestämmelserna vem som bär det straffrättsliga ansvaret, utan det följer av principer som har utarbetats i rättspraxis. Hur de tillämpliga regelverken och därmed även ansökningsprocesserna för olika stödformer är utformade skiljer sig även åt. I den analys av stödets konstruktioner som utredningen har gjort anges att det följer av vissa stödförordningar att en behörig firmatecknare ska ge in eller underteckna ansökan. Vissa myndigheter har även e-tjänster för ansökningar om stöd där sökanden måste ange en utpekad person som är ansvarig och som sedan signerar ansökan elektroniskt. Av de 104 stöd som utredningen har analyserat var det reglerat vem som skulle underteckna ansökan i 43 fall. Möjligheterna att identifiera vem som bär det straffrättsliga ansvaret kan därför variera beroende på hur t.ex. ansökningsprocessen för statliga företagsstöd är utformad. I likhet med Hovrätten för Västra Sverige anser regeringen att oklarheter gällande vem som bär det straffrättsliga ansvaret kan minska med tydligare ansökningsprocesser och säker identifiering vid undertecknande av en ansökan. Som utredningen föreslår skulle detta exempelvis kunna åstadkommas genom krav på att ansökan undertecknas med e-legitimation av en behörig ställföreträdare för den juridiska personen. Även om den som undertecknar en ansökan inte alltid behöver vara att anse som gärningsman är utredningsläget många gånger bättre om det inledningsvis finns en verifierad person.

Det saknas utrymme för att inom ramen för detta lagstiftningsärende göra en generell översyn av de tillämpliga regelverken för statliga företagsstöd. Det kan även ifrågasättas om det är möjligt, eller ens lämpligt, att ta fram allmängiltiga riktlinjer för hur en ansökningsprocess bör vara utformad när det kommer till statliga företagsstöd, eftersom behovet kan se olika ut för olika stöd. Utifrån resultatet av utredningens analys talar dock mycket för att krav på att en särskilt angiven person antingen undertecknar eller på annat sätt pekas ut som ansvarig för de uppgifter som lämnas i en ansökan kan underlätta en bedömning av vem

som bär det straffrättsliga ansvaret för eventuellt felaktiga uppgifter. Detta kan vara särskilt angeläget när det är fråga om stöd som betalas ut till andra juridiska personer än företag där företrädaransvaret inte är lika tydligt reglerat, t.ex. när det, som *Fremia* påpekar, gäller stöd som riktar sig till ideella föreningar inom civilsamhället. I de fall där det är särskilt svårt att avgöra vem inom en juridisk person som bär det straffrättsliga ansvaret kan den straffrättsliga regleringen på sikt leda till att nödvändiga anpassningar i exempelvis stödförfattningar genomförs.

Vem som kan anses vara straffrättsligt ansvarig för ett oriktigt uppgiftslämnande eller en underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden blir också ytterst en fråga för rättstillämpningen. De svårigheter som *Myndigheten för yrkeshögskolan* och *Kammarkollegiet* pekar på, exempelvis när en stödmottagare anordnar en utbildning i samverkan med andra aktörer samt när någon som är anlitad i ett projekt, eller en underentreprenör, lämnar uppgifter, kommer därför i stor utsträckning att få lösas genom att en bedömning görs i det enskilda fallet. De fall som i första hand är avsedda att träffas av lagstiftningen är när en företrädare för sökanden eller en enskild näringsidkare själv lämnar en oriktig uppgift eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden. I likhet med vad som gäller för bidragsbrott träffar bestämmelserna om subventionsbrott dock även fall där en annan person, exempelvis en företrädare för en organisation som stödmottagaren samarbetar med, medvetet lämnar en oriktig uppgift, som leder till fara för en felaktig utbetalning till någon annan (se prop. 2006/07:80 s. 96). För det fall det inte är fråga om gärningsmannaskap kan bestämmelserna om medverkan i 23 kap. brottsbalken bli tillämpliga. Sådant ansvar kan också komma i fråga för s.k. möjliggörare, exempelvis en revisor som skriver ett revisorsintyg där denne medvetet lämnar felaktiga uppgifter för att hjälpa en person att för ett företags räkning ansöka om ett stöd på felaktiga grunder (se resonemang i prop. 2019/20:181 s. 80 och 81). I ett sådant fall kan även brottet osant eller grovt osant intygande aktualiseras.

5.7.2 Straff och val av påföljd

Regeringens förslag: Straffet för subventionsbrott som inte är ringa ska vara fängelse i högst två år.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har inga synpunkter på utredningens förslag. *Konkurrensverket* påpekar att den föreslagna straffskalan innebär att möjligheterna att utesluta leverantörer som har dömts för subventionsbrott och subventionsmissbruk av normalgraden från offentlig upphandling kommer att vara begränsade.

Skälen för regeringens förslag: Straffskalorna för bidragsbrott som inte är ringa och omställningsstödsbrott är fängelse i högst två år. Det föreslagna brottet har stora likheter med dessa två brott. En skillnad mot bidragsbrott är att det föreslagna brottet i de flesta fall sannolikt kommer att avse betydligt högre belopp. För bedrägeri gäller också samma straffskala som för bidragsbrott och omställningsstödsbrott.

Straffskalan för subventionsbrott av normalgraden bör mot denna bakgrund vara densamma som för bidragsbrott, omställningsstödsbrott

Prop. 2024/25:187 och bedrägeri, dvs. fängelse i högst två år (jfr prop. 2006/07:80 s. 80 och 81 samt prop. 2019/20:181 s. 82).

Som *Konkurrensverket* konstaterar innebär den föreslagna straffskalan att det kommer att finnas begränsade möjligheter att utesluta en leverantör som har dömts för subventionsbrott av normalgraden från offentlig upphandling enligt 13 kap. 1 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling och motsvarande reglering i övriga upphandlingslagar, t.ex. eftersom uteslutning vid organiserad brottslighet bl.a. förutsätter att brottet ska ha ett maximistraff om minst fyra års fängelse (prop. 2015/16:195 s. 717). Straffskalan utformas dock med beaktande av gärningarnas klandervärldhet och med hänsyn till straffskalorna för andra likvärdiga brott. Den upphandlingsrättsliga lagstiftningen förhåller sig i sin tur till detta.

5.7.3 Ringa subventionsbrott

Regeringens förslag: En särskild bestämmelse för ringa fall av subventionsbrott ska tas in i den föreslagna lagen. Brottet ska betecknas som ringa subventionsbrott. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst sex månader.

Ringa subventionsbrott ska endast få åtalas av åklagare om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har inga synpunkter på utredningens förslag. *Åklagarmyndigheten* instämmer i att det finns behov av en särskild åtalsprövningsregel för ringa subventionsbrott, men anser att det är lämpligt och bör förtydligas att samma beloppsgräns tillämpas för ringa subventionsbrott och ringa bidragsbrott.

Skälen för regeringens förslag: De statliga företagsstöden uppgår i regel till betydande belopp. Utrymmet för att bedöma ett brott som ringa bör mot denna bakgrund vara begränsat. Det kan dock inte uteslutas att det kan uppstå fall som är att betrakta som ringa. Dessa situationer kan främst tänkas uppstå när det gäller fara för att ett stöd betalas ut med för högt belopp där avvikelserna är ringa, eller fara för att en mindre del av ett utbetalt stöd inte återkrävs. En bestämmelse för ringa fall av subventionsbrott bör därför tas in i lagen. Brottet bör betecknas som ringa subventionsbrott. Straffskalan bör vara densamma som för ringa bedrägeri och ringa bidragsbrott, dvs. böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som är ett ringa brott måste avgöras med hänsyn till samtliga omständigheter vid brottet. Beloppet bör i de flesta fall kunna vara av särskild betydelse, om inte detta framstår mer som ett slumpmässigt resultat. I likhet med *Åklagarmyndigheten* anser regeringen att den beloppsgräns som tillämpas vid bedömningen av ringa bidragsbrott även bör vara vägledande för bedömningen av ringa subventionsbrott.

Som nämns ovan kommer sannolikt bestämmelsen om ringa brott i praktiken att tillämpas sällan. I de fall bestämmelsen ändå aktualiseras bör åtal endast väckas om det av särskilda skäl är motiverat ur allmän synpunkt. En sådan åtalsbegränsning möjliggör att rättsväsendets resurser kan riktas mot de mest klandervärda agerandena och inte mot bagatellartad brottslighet. Ett särskilt skäl att väcka åtal kan vara att någon begår

upprepad ringa brottslighet, utan att det är att bedöma som brott av normalgraden. Särskilda skäl kan även finnas i andra situationer där gärningsmannens agerande framstår som särskilt klandervärt.

Prop. 2024/25:187

5.7.4 Grovt subventionsbrott

Regeringens förslag: En särskild straffbestämmelse för grova fall av subventionsbrott ska tas in i den föreslagna lagen. Brottet ska betecknas som grovt subventionsbrott. Straffet ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet har rört betydande belopp, om den som har begått brottet har använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller om gärningen har ingått i en brottslighet som har utövats systematiskt eller i större omfattning.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: En bestämmelse för särskilt allvarliga fall av subventionsbrott bör tas in i lagen. Brottet bör betecknas grovt subventionsbrott. Straffskalan bör vara densamma som för grovt bedrägeri, grovt bidragsbrott och grovt omställningsstödsbrott, dvs. straffminimum bör vara fängelse sex månader och straffmaximum bör vara fängelse sex år.

I bestämmelsen bör anges sådana omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Även här kan en jämförelse göras med de omständigheter som beaktas vid bedömningen av om ett bidragsbrott och ett omställningsstödsbrott är grovt. I likhet med vad som gäller för dessa grova brott bör det särskilt beaktas om brottet har rört betydande belopp.

Det är förhållandevis vanligt att falska handlingar används i samband med bedrägeribrott mot det allmänna. Det utgör en sådan omständighet som bör beaktas vid bedömningen av om en gärning utgör ett grovt subventionsbrott, i likhet med vad som gäller för grovt bedrägeri, grovt bidragsbrott och grovt omställningsstödsbrott. Förfalskningsåtgärden kan t.ex. bestå i att skriva en annan persons namnteckning eller att ändra en uppgift i ett dokument som har utfärdats av någon annan (se prop. 1995/96:170 s. 111 och bet. 1995/96:JuU23 s. 14). Ett exempel kan vara att ett förfalskat revisorsintyg ges in.

Även vilseledande bokföring kan förekomma i samband med bedrägerier. Mottagare av statligt företagsstöd är i många fall skyldiga att i samband med granskning och kontroll lämna över underlag i form av bokföring till den utbetalande aktören. Bokföringsmaterial har på detta sätt ofta en stor betydelse vid bedömningen av rätten till statligt företagsstöd. En vilseledande bokföring kan exempelvis leda till att ett felaktigt utbetalt statligt företagsstöd inte återkrävs. Möjligheten för den utbetalande aktören till fördjupad kontroll av bokföringen är vidare begränsad. Det bör ses som särskilt allvarligt att använda sig av vilseledande bokföring för att

Prop. 2024/25:187 begå brottet. Omständigheten bör därför särskilt beaktas vid bedömningen av om brottet ska rubriceras som grovt.

En annan omständighet som bör beaktas är, i likhet med vad som gäller för bidragsbrott och omställningsstödsbrott, om gärningen har ingått i en brottslighet som har utövats systematiskt eller i större omfattning.

De nu nämnda situationerna är exempel som kan, men inte alltid behöver, medföra att brottet bedöms som grovt. En värdering av samtliga omständigheter ska alltid göras i varje enskilt fall (se även prop. 2006/07:80 s. 82 och 83 och prop. 2019/20:181 s. 83).

5.7.5 Vårdslöst subventionsbrott

Regeringens förslag: En särskild straffbestämmelse för gärningar som begås av grov oaktsamhet ska tas in i den föreslagna lagen. Brottet ska betecknas som vårdslöst subventionsbrott. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst ett år.

Kriminaliseringen ska omfatta såväl lämnande av oriktiga uppgifter som underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Mindre allvarliga fall ska vara straffria.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal av remissinstanserna yttrar sig särskilt över förslaget. *Företagarna* efterfrågar ett tydliggörande av var gränsen mellan grov oaktsamhet och oaktsamhet av normalgraden går. *Sveriges advokatsamfund* anser att den föreslagna regleringen bör införas, men framhåller att det kan finnas en risk för att vad som kan anses vara grovt oaktsamt blir för långtgående och att även oaktsamma och oavsiktliga fel straffas. Detta eftersom det kan vara stor skillnad mellan olika typer av näringsidkare och den kunskap som näringsidkaren besitter i kontakt med myndigheter.

När det gäller förslaget om straffrihet för mindre allvarliga fall framhåller *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* att graden av gärningspersonens skuld inte nödvändigtvis är mindre bara för att det rör sig om små belopp. En annan möjlighet vore, enligt universitetet, att helt låta straffansvaret ersättas av en administrativ sanktionsavgift.

Skälen för regeringens förslag: Att av oaktsamhet lämna oriktiga uppgifter som riskerar att leda till att statligt företagsstöd betalas ut felaktigt kan enligt utredningen i praktiken sägas vara straffritt i nuläget. Samtidigt är ett sådant agerande kriminaliserat i andra sammanhang där uppgifter lämnas till det allmänna, t.ex. när uppgifterna läggs till grund för vissa ersättningsbeslut på välfärdsområdet eller för beskattning. Enligt 4 § bidragsbrottslagen döms den som av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden, och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd betalas ut felaktigt, för vårdslöst bidragsbrott. Motsvarande bestämmelse finns också i 37 § lagen om omställningsstöd. I båda fallen gäller att om gärningen är att anse som mindre allvarlig ska inte dömas till ansvar. Skattebrottslagen innehåller också en straffbestämmelse i 5 § som innebär en kriminalisering av vårdslöst uppgiftslämnande.

De statliga stöden till företag och andra juridiska personer beslutas av en stor mängd myndigheter och enskilda organ som har varierande möjligheter till kontroll. Många gånger är handläggningen helt beroende av att de uppgifter som en sökande lämnar är korrekta. För att systemen med statligt företagsstöd ska fungera förutsätts att de sökande agerar lojalt och tar eget ansvar för att lämnade uppgifter är riktiga i samband med ansökningar och utbetalningar. Om sökanden inte i tillräcklig utsträckning utför sådana kontroller riskerar det att leda till felaktiga utbetalningar som inte upptäcks. Att göra det straffbart att av grov oaktsamhet lämna oriktiga uppgifter, eller inte anmäla ändrade förhållanden, kan antas ha en handlingsdirigerande verkan och leda till att antalet felaktiga utbetalningar blir färre. En sådan reglering framstår också som logisk i förhållande till vad som gäller enligt bidragsbrottslagen.

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att även grovt oaktsamma ageranden i samband med utbetalning av statligt företagsstöd är straffvärda och bör kriminaliseras. De objektiva brottsförutsättningarna bör vara desamma som för huvudbrottet. I enlighet med utredningens förslag bör därför både aktivt uppgiftslämnande och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som påverkar rätten till ett statligt företagsstöd kunna medföra straffansvar för grov oaktsamhet. Brottet bör betecknas som vårdslöst subventionsbrott.

Grov oaktsamhet omfattar i första hand medveten oaktsamhet. Med medveten oaktsamhet avses t.ex. situationer där uppgiftslämnaren har misstänkt att den lämnade uppgiften har varit felaktig eller att det förelåg en anmälningsskyldighet. Även mer klandervärda fall av omedveten oaktsamhet kan utgöra grov oaktsamhet, exempelvis när en person inte har kontrollerat riktigheten av mer betydelsefulla uppgifter som lämnats, trots att det har funnits starka skäl att göra det. Förslaget innebär alltså att såväl medveten oaktsamhet som grövre former av omedveten oaktsamhet kommer att omfattas. Syftet med oaktsamhetsrekvisitet är att ansvaret ska träffa påtagligt straffvärda handlingar som de allra flesta uppfattar som klandervärda, samtidigt som viss återhållsamhet iakttas vid kriminaliseringen (jfr prop. 2017/18:177 s. 49).

Som utredningen anför görs en ansökan om statligt företagsstöd i regel av någon som är företrädare för sökanden, exempelvis av en anställd eller en firmatecknare. Ansökan har därmed ofta anknytning till sökandens yrkesmässiga verksamhet. Regeringen delar utredningens slutsats att det därför kan ställas förhållandevis höga krav på den som ansöker. I de flesta fall kan den som ansöker om statligt företagsstöd antas ha goda kunskaper om de regler som gäller för stödet. Sökanden bör därmed som utgångspunkt ha starka skäl att kontrollera att uppgifterna i en ansökan är riktiga. Som *Sveriges advokatsamfund* anför kan det finnas skillnader mellan olika typer av sökanden och den kunskap som sökanden har. Den straffrättsliga regleringen omfattar inte heller bara näringsidkare, utan även organisationer inom civilsamhället som t.ex. ideella föreningar. Bedömningen av om en person har varit grovt oaktsam ska ta sin utgångspunkt i vad som är styrkt om gärningen och omständigheterna i det enskilda fallet. Avsikten är att ansvaret ska träffa sådana gärningar där gärningsmannens agerande är påtagligt straffvärt trots att det inte föreligger uppsåt. Det krävs alltså att oaktsamheten i det enskilda fallet är klart klandervärd. Regeringen delar därför inte Sveriges advokatsamfunds uppfattning att det finns en

risk för att vad som kan anses som grovt oaktsamt blir för långtgående. Den närmare gränsen för vad som ska anses som grovt oaktsamt, som *Företagarna* önskar ett förtydligande av, behöver bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall.

Ett oaktsamhetsbrott kan som regel inte anses vara lika straffvärt som ett uppsåtligt brott. Straffskalan för vårdslöst subventionsbrott bör därför begränsas till böter eller fängelse i högst ett år, vilket motsvarar straffskalorna för oaktsamma bidragsbrott och omställningsstödsbrott.

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att mindre allvarliga fall bör vara straffria. Detta gäller exempelvis helt bagatellartade fall av grov oaktsamhet som rör små belopp. Motsvarande avgränsning av det straffbara området finns i 4 § bidragsbrottslagen (se prop. 2006/07:80 s. 84, se även prop. 2018/19:132 s. 34–38). Som *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* framhåller måste graden av gärningspersonens skuld inte nödvändigtvis vara mindre bara för att det rör sig om små belopp. Bedömningen av vad som utgör ett mindre allvarligt fall av vårdslöst subventionsbrott måste baseras på samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Av de skäl som redovisas i avsnitt 5.2 ovan anser regeringen, till skillnad från Göteborgs universitet (Juridiska institutionen), att det inom ramen för detta lagstiftningsärende inte finns anledning att överväga att införa ett administrativt sanktionssystem för statligt företagsstöd. Något beredningsunderlag för att införa ett sådant sanktionssystem finns inte heller.

5.7.6 Frivillig rättelse

Regeringens förslag: Den som före utbetalning eller tillgodoräkning av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om stödet kan fattas ska inte dömas för subventionsbrott eller vårdslöst subventionsbrott.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal av remissinstanserna yttrar sig över förslaget. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* anser att det behöver förtydligas vad som avses med att frivilligt vidta en åtgärd och framhåller att det är stor skillnad mellan att sökanden själv initierar en åtgärd, t.ex. genom att dra tillbaka en ansökan eller en uppgift, och att denna åtgärd görs efter påpekande från stödmyndigheten. Även *Arbetsförmedlingen* anser att det är otydligt vad som avses med frivillig rättelse och efterfrågar ett förtydligande.

Skälen för regeringens förslag

Frivilligt tillbakaträdande och frivillig rättelse

Av bestämmelsen i 23 kap. 3 § brottsbalken följer att den som frivilligt tillbakaträder från ett försöksbrott genom att avbryta gärningens utförande inte ska dömas till ansvar. Det är inte möjligt att med stöd av bestämmelsen tillbakaträda, och därmed undgå att dömas till ansvar, från ett fullbordat brott.

I 5 § bidragsbrottslagen finns en bestämmelse om frivillig rättelse som innebär att den som före en utbetalning eller ett tillgodoräknande av en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om förmånen eller stödet kan fattas inte ska dömas för bidragsbrott. Bestämmelsen innebär att den enskilde har en möjlighet att undgå ansvar för ett fullbordat brott. Det är alltså frågan om en annan situation än den som avses i brottsbalkens bestämmelse om frivilligt tillbakaträdande. Bestämmelsen om frivillig rättelse motiverades med att det skulle främja att förmånstagare ändrade felaktiga uppgifter som har lämnats i ett tidigt skede. Ett annat motiv var att bidragsbrottets konstruktion med ett s.k. farerekvisit innebar att det som tidigare har bedömts som försöksbrott skulle komma att bedömas som fullbordade brott. Konstruktionen medgav inte något frivilligt tillbakaträdande. En bestämmelse om frivillig rättelse ansågs kompensera för denna förändring (prop. 2006/07:80 s. 85 och 86).

Även 12 § skattebrottslagen innehåller en bestämmelse om frivillig rättelse. Bestämmelsen har funnits länge och innebär, på samma sätt som enligt bidragsbrottslagen, att det finns en möjlighet till strafffrihet vid ett fullbordat brott. Regleringen motiverades av att avsaknaden av en sådan bestämmelse kunde föra med sig att den som en gång lämnat en oriktig uppgift fortsatte med detta för att dölja det första brottet (prop. 1971:10 s. 237 och 238).

En möjlighet till frivillig rättelse finns också enligt lagen om omställningsstöd (38 §). Bestämmelsen har samma konstruktion som motsvarande bestämmelser i både bidragsbrottslagen och skattebrottslagen, i den meningen att den innebär en möjlighet att inte dömas till ansvar vid ett annars fullbordat brott. Behovet av en möjlighet till frivillig rättelse motiverades med samma skäl som i fråga om bidragsbrottslagen och skattebrottslagen. Som ytterligare skäl anfördes att det var angeläget att skapa incitament för frivilliga rättelser eftersom stödbeloppen inom omställningsstödet kunde antas bli mycket stora (prop. 2019/20:181 s. 84 och 85).

Det ska införas en möjlighet till frivillig rättelse

Som framgår i avsnitt 5.7.1 är det föreslagna nya brottet subventionsbrott ett farebrott. På motsvarande sätt som vid bidragsbrott, skattebrott och omställningsstödsbrott innebär det att gärningar som tidigare har kunnat straffas som försök nu kan komma att bedömas som fullbordade brott. Möjligheten till frivilligt tillbakaträdande enligt brottsbalken gäller inte i dessa situationer. En bestämmelse om frivillig rättelse kan kompensera för detta.

Även övriga motiv som har förts fram i samband med införandet av möjligheten att tillbakaträda frivilligt från bidragsbrott, skattebrott och omställningsstödsbrott gör sig gällande i fråga om subventionsbrott. Det är angeläget att främja att den som har ansökt om statligt företagsstöd frivilligt ändrar felaktiga uppgifter. En ordning där det inte vore möjligt att tillbakaträda frivilligt skulle riskera att leda till att en sökande undviker att rätta uppgifter som sökanden efter ansökan har funnit är felaktiga, i syfte att undgå upptäckt. Den situationen bör undvikas. Regeringen föreslår därför att den som före utbetalning eller tillgodoräknande av ett

Prop. 2024/25:187 statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om stödet kan fattas inte ska dömas för subventionsbrott. I likhet med vad som gäller vid frivilligt tillbakaträdande vid försök, förberedelse och stämpling enligt 23 kap. 3 brottsbalken förutsätter därmed strafffrihet från subventionsbrott att en rättelse sker frivilligt.

I de fall som *Länsstyrelsen i Dalarnas län* pekar på, där en stöd-mottagare vidtar en åtgärd för att rätta felaktiga uppgifter i en ansökan först efter att den utbetalande myndigheten har påpekat felaktigheten kan åtgärden normalt inte sägas ha skett frivilligt. Vid bedömningen av om en åtgärd utgör en frivillig rättelse måste dock samtliga omständigheter i det enskilda fallet beaktas.

5.8 Omställningsstödsbrottet upphävs

Regeringens förslag: Straffbestämmelserna i lagen om omställningsstöd ska upphävas.

Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ska därmed inte längre omfatta brott enligt lagen om omställningsstöd.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Skatteverket* anser att det vore önskvärt att brott enligt den föreslagna lagen inkluderas i 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag: För att lindra de ekonomiska konsekvenserna av spridningen av sjukdomen covid-19 och göra det möjligt för företag att ställa om och anpassa sin verksamhet infördes lagen om omställningsstöd (prop. 2019/20:181 s. 26). Samtidigt infördes en särskild straffrättslig reglering för omställningsstöd.

Den som lämnar oriktiga uppgifter i ett ärende enligt lagen om omställningsstöd eller inte anmäler ändrade förhållanden enligt den lagen och på så sätt orsakar fara för att omställningsstöd tillgodoförs felaktigt eller tillgodoförs med ett för högt belopp, eller att ett stöd som ett företag helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs döms enligt 35 § för omställningsstödsbrott till fängelse i högst två år. Om brottet är grovt, döms enligt 36 § för grovt omställningsstödsbrott till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Den som begår en sådan gärning som avses i 35 § av grov oaktsamhet döms enligt 37 § för vårdslöst omställningsstödsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. Det döms dock inte till ansvar om gärningen med hänsyn till beloppet och övriga omständigheter är mindre allvarlig. Den som, innan ett omställningsstöd har tillgodoförts, frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om stödet, döms inte till ansvar.

Omställningsstödet är ett stöd som beslutas av Skatteverket och tillgodoräknas vissa företag som är en fysisk eller juridisk person genom kreditering på ett sådant skattekonto som avses i 61 kap. 1 § skatteförfarandelagen. Skatteverket beviljar inte längre stöd till drabbade företag, men myndigheten kan fortfarande betala ut stöd vid verkställande av en dom från domstol, vid återförvisning av ärende från domstol eller vid ett minskat återkrav av omställningsstöd.

Omställningsstödet utgör statligt företagsstöd enligt definitionen av begreppet i subventionsbrottslagen, vilket innebär att det kommer att omfattas av lagens tillämpningsområde. Straffbestämmelserna om subventionsbrott är också utformade så att samma ageranden som utgör omställningsstödsbrott även är straffbara enligt den nya lagstiftningen. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att straffbestämmelserna i lagen om omställningsstöd ska upphävas. En sådan ordning framstår som ändamålsenlig och bidrar till tydlighet eftersom brott som avser statligt företagsstöd då samlas i en lag. Vid införandet av lagen om omställningsstöd anförde regeringen vidare att det på längre sikt borde övervägas att samla bedrägeriliknande bestämmelser som omfattar stöd till näringsverksamhet i en särskild lag efter mönster från bidragsbrottslagen (se prop. 2019/20:181 s. 80).

En följd av att bestämmelserna om omställningsstödsbrott upphävs är att brott enligt lagen om omställningsstöd inte längre ska räknas upp i lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Sedan 1998 har Skatteverket i uppgift att medverka vid vissa brottsutredningar samt bedriva underrättelseverksamhet avseende viss brottslighet. Medverkan i brottsutredningar sker på begäran av och under ledning av åklagare medan underrättelseverksamheten bedrivs självständigt av Skatteverket. Verksamheten är begränsad till vissa brott som har anknytning till Skatteverkets övriga verksamhet. För närvarande omfattar brottskatalogen, utöver omställningsstödsbrott, bl.a. skattebrott och bokföringsbrott (jfr prop. 2019/20:181 s. 86 och 87). Även vissa bedrägerier omfattas, t.ex. om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete eller lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete. Bestämmelsen om subventionsmissbruk i 9 kap. 3 b § brottsbalken ingår inte brottskatalogen.

I likhet med exempelvis omställningsstödsbrottet och de bedrägerier som räknas upp i den nämnda lagen kan även vissa subventionsbrott ha anknytning till Skatteverkets övriga verksamhet. Det är dock inte så att samtliga subventionsbrott kan anses ha ett sådant samband med Skatteverkets verksamhet att det är naturligt att Skatteverket får medverka vid utredningen av sådana brott. Det kan även konstateras att det saknas överväganden kring detta i det remitterade betänkandet. Regeringen bedömer därmed att det saknas skäl att i nuläget överväga en sådan utvidgning av lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet som *Skatteverket* föreslår. Skatteverket har dock möjlighet att medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än de som anges i brottskatalogen om åklagaren anser att det finns särskilda skäl för detta (1 § andra stycket lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet).

Regeringens förslag: Den straffbestämmelse som i dag finns i brottsbalken om subventionsmissbruk utvidgas till att omfatta statligt företagsstöd. Straffansvaret ska gälla för den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Bestämmelserna om subventionsmissbruk ska flyttas från brottsbalken till den nya subventionsbrottslagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal av remissinstanserna yttrar sig särskilt över förslaget. *Brå* tillstyrker förslaget och framhåller att myndigheten tidigare har lyft att regeringen borde överväga att samla regler om subventionsmissbruk som omfattar näringsverksamhet i en särskild lag, med mönster från bidragsbrottslagen. *Åklagarmyndigheten* instämmer i den bedömning utredningen gör när det gäller utvidgningen av bestämmelsen om subventionsmissbruk. *Ekobrottsmyndigheten* ser positivt på förslaget och påpekar att Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen, det s.k. SEFI-direktivet, innebär att även fysiska personer ska kunna lagföras för subventionsmissbruk. Myndigheten föreslår därför att det bl.a. ska förtydligas att definitionen av EU-stöd även omfattar stöd som betalas ut till fysiska personer. Myndigheten efterfrågar också ett klargörande av brottstidpunkten och brottets fullbordan.

Tillväxtverket tillstyrker att subventionsbrotten och regleringen om subventionsmissbruk samlas i en och samma lag, inte minst mot bakgrund av att vissa EU-stöd även omfattas av begreppet statligt företagsstöd.

Skälen för regeringens förslag

Användning av statligt företagsstöd i strid med ändamålet

Utredningen har konstaterat att det är vanligt att statligt företagsstöd beviljas för ett särskilt ändamål eller för vissa specifika åtgärder. Det framgår i sådana fall av författning eller av det aktuella beslutet vad medlen får användas till. De statliga företagsstöden skiljer sig på detta sätt från många av de utbetalningar som omfattas av bidragsbrottslagen.

Att använda ett statligt företagsstöd till ett annat ändamål än vad stödet har beviljats för kan i vissa situationer utgöra bedrägeri. Så kan vara fallet om en stödmottagare redan vid ansökan om ett stöd har för avsikt att använda stödet för ett annat ändamål än det som anges i ansökan eller i beslutet. Stödmottagaren kan då sägas ha vilselett den beslutande aktören om hur stödet skulle användas, och därigenom ha orsakat att stödet felaktigt betalats ut, vilket leder till vinning för mottagaren och skada för den som har betalat ut stödet. Om stödmottagaren inte hade någon avsikt att vilseleda vid ansökningstillfället, utan först efter att stödet har betalats ut beslutar sig för att använda stödet till ett annat ändamål, kan dock inte ansvar för bedrägeri aktualiseras. Om det däremot är fråga om ett stöd som

finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens budgetar, kan ansvar för subventionsmissbruk enligt 9 kap. 3 b § brottsbalken komma i fråga i en motsvarande situation. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att det även bör vara straffbart att använda statligt företagsstöd för ett annat ändamål än det som medlen har beviljats för.

Bestämmelsen om subventionsbrott syftar till att skydda de statliga företagsstöden från brottsliga angrepp genom att straffbelägga lämnande av oriktiga uppgifter, och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden, som riskerar att leda till att ett statligt företagsstöd betalas ut felaktigt eller inte återkrävs. Bestämmelsen omfattar i huvudsak inte förhållanden som inträffar efter att ett statligt företagsstöd har betalats ut. Underlåtenhetsfallen kan visserligen täcka in en senare felaktig användning av det statliga företagsstödet. Det som blir avgörande är dock dels om det finns en skyldighet i lag eller förordning att anmäla ändrade förhållanden, dels innebörden av en sådan skyldighet.

För att användning av ett statligt företagsstöd i strid med ändamål eller villkor ska kunna leda till ansvar för subventionsbrott krävs att stödet beviljas för ett visst ändamål och att det i lag eller förordning tydligt framgår att mottagaren är skyldig att anmäla ändrade förhållanden som är kopplade till ändamålet (se avsnitt 5.7.1). Utredningens kartläggning och analys av stödvillkoren visar att majoriteten av de författningar som reglerar statliga företagsstöd saknar en skyldighet för en stödmottagare att anmäla ändrade förhållanden. Regeringen delar mot denna bakgrund utredningens slutsats att bestämmelsen om subventionsbrott inte utgör ett tillräckligt straffrättsligt skydd när det gäller felaktig användning av statligt företagsstöd. Det behövs därmed en särskild straffbestämmelse som tar sikte på användning av statligt företagsstöd i strid med ändamålet.

Bestämmelsen om subventionsmissbruk bör omfatta statligt företagsstöd

Frågan om tillämpningsområdet för den nuvarande bestämmelsen om subventionsmissbruk behandlades i den promemoria som låg till grund för lagstiftningen. Där föreslogs att bestämmelsen inte bara skulle tillämpas på stöd med EU-anknytning, utan också på sådana stöd som var statligt finansierade. Ställningstagandet motiverades av att det på goda grunder kunde antas att missbruk av nationella subventioner utgjorde en del av den allvarliga ekonomiska brottsligheten (Ds 1998:1 s. 27).

Regeringen ansåg dock att det saknades en kartläggning och analys av de statliga ersättningar som bestämmelsen skulle komma att tillämpas på samt att det inte hade framkommit något uttalat praktiskt behov av en sådan kriminalisering. Mot denna bakgrund begränsades bestämmelsens tillämpningsområde till att endast omfatta EU-medel. Detta trots att det riskerar att leda till otillfredsställande resultat för sådana stöd som har finansiering både från EU och Sverige (prop. 1998/99:32 s. 26 och 27).

Det kan konstateras att förhållandena har förändrats sedan bestämmelsen om subventionsmissbruk infördes. Regeringen anser att de motiv som låg till grund för att inte låta straffansvaret vid subventionsmissbruk också innefatta felaktig användning av förmåner och bidrag med nationell finansiering inte längre är aktuella. Utredningens kartläggning och analys av de statliga företagsstöden visar att det finns ett behov av straffrättsliga

åtgärder som inte bara tar sikte på förhållandena vid utbetalningen, utan även på hur stöden sedan används. Nuvarande ordning innebär att det är straffritt att använda ett stöd för ett annat ändamål, så länge det inte går att styrka att det funnits ett bedrägeriuppsåt före tidpunkten för utbetalningen. Som framgår ovan kommer inte heller den nya bestämmelsen om subventionsbrott att omfatta sådana fall där stödmottagaren efter utbetalning använder ett statligt företagsstöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, såvida det inte är fråga om en underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som mottagaren är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning. Att statliga företagsstöd som finansieras med nationella medel har ett svagare straffrättsligt skydd än de statliga företagsstöd som samtidigt är EU-stöd är svårt att motivera. Den straffrättsliga regleringen bör därför utformas så att brottet subventionsmissbruk utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd.

Brottsföresättningar och straffskala

Den föreslagna lydelsen av bestämmelsen om subventionsmissbruk innebär att straffansvaret utökas till att också gälla statligt företagsstöd. De grundläggande föresättningar för straffansvar är dock desamma som tidigare.

För ansvar krävs att ett statligt företagsstöd eller EU-stöd har beviljats i enlighet med gällande regelverk. Det brottsliga agerandet består i att därefter använda stödet i strid med de föreskrifter eller villkor som gäller för stödet. Föreskrifterna kan antingen vara utfärdade på nationell nivå eller på EU-nivå. De villkor som ställs upp för användandet av stödet ska framgå av beslutet om beviljande av stödet. När det gäller det brottsliga agerandet innebär förslaget därmed inte någon förändring. Frågorna om exempelvis brottstidpunkt och brottets fullbordan, som *Ekobrottsmyndigheten* efterfrågar ett förtydligande av, får alltså bedömas på samma sätt som tidigare.

Straffskalan för subventionsmissbruk är böter eller fängelse i högst två år. Det har inte framkommit något som talar för att den behöver ändras. Den framstår inte heller som oproportionerlig i förhållande till straffskalorna för annan brottslighet. Regeringen delar utredningens bedömning att straffskalan inte bör ändras.

Ringa fall ska fortsatt vara straffria. Det är inte tänkt att varje mindre avvikelse vid nyttjandet av ett statligt företagsstöd eller EU-stöd ska leda till straffansvar. Gärningar som avser låga belopp eller där avvikelsen från det föreskrivna ändamålet är obetydlig och situationer där det föreligger något annat förhållande som medför att gärningen framstår som ursäktlig bör betraktas som ringa fall (se prop. 1998/99:32 s. 28).

Att straffbestämmelsen utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd innebär att t.ex. bidrag som finansieras delvis av EU-medel och delvis genom statlig medfinansiering omfattas fullt ut av straffansvar.

Den lagtekniska lösningen

Som framgår ovan är den nuvarande bestämmelsen om subventionsmissbruk placerad i 9 kap. brottsbalken. Regeringen föreslår, i likhet med utredningen, att bestämmelsen lyfts ur brottsbalken och placeras i den nya subventionsbrottslagen. Regelverket blir på så vis överskådligt och tydligt

eftersom samtliga straffbestämmelser som gäller statligt företagsstöd Prop. 2024/25:187 samlas i en lag.

Den nuvarande paragrafen i brottsbalken reglerar både tillämpningsområdet och brottsförutsättningarna. Paragrafen bör delas upp för att passa in i den föreslagna lagens systematik. I 9 kap. 3 b § första stycket brottsbalken anges tillämpningsområdet på så sätt att bestämmelsen gäller sådana bidrag eller förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar. Detta bör benämnas EU-stöd i den föreslagna lagen, och definieras i en egen paragraf (se avsnitt 5.5.2). I en särskild straffbestämmelse bör brottsförutsättningarna anges.

Som *Ekobrottsmyndigheten* påpekar är den nuvarande regleringen inte begränsad till juridiska personer och enskilda näringsidkare. Den föreslagna ändringen innebär inte att straffbestämmelsens tillämpningsområde blir snävare för de EU-stöd som redan omfattas av bestämmelserna om subventionsmissbruk. När det gäller missbruk av EU-stöd kommer därmed samma krets av personer att kunna lagföras även fortsättningsvis. Regeringen anser därför, till skillnad från Ekobrottsmyndigheten, inte att det finns skäl att införa ett förtydligande i lagtexten om att EU-stöd som betalas ut till fysiska personer omfattas.

5.10 Grovt subventionsmissbruk

Regeringens förslag: Straffbestämmelsen om grovt subventionsmissbruk ska utvidgas till att omfatta statligt företagsstöd. Straffet ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet har avsett betydande värde eller har varit av särskilt farlig art.

Bestämmelsen om grovt subventionsmissbruk ska flyttas från brottsbalken till den nya subventionsbrottslagen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår att uttrycket betydande belopp ska användas i stället för uttrycket betydande värde.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Mot bakgrund av att bestämmelsen om subventionsmissbruk föreslås omfatta statligt företagsstöd bör även bestämmelsen om grovt brott utformas och utvidgas på motsvarande sätt. Straffskalan bör vara densamma som hittills, dvs. fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Den första omständigheten som ska beaktas särskilt vid bedömningen av om ett brott är grovt bör, i enlighet med vad *Lagrådet* framför, även fortsättningsvis vara att gärningen har avsett betydande värde (se prop. 2018/19:78 s. 13 och 14).

Den andra omständigheten som fortsatt bör beaktas särskilt vid rubriceringen bör vara om gärningen har varit av särskilt farlig art. I enlighet med tidigare förarbetsuttalanden tar denna omständighet främst sikte på fall där tillvägagångssättet har varit förslaget, t.ex. genom att gärningspersonen som ett led i subventionsmissbruket har använt falska

Prop. 2024/25:187 eller osanna handlingar eller vilseledande bokföring för att dölja brottet, eller på annat sätt gjort brottsligheten svårupptäckt (jfr prop. 2018/19:78 s. 11).

Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen, att de ursprungliga kvalifikationsgrunderna för grovt brott är lämpliga även fortsättningsvis. De nu nämnda situationerna är exempel som kan, men inte alltid behöver, medföra att brottet bedöms som grovt. Samtliga relevanta omständigheter bör värderas och en helhetsbedömning bör göras i varje enskilt fall.

Grovt subventionsmissbruk regleras i 9 kap. 3 b § andra stycket brottsbalken. Av samma skäl som anförts i fråga om den lagtekniska lösningen för bestämmelsen om subventionsmissbruk bör också bestämmelsen om grovt subventionsmissbruk flyttas över från brottsbalken och regleras i en egen straffbestämmelse i den föreslagna lagen.

5.11 Försök till subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk

Regeringens förslag: Bestämmelserna om försök till subventionsmissbruk och försök till grovt subventionsmissbruk ska tas in i den föreslagna lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Försök till subventionsmissbruk och försök till grovt subventionsmissbruk regleras i 9 kap. 11 § brottsbalken. Mot bakgrund av att bestämmelserna om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk föreslås utvidgas till att omfatta även statligt företagsstöd och flyttas från brottsbalken till den föreslagna lagen bör även en bestämmelse om straffansvar för osjälvständiga former av dessa brott finnas i subventionsbrottslagen. De grundläggande förutsättningarna för straffansvar är desamma som tidigare (se prop. 2022/23:55 s. 5–8).

5.12 Förhållandet till andra straffbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagens straffbestämmelser ska vara subsidiära i förhållande till bidragsbrottslagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Förhållandet till bidragsbrottslagen

Bidragsbrottslagens tillämpningsområde omfattar bl.a. ekonomiska stöd. Med detta avses stöd, bidrag och ersättningar som beslutas av Försäkrings-

kassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (1 § andra stycket).

Vissa av de ekonomiska stöd som omfattas av bidragsbrottslagen skulle även kunna omfattas av den nya straffrättsliga regleringen för statligt företagsstöd. Det gäller vissa ersättningar som betalas ut av Försäkringskassan, t.ex. den statliga assistansersättningen och det statliga tandvårdsstödet. Även flertalet av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska stöd skulle kunna omfattas, eftersom dessa i regel betalas ut till eller tillgodoräknas arbetsgivaren även om de avser en enskild arbetstagare. Dessa ersättningar kan alltså utgöra statligt företagsstöd enligt definitionen av uttrycket.

Bidragsbrottslagens tillämpningsområde är väl inarbetat. Dessutom har de ekonomiska stöd som omfattas av bidragsbrottslagen liknande syften och funktioner som de ekonomiska förmånerna i 1 § första stycket bidragsbrottslagen som betalas ut direkt till enskilda. På detta sätt skiljer sig de ekonomiska stöden från de statliga företagsstöden, som i regel inte avser en enskild person (jfr prop. 2018/19:132 s. 20). Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte finns skäl att ändra 1 § andra stycket bidragsbrottslagen. Bidragsbrottslagen bör därför ha företräde framför den nya lagen.

Förhållandet till annan lagstiftning

Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att subventionsbrott ska ha företräde framför bedrägeribestämmelsen i brottsbalken i enlighet med principen om *lex specialis*. Detta gäller även om gärningen kan tänkas innefatta ett aktivt vilseledande. Om rekvisiten för subventionsbrott är uppfyllda ska alltså bedrägeribestämmelsen inte tillämpas.

I förhållande till andra brott i brottsbalken gäller samma principer som vid bedrägeri. När ett subventionsbrott har begåtts med användande av en falsk handling, utan att brottet är att anse som grovt, bör det dömas i konkurrens för både subventionsbrott av normalgraden och urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § brottsbalken. Om en gärning innefattar osann eller vårdslös försäkras enligt 15 kap. 10 § brottsbalken bör det dömas endast för subventionsbrott. Om en gärning innefattar såväl vårdslöst subventionsbrott som vårdslös försäkras enligt 15 kap. 10 § brottsbalken bör det endast dömas för vårdslöst subventionsbrott.

Ett grovt subventionsbrott som har begåtts genom användande av en falsk handling bör normalt konsumera förfalskningsbrottet. Om förfalskningsbrottet ursprungligen har begåtts för ett annat ändamål än att begå subventionsbrottet bör det dock vara möjligt att döma även för förfalskningsbrottet. Motsvarande synsätt bör många gånger gälla vid bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § brottsbalken. Ett grovt subventionsbrott som har begåtts genom användning av vilseledande bokföring förutsätter inte att gärningsspersonen nödvändigtvis har gjort sig skyldig till bokföringsbrott. Det kan påpekas att den som begår subventionsbrottet inte behöver vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen. I de fall den som begår subventionsbrottet också är bokföringsskyldig bör det inte dömas för både grovt subventionsbrott och bokföringsbrott, om bokföringsbrottet har begåtts i syfte att på oriktiga grunder erhålla ett statligt företags-

stöd. Om bokföringsbrottet däremot har begåtts i ett annat syfte, eller om bokföringsbrottet är grovt, bör det dömas även för dessa brott. Eftersom förhållandena kan skifta behöver en bedömning göras i varje enskilt fall. (Jfr resonemang i prop. 1995/96:170 s. 164 och Asp, Ulväng & Jareborg, Kriminalrättens grunder, 2 uppl., 2013, s. 494.)

I konkurrenshänseende kommer ett subventionsmissbruk att konsumeras av ett föregående subventionsbrott eller bedrägeri. Som redovisas ovan kan det uppstå situationer där en felaktig användning av ett statligt företagsstöd kan utgöra en sådan omständighet som en stödmottagare ska upplysa den utbetalande aktören om (se avsnitt 5.7.1). Det som avgör är om det finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden i lag eller förordning. Att underlåta att anmäla ett sådant förhållande kan, om det leder till en fara för att det statliga företagsstödet t.ex. betalas ut med ett felaktigt belopp eller inte återkrävs, utgöra ett subventionsbrott. I en sådan situation bör det dömas för subventionsbrott i första hand. Utredningens kartläggning och analys visar dock att det är ovanligt med en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. I praktiken torde det därför vara sällsynt att felaktig användning av ett statligt företagsstöd utgör ett subventionsbrott. Det kan dock inte uteslutas att det i framtiden kan bli vanligare att en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden tas in i de författningar som reglerar statliga företagsstöd. Har en urkundsförfalskning, en osann försäkran eller ett osant intygande föregått subventionsmissbruket bör ansvar ådömas för båda brotten eftersom skyddsintressena inte sammanfaller. Det är dock svårt att förutse en sådan situation som inte innebär att det är frågan om ett subventionsbrott.

5.13 Brott ska handläggas av Ekobrottsmyndigheten

Regeringens förslag: Mål om brott mot subventionsbrottslagen ska handläggas av Ekobrottsmyndigheten, om det inte är fråga om sådana brott som omfattas av Europeiska åklagarmyndighetens (Eppos) behörighet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens. Utredningen uttalar sig dock inte särskilt om Eppos behörighet.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om förslaget. *Ekobrottsmyndigheten* delar utredningens uppfattning att det är mest lämpligt att samtliga subventionsbrott handläggs av myndigheten, bl.a. då myndighetens särskilda kompetens och kunskap gör den bäst lämpad för att utreda ekonomisk brottslighet där företag och andra juridiska personer används som del av ett brottsupplägg. Liknande synpunkter framförs även av *Vinnova*.

Åklagarmyndigheten avstyrker förslaget om att samtliga subventionsbrott ska handläggas av Ekobrottsmyndigheten och förordar i stället en lösning som innebär att endast de subventionsbrott som kräver Ekobrottsmyndighetens expertkompetens handläggs där medan övriga brott även fortsättningsvis hanteras av Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Skälen för regeringens förslag: I nuläget handläggs brott som avser statliga stöd till företag och andra juridiska personer av antingen Åklagarmyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten beroende på vilket stöd brotts-

misstanken avser. Ekobrottsmyndigheten handlägger bl.a. misstänkta omställningsstödsbrott, subventionsmissbruk och bedrägerier enligt 9 kap. 1–3 §§ brottsbalken om gärningen rör EU:s finansiella intressen. Resterande brottsmisstankar, vanligen annan bedrägeribrottslighet, utreds av Åklagarmyndigheten. I de fall Åklagarmyndigheten är ansvarig är det polisen som i de flesta fall leder förundersökningen.

I vissa fall har också numera Eppo primär behörighet att utreda brott enligt rådets förordning (EU) 2017/1939 av den 12 oktober 2017 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo-förordningen). Det gäller bl.a. sådana brott som fastställs i SEFI-direktivet, så som det har införlivats genom nationell lagstiftning, t.ex. vissa fall av subventionsmissbruk och bedrägeri med medel som finansieras av EU (artikel 22 i Eppo-förordningen). Under vissa förutsättningar ska dock Eppo inte utöva sin behörighet, t.ex. på grund av skadans storlek (artikel 25.2 i Eppo-förordningen). Vid gränsdragningsfrågor gällande behörigheten är det ytterst tillämparna som, genom ett samrådsförfarande, i det enskilda fallet avgör om det är nationella åklagare eller Eppo som har behörighet (prop. 2023/24:87 s. 27 och 28). I de fall Eppo är behörig är det åklagare vid Eppo som handlägger ärendena.

Vid utredningens möten med brottsutredande myndigheter och utbetalande aktörer har det framkommit att de ärenden som gäller misstänkta brott som avser statliga företagsstöd kräver kompetens och vana av att arbeta med utredningar om ekonomisk brottslighet. Regeringen anser därför, i likhet med bl.a. *Ekobrottsmyndigheten* och *Vinnova*, att misstänkta brott som avser statligt företagsstöd bör handläggas av Ekobrottsmyndigheten, om det inte är fråga om sådana brott som omfattas av Eppos behörighet enligt Eppo-förordningen. Ekobrottsmyndigheten har särskild kompetens och kunskap som ofta krävs vid utredning av ekonomisk brottslighet, bl.a. när det gäller att granska bokföring och annan finansiell information. Regeringen anser vidare att myndigheten är bäst lämpad att utreda ekonomisk brottslighet där företag och andra juridiska personer används som en del av brottsupplägget.

Ekobrottsmyndigheten hanterar redan i nuläget mål som inte avser komplex ekonomisk brottslighet, såsom bokföringsbrott som har begåtts genom att ett aktiebolag inte har upprättat en årsredovisning. Sådana mål omhändertas genom ett standardiserat förfarande vid myndighetens mängdbrottsenhet där alla inkommande anmälningar tas emot och bedöms av seniora åklagare. Utredningar om brott som kan slutföras genom ett mindre antal utredningsåtgärder genomförs under ledning av åklagare vid mängdbrottsenheten. Ekobrottsmyndigheten handlägger sedan tidigare även mål om subventionsmissbruk och omställningsstödsbrott. Att låta Ekobrottsmyndigheten ta det samlade ansvaret för brottslighet riktad mot statligt företagsstöd kan därmed förbättra och effektivisera arbetet mot den ekonomiska brottsligheten. Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från *Åklagarmyndigheten*, att fördelarna med att låta Ekobrottsmyndigheten handlägga samtliga brott enligt den föreslagna lagen överväger nackdelarna.

Regeringens förslag: En anmälningsskyldighet ska införas i lagen. Anmälningsskyldigheten ska gälla för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd när det finns anledning att anta att brott enligt subventionsbrottslagen har begåtts. I lagen ska det anges att anmälan ska göras till åklagare.

Regeringens bedömning: Anmälningsskyldigheten gäller vid antaganden om brott som avser såväl statligt företagsstöd som EU-stöd.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen bedömer att anmälningsskyldigheten inte omfattar misstanke om brott som avser EU-stöd.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om utredningens förslag eller bedömning. *Ekobrottsmyndigheten*, som ser positivt på förslaget om en anmälningsskyldighet vid misstanke om brott, föreslår att subventionsbrottet även bör omfattas av revisorers anmälningsplikt enligt 9 kap. 42 § aktiebolagslagen (2005:551). *Åklagarmyndigheten* konstaterar att kravet för när anmälningsskyldigheten ska inträda är lägre ställt än i bidragsbrottslagen och anser att det bör övervägas om denna skillnad är motiverad. *Tillväxtverket* efterfrågar vägledning i fråga om när rekvisitet anledning att anta kan anses vara uppfyllt och föreslår vissa kompletteringar av lagtexten. *Statens kulturråd* anser att det bör framgå av lagen att anmälan ska göras till Ekobrottsmyndigheten.

Såväl *länsstyrelserna i Norrbottens och Västernorrlands län* som *Tillväxtverket* anser att det bör förtydligas att anmälningsskyldigheten även omfattar EU-stöd som beslutas av svenska myndigheter eller organisationer. Länsstyrelsen i Norrbottens län, *Migrationsverket* och *Tillväxtverket* påpekar att Utredningen om hantering av EU-medel har lämnat förslag på en liknande anmälningsskyldighet i sitt betänkande En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22). *Tillväxtverket* framhåller att det i det nämnda förslaget finns vissa delar som med fördel skulle kunna införas i lagen om subventionsbrott. Länsstyrelsen i Norrbottens län anser även att Ekobrottsmyndigheten bör återkoppla till anmälande myndighet vad en brottsanmälan har lett till, i likhet med vad som föreslås i SOU 2024:22.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Anmälningsbenägenheten måste öka

För att de föreslagna straffbestämmelserna ska bli effektiva och leda till lagföring krävs det att misstänkta brott upptäcks och anmäls. Det saknas fullständig statistik över antalet anmälningar av brott som avser statliga företagsstöd. Utifrån utredningens kartläggning och analys av de statliga företagsstöden kan det dock konstateras att antalet anmälningar under 2021 var anmärkningsvärt få i jämförelse med antalet anmälda bidragsbrott samma år (se avsnitt 4.3.3).

Utredningens uppfattning är att antalet anmälda brott i allmänhet är lågt. Enligt utredningen kan det antas att alla misstänkta brott inte anmäls, med hänsyn till de indikationer som finns på att stöden är utsatta för brott och

de risker för brottsliga angrepp som finns. Att misstänkta brott inte anmäls är allvarligt och innebär inte bara att färre brott klaras upp, utan också att det är svårt att uppskatta omfattningen av brottsligheten på området. Enligt utredningen kan underrapporteringen ha flera orsaker. Utbetalande myndigheter och enskilda organ samt brottsbekämpande myndigheter har framför allt fört fram att misstänkta brott inte anmäls för att det upplevs som arbetskrävande att göra en anmälan, särskilt eftersom anmälningarna sällan leder till lagföring. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att detta är otillfredsställande och att benägenheten att anmäla misstänkta brott som avser statliga företagsstöd måste öka.

En anmälningsskyldighet kan öka antalet anmälningar

I likhet med *Ekobrottsmyndigheten* ser regeringen fördelar med en anmälningsskyldighet och föreslår därför att en sådan bestämmelse ska införas i lagen. Anmälningsskyldigheten bör gälla för samtliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd.

Enligt utredningen kan det på goda grunder antas att anmälningarna kommer att bli fler när det införs en skyldighet att anmäla. En motsvarande bestämmelse om anmälningsskyldighet finns i 6 § bidragsbrottslagen. Ett motiv till att införa en anmälningsskyldighet för bidragsbrott var att benägenheten att anmäla brott skulle öka (prop. 2006/07:80 s. 88).

År 2008–2014 anmäldes årligen i genomsnitt 9 000 bidragsbrott, med ett något högre antal 2013 (10 443 brott) och ett något lägre antal 2012 (8 421 brott) och 2014 (8 684 brott). Sedan dess har antalet anmälda bidragsbrott ökat och legat över 10 000 per år 2015–2021. Jämfört med 2011, då det anmäldes 9 559 bidragsbrott, ökade de anmälda bidragsbrotten med totalt 183 procent till 2020 då antalet anmälda bidragsbrott var som högst. Under 2020 anmäldes det 27 023 bidragsbrott. År 2008, som var det första hela året som bidragsbrottslagen var i kraft, anmäldes det 9 281 bidragsbrott. Under perioden 2008–2021 har de anmälda bidragsbrotten ökat med 133 procent (SOU 2022:37 s. 143). Även om ökningen till viss del skulle kunna bero på att antalet brott har ökat, talar den ändå för att anmälningsskyldigheten har lett till fler anmälningar. En anmälningsskyldighet som gäller brott som avser statliga företagsstöd kan därför antas öka antalet anmälningar av misstänkt brottslighet som riktas mot dessa stöd.

Det finns drygt 80 myndigheter och enskilda organ som betalar ut statligt företagsstöd. Det kan finnas betydande skillnader i fråga om när en myndighet eller ett organ anser att ett misstänkt brott ska anmälas. Att införa en anmälningsskyldighet skulle inte bara bidra till att öka antalet anmälningar, utan även främja en ökad likvärdighet när det gäller hanteringen av misstänkta brott. En anmälningsskyldighet minskar utrymmet för skönsmässiga bedömningar och tydliggör att brottslighet ska anmälas.

Anmälningsskyldigheten ska endast gälla för statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd

Av portalparagrafen till den nya lagen framgår att den ska gälla statligt företagsstöd och EU-stöd. Med statligt företagsstöd avses även stöd som finansieras med EU-medel, men betalas ut av en svensk myndighet eller ett enskilt organ på uppdrag av staten. De EU-stöd som inte samtidigt utgör

statligt företagsstöd är sådana stöd som förvaltas av andra myndigheter än svenska, t.ex. av Europeiska kommissionen eller andra myndigheter inom EU. Utredningens författningsförslag är utformat så att anmälningsskyldigheten endast gäller för de aktörer som beslutar om statligt företagsstöd. Regeringen delar utredningens bedömning att det inte är lämpligt att ålägga utländska myndigheter eller institutioner några skyldigheter genom svensk lagstiftning.

Som *Lagrådet* påpekar omfattar anmälningsskyldigheten enligt paragrafens ordalydelse alla brott enligt lagen, inte enbart brott avseende stöd som den anmälningsskyldiga aktören själv beslutar om. Anmälningsskyldigheten är i detta avseende utformad på liknande sätt som i 6 § bidragsbrottslagen och i 17 § skattebrottslagen. Misstänkt brottslighet kan dock huvudsakligen förväntas upptäckas i samband med ansökningar, utbetalningar eller efterkontroller av statliga företagsstöd. En brottsanmälan torde därmed i praktiken främst bli aktuell i fråga om stöd som den anmälningsskyldiga aktören själv administrerar.

Till skillnad från utredningen anser regeringen inte att förslaget är utformat så att brott som avser EU-stöd undantas från anmälningsskyldigheten. Det innebär att samtliga brott mot subventionsbrottslagen omfattas av anmälningsskyldigheten, oavsett om brottet avser statligt företagsstöd eller EU-stöd. Statliga myndigheter och enskilda organ har dock sannolikt begränsad kännedom om utbetalningar av stöd som administreras helt och hållet av olika EU-organ. De brott som avser EU-stöd som främst kommer att vara föremål för anmälan enligt den föreslagna lagen kan därmed förväntas vara brott som riktar sig mot sådana EU-stöd som beslutas av svenska myndigheter, dvs. sådana EU-stöd som också utgör statligt företagsstöd. Detta kan dock komma att ändras allteftersom nya verktyg för att skydda EU:s finansiella intressen införs.

Anmälan ska göras om det finns anledning att anta att brott har begåtts

Regeringen anser att en anmälan bör göras om det finns anledning att anta att brott har begåtts. Som *Åklagarmyndigheten* anför utgör det en skillnad i förhållande till anmälningsskyldigheten i 6 § bidragsbrottslagen, som innebär att en anmälan ska göras om det kan misstänkas att brott enligt lagen har begåtts. Beviskravet anledning anta är detsamma som gäller vid inledande av förundersökning enligt 23 kap. 1 § rättegångsbalken. Det återfinns även på andra rättsområden där det finns en lagstadgad anmälningsskyldighet gällande brott som handläggs av Ekobrottsmyndigheten, t.ex. i 17 § skattebrottslagen och i 3 kap. 1 § lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är motiverat att samma krav för när anmälningsskyldigheten ska inträda bör gälla även enligt subventionsbrottslagen.

Om en myndighet eller ett enskilt organ upptäcker ett brott bör det anmälas om agerandet objektivt sett kan antas vara brottsligt. Det måste därmed föreligga någon konkret omständighet som tyder på att brott har begåtts för att anmälningsskyldigheten ska inträda. Den utbetalande aktören bör däremot inte göra någon preliminär bedömning av den misstänktes uppsåt eller oaktsamhet. Bedömningar av det slaget kräver i regel att ytterligare utredningsåtgärder vidtas i förhållande till den

misstänkte, exempelvis att ett förhör hålls. Sådana uppgifter bör inte de aktörer som beslutar om statligt företagsstöd utföra. Utredningsåtgärder bör i stället utföras av den myndighet som ansvarar för att utreda brottsmisstanken.

Som *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Migrationsverket* och *Tillväxtverket* framhåller finns förslag om en liknande anmälningsskyldighet till Ekobrottsmyndigheten avseende EU-medel i betänkandet En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22). Förslagen i det betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Inom ramen för den beredningen kommer regeringen att beakta hur den anmälningsskyldighet som föreslås där förhåller sig till bl.a. subventionsbrottslagen.

Bestämmelsen om anmälningsskyldighet i den föreslagna subventionsbrottslagen är utformad på liknande sätt som motsvarande bestämmelser inom andra rättsområden där det finns en lagstadgad anmälningsskyldighet. I nuläget görs brottsanmälningar till Ekobrottsmyndigheten enligt närmare anvisningar som myndigheten har tagit fram. På Ekobrottsmyndighetens hemsida finns exempelvis en blankett som den som vill anmäla ett brott kan ladda ner och fylla i enligt myndighetens anvisningar. Det är viktigt att de som ska tillämpa bestämmelserna har möjlighet att utforma och anpassa anmälningsförfarandet utifrån verksamhetens behov. Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från Tillväxtverket, att det inte är lämpligt att i lagen reglera närmare vilka uppgifter som ska lämnas i en anmälan. Det finns inte heller något behov av ett undantag från anmälningsskyldigheten vid uppenbara misstag eller skrivfel som Tillväxtverket efterfrågar, eftersom det i dessa fall torde saknas anledning att anta att brott har begåtts.

Det är tänkbart att det kan uppstå situationer där det är lämpligt att en brottsanmälan följs av att Ekobrottsmyndigheten återkopplar till anmälaren. Regeringen bedömer dock inte att det behövs några särskilda lagstiftningsåtgärder för att åstadkomma en sådan ordning. Det får i stället förutsättas att de berörda aktörerna, i samråd med varandra, gemensamt utvecklar formerna för anmälningsförfarandet så att t.ex. de uppgifter som lämnas i en anmälan är relevanta och att uppföljning och återkoppling efter en brottsanmälan sker när det är av betydelse.

Anmälan ska göras till åklagare

Regeringen föreslår att mål om brott mot subventionsbrottslagen ska handläggas av Ekobrottsmyndigheten (se avsnitt 5.13). Som framgår ovan har dock även Eppo behörighet att utreda brott som fastställs i SEFI-direktivet, så som det har införlivats genom nationell lagstiftning, t.ex. vissa typer av subventionsmissbruk. Eppo-förordningen reglerar under vilka förhållanden och för vilka brott Eppo har behörighet. Enligt artikel 24 i Eppo-förordningen har myndigheterna i de deltagande medlemsstaterna även en skyldighet att till Eppo rapportera alla brottsliga handlingar i fråga om vilka Eppo skulle kunna utöva sin behörighet. Brott mot subventionsbrottslagen som omfattas av Eppos behörighet ska därför i första hand anmälas till Eppo. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, men till skillnad från *Statens kulturråd*, att åklagare bör anges som mottagare av anmälningar av misstänkta brott i den föreslagna lagen. Detta överensstämmer också med hur anmälningsskyldigheten är konstru-

Prop. 2024/25:187 erad i andra lagar som reglerar måltypen som Ekobrottsmyndigheten handlägger (jfr 17 § skattebrottslagen och 3 kap. 1 § lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden).

Vad gäller Ekobrottsmyndighetens förslag om att subventionsbrottet även bör omfattas av revisorers anmälningsskyldighet enligt 9 kap. 42 § aktiebolagslagen så finns det inte något beredningsunderlag för att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga en sådan reglering.

5.15 Preskription

Regeringens förslag: Preskriptionstiden för ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott ska vara fem år.

Preskription ska inte inträda om den misstänkte har häktats, fått del av åtalet eller godkänt ett strafföreläggande.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte att ett godkänt strafföreläggande ska utgöra en preskriptionshindrande åtgärd.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om utredningens förslag. *Arbetsförmedlingen* är positiv till utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Regler om åtalspreskription finns i 35 kap. brottsbalken. Bestämmelserna gäller även specialstraffrättslig lagstiftning, om det inte finns någon särskild bestämmelse om annan preskriptionstid. Reglerna om preskription innebär att de föreslagna bestämmelserna om subventionsbrott och subventionsmissbruk av normalgraden skulle preskriberas efter fem år och de grova brotten efter tio år. De föreslagna brotten ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott skulle preskriberas redan efter två år.

Vid införandet av bidragsbrottslagen innehöll lagen inte några specialbestämmelser om preskription. När lagen utvärderades framkom att det var vanligt att ringa bidragsbrott och vårdslösa bidragsbrott preskriberades under tiden som ärendena handlades. Det innebar att utbetalande myndigheter, arbetslöshetskassor, kommuner samt polis och åklagare lade ned resurser på att upptäcka och utreda brott som inte ledde till lagföring på grund av att tiden inte räckte till. Mot denna bakgrund infördes specialbestämmelser om preskription för dessa brott. Preskriptionstiden för ringa och vårdslösa bidragsbrott förlängdes från två till fem år (prop. 2018/19:132 s. 40).

När det gäller ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott är det ett rimligt antagande att det finns ett motsvarande behov av förlängd preskriptionstid som för ringa bidragsbrott och vårdslöst bidragsbrott. I normalfallet ska den utbetalande myndigheten eller det utbetalande organet inleda en granskning, för att därefter anmäla misstänkt brottslighet till åklagare. Brottslighet riktad mot de statliga företagsstöden kan antas vara minst lika tidskrävande att utreda som brottslighet riktad mot välfärdssystemen. Att misstänkta brott skulle hinna bli preskriberade under tiden de handlades vore otillfredsställande. Preskriptionstiden för ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott bör därför vara fem år.

Fråga om ansvar för brott som hör under allmänt åtal, får under vissa förutsättningar upptas av åklagare genom strafföreläggande (48 kap. rättegångsbalken). På förslag av regeringen har riksdagen beslutat om ett flertal ändringar i det preskriptionsrättsliga regelverket (se prop. 2024/25:59, bet. 2024/25:JuU22, rskr. 2024/25:150). De nya reglerna trädde i kraft den 1 april 2025. Ändringarna innebär bl.a. att även godkännande av ett strafföreläggande utgör en preskriptionshindrande åtgärd. Ändringen har även införts i straffrättsliga föreskrifter om preskriptionsavbrott utanför brottsbalken, som t.ex. 7 § bidragsbrottslagen. Mot denna bakgrund anser regeringen att motsvarande tillägg bör göras även i denna lag.

6 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

6.1 En underrättelseskyldighet behöver införas

Regeringens bedömning: Det finns ett behov av en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt stöd till företag och andra juridiska personer.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanser: De remissinstanser som yttrar sig särskilt över bedömningen, bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, *Konkurrensverket* och *Statskontoret*, tillstyrker eller har inte några invändningar mot den.

Ekobrottsmyndigheten är positiv till införandet av en underrättelseskyldighet och bedömer att det kan förväntas bidra till att förhindra felaktiga utbetalningar av stöd. *Ekobrottsmyndigheten* och *Arbetsförmedlingen* framhåller dock att en förutsättning för att en sådan skyldighet ska få effekt är att de underrättelseskyldiga aktörerna bl.a. utför egna kontroller så att felaktigheter upptäcks. *Ekonomistyrningsverket* framför liknande synpunkter. *Ekobrottsmyndigheten* påpekar att förslagen inte innehåller bestämmelser som ålägger utbetalande aktörer att utföra sådana kontroller.

Skälen för regeringens bedömning

Behovet av en underrättelseskyldighet

Frågan om en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av företagsstöd har tidigare aktualiserats i flera sammanhang. Brå anförde i sin rapport *Bedrägeribrottsligheten i Sverige – Kartläggning och åtgärdsförslag* att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas till att omfatta alla bidrag i välfärdssystemen, men att det vore av särskilt stor betydelse att inkludera stöden till företagare (rapport 2016:9 s. 235). Även Skatteverket har framfört liknande synpunkter i en skrivelse till regeringen (Fi2020/02184).

Statskontoret, som har haft i uppdrag att kartlägga och analysera arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och

andra juridiska personer, anförde i rapporten Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer att det är svårare för myndigheter som betalar ut stöd till juridiska personer att dela information med varandra än för myndigheter som betalar ut stöd till enskilda. Statskontoret bedömer att fler felaktiga utbetalningar skulle kunna upptäckas om myndigheterna delade information med andra utbetalande organisationer, men att detta försvåras genom att de inte har någon underrättelseskyldighet (Statskontoret 2023:19 s. 30, 31 och 118).

För att värna legitimiteten i och förtroendet för välfärdssystemen och andra statliga stödsystem är det avgörande att utbetalningar enbart sker till mottagare som är berättigade till stöd. Felaktiga utbetalningar är ett stort samhällsproblem som undergräver förtroendet för systemen och de utbetalande aktörerna samt innebär ökade kostnader för staten. För att de felaktiga utbetalningarna ska kunna åtgärdas och minska behöver de kunna upptäckas. Regeringen delar *Ekobrottsmyndighetens* och *Arbetsförmedlingens* uppfattning att de utbetalande aktörernas kontrollarbete är en viktig förutsättning för att en underrättelseskyldighet ska få genomslag. Regeringen anser dock inte att de utbetalande aktörernas kontrollarbete bör regleras i en generell lag om underrättelseskyldighet, då utformningen och omfattningen av sådana kontroller beror på vilka risker som finns för felaktiga utbetalningar inom respektive stödsystem.

Av de stöd som utredningen har analyserat närmare finns det en underrättelseskyldighet avseende endast 7 av 104 stöd. Regeringen delar utredningens bedömning att chanserna för att brott uppdragas ökar om det finns en underrättelseskyldighet.

En underrättelseskyldighet behövs för att uppgifter ska lämnas ut

De uppgifter som behöver lämnas över i samband med en underrättelse kan vara offentliga, men omfattas ofta av sekretess. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, finns bestämmelser som begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar och om den tystnadsplikt som gäller i det allmännas verksamhet.

Lagens tillämpningsområde omfattar de organ som liksom i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen ingår i den offentlighetsrättsliga, statliga och kommunala organisationen. Riksdagen och beslutande kommunala församlingar jämföras enligt 2 kap. 2 § OSL med myndigheter vid tillämpningen lagen. Av 2 kap. 3 § OSL framgår att handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller regioner utövar ett rättsligt bestämmande inflytande vid tillämpningen av lagen ska jämföras med myndigheter. I bilagan till lagen framgår vilka övriga organ som enligt 2 kap. 4 § OSL ska jämföras med myndigheter. I många fall är OSL enbart tillämplig i vissa delar av dessa organs verksamhet. För organ som inte omfattas av OSL kan annan reglering styra vilka uppgifter som får lämnas ut.

För att en sekretessbelagd uppgift ska få lämnas ut krävs att det finns en sekretessbrytande bestämmelse eller uppgiftsskyldighet som anger att uppgiften får eller ska lämnas. I 10 kap. 27 § OSL finns den s.k. generalklausulen som innebär att sekretess inte hindrar att uppgifter lämnas till en annan myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgifterna lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska

skydda. Syftet med generalklausulen är att den ska utgöra en ventil för det fall ett utbyte av uppgifter uppenbart behöver ske och situationen inte har kunnat förutses i lagstiftningen. Bestämmelsen tillkom för att göra det möjligt för myndigheter att utväxla uppgifter i situationer där intresset av att uppgifterna lämnas ut bör ha företräde framför det intresse som sekretessen avser att skydda (prop. 1979/80:2 Del A s. 326 och 327). En förutsättning för att generalklausulen ska vara tillämplig är att det inte finns en specialreglering av uppgiftslämnandet i annan lag eller förordning.

Av förarbetena till generalklausulen framgår att det inte finns något uttryckligt hinder mot att utbyte av uppgifter sker rutinmässigt mellan myndigheter och mellan olika självständiga verksamhetsgrenar inom en myndighet (prop. 1979/80:2 Del A s. 327). Systemet bygger emellertid på att ett rutinmässigt utbyte av sekretessbelagda uppgifter i regel ska vara särskilt författningsreglerat. Generalklausulen tillämpas därför normalt inte vid sådana förfaranden.

Enligt 10 kap. 28 § OSL hindrar inte sekretess att en uppgift lämnas till en annan myndighet om det finns en uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning. Bestämmelsen innehåller en generell regel om att föreskrift i lag eller förordning om utbyte av uppgifter mellan myndigheter ska ske utan hinder av sekretessregleringen. För vissa typer av sekretess finns dock särskilda bestämmelser om att en uppgiftsskyldighet inte bryter sekretessen.

En myndighet är vidare skyldig att på begäran av en annan myndighet lämna en uppgift som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång (6 kap. 5 § OSL).

Såväl offentliga som sekretessbelagda uppgifter kan omfattas av en uppgiftsskyldighet. En bestämmelse om uppgiftsskyldighet ska dock uppfylla vissa krav på konkretion. Den kan ta sikte på utlämnande av uppgifter av ett speciellt slag, gälla en viss myndighets rätt att ta del av uppgifter i allmänhet, eller avse en skyldighet för en viss myndighet att lämna andra myndigheter information (prop. 1979/80:2 del A s. 322). Uppgiftsskyldigheter kan omfatta samtliga organ som jämföras med myndigheter vid tillämpningen av OSL.

En underrättelseskyldighet bör omfatta statligt stöd till företag och andra juridiska personer

Som anförts ovan har det i flera sammanhang framhållits att det finns ett behov av en underrättelseskyldighet även när det gäller stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer. Dessa stöd uppgår till stora belopp och riskerar att utsättas för brottsliga angrepp (se avsnitt 5.2). Underrättelseskyldigheten enligt 1 § andra stycket lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen omfattar ekonomiska stöd som enligt lag eller förordning beslutas av enskild person, men betalas ut till en juridisk person. Det finns dock inte några motsvarande bestämmelser när det gäller andra stöd som betalas ut till företag, inklusive enskilda näringsidkare, och andra juridiska personer.

De aktörer som betalar ut statligt stöd till företag och andra juridiska personer har ett behov av att kunna utbyta uppgifter för att upptäcka och

Prop. 2024/25:187 förhindra felaktiga utbetalningar av sådana stöd. Underrättelser bör kunna lämnas som ett naturligt led i de utbetalande aktörernas löpande verksamhet. Regeringen instämmer därför i utredningens bedömning att det bör införas en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt stöd till företag och andra juridiska personer.

6.2 Underrättelseskyldigheten ska framgå av en ny lag

Regeringens förslag: Underrättelseskyldigheten ska framgå av en ny lag.
--

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, bl.a. *Almi, Brå, Ekonomistyrningsverket, Folkbildningsrådet, Malmö kommun, Mjölby kommun, Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens energimyndighet, Statens kulturråd, Stiftelsen Svenska Filminstitutet och Åklagarmyndigheten*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Arbetsförmedlingen anser att det bör övervägas om den nya underrättelseskyldigheten i stället bör framgå av någon av de befintliga lagarna om underrättelseskyldighet, t.ex. lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen eller lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Försäkringskassan anser att det finns ett behov av den föreslagna regleringen, men menar att underrättelseskyldigheten kan vara svår för de underrättelseskyldiga att överblicka, vilket kan påverka möjligheterna att uppnå syftet att motverka missbruk av systemen.

Skälen för regeringens förslag: En naturlig utgångspunkt vid införandet av en ny underrättelseskyldighet är, som *Arbetsförmedlingen* anför, att överväga om tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen eller en annan befintlig lag skulle kunna utvidgas.

Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen infördes i nära anslutning till att bidragsbrottslagen trädde i kraft och avser samma ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. Regeringen har tidigare uttalat att det gör att tillämpningsområdet är tydligt och lättillgängligt (prop. 2018/19:132 s. 44 och 45).

Som framgår av avsnitt 5.4 bedömer regeringen att bidragsbrottslagen inte bör utvidgas till att omfatta statligt stöd till företag och andra juridiska personer. En utvidgning av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle därmed innebära att det samband som finns mellan lagarna bryts.

Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är en inarbetad lag som gäller vissa angivna myndigheter och organisationer. Även lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträd-

elser och brottslighet i arbetslivet avser vissa angivna myndigheter och organisationer. Regeringen anser, till skillnad från Arbetsförmedlingen, att en utvidgning av någon av de befintliga lagarna skulle leda till tillämpningssvårigheter. Det är möjligt att det, som *Försäkringskassan* anför, kan uppkomma situationer där underrättelseskyldigheten är svår att överblicka. Införandet av en ny lag innebär dock att avgränsningen av tillämpningsområdet blir tydligare. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att underrättelseskyldigheten avseende statligt stöd till företag och andra juridiska personer bör framgå av en ny lag.

6.3 Stöd som omfattas av lagen

Regeringens förslag: Underrättelseskyldigheten ska omfatta statligt företagsstöd enligt subventionsbrottslagen.

Underrättelseskyldigheten ska dock inte gälla om det redan finns en underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen kommenterar inte särskilt vad som ska gälla om den föreslagna underrättelseskyldigheten överlappar underrättelseskyldigheten enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Flera remissinstanser, bl.a. *Bodens kommun*, *Företagarförbundet*, *Region Jönköpings län*, *Region Västmanland*, *Västra Götalandsregionen* och *Sveriges Kommuner och Regioner*, framhåller att en motsvarande underrättelseskyldighet för företagsstöd som beslutas av kommuner och regioner bör övervägas. Flera remissinstanser, bl.a. *Tillväxtverket*, framför att företagsstöd som regionerna beviljar och som finansieras med statliga medel bör omfattas av regleringen. Sveriges Kommuner och Regioner och Västra Götalandsregionen framhåller att regionerna, vid exempelvis handläggning av företagsstöd med delad finansiering, i sin tur kan ha nytta av information från andra aktörer, bl.a. Tillväxtverket.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Migrationsverket* anser att det behöver förtydligas om underrättelseskyldigheten omfattar EU-stöd som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation.

Skälen för regeringens förslag: Den subventionsbrottslag som regeringen föreslår omfattar bl.a. statligt företagsstöd. Med statligt företagsstöd avses enligt förslaget sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund (se vidare avsnitt 5.5.1). Stöd som finansieras med EU-medel, men beslutas av en statlig myndighet eller ett enskilt organ på uppdrag av staten, utgör därmed även statligt företagsstöd enligt den föreslagna definitionen av uttrycket, om det betalas ut till eller tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en juridisk person.

Prop. 2024/25:187 Regeringen anser därför, till skillnad från bl.a. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Länsstyrelsen i Västernorrlands län*, att det inte finns skäl att förtydliga att bestämmelsen även omfattar EU-medel som beslutas av svenska statliga myndigheter eller enskilda organ på uppdrag av staten. Med statligt företagsstöd avses inte lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen.

Enligt utredningens avgränsning av statligt företagsstöd omfattas inte sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas eller betalas ut av regioner och kommuner. Som framgår av avsnitt 4.2 har stöd till företag och andra juridiska personer som beslutas av kommuner och regioner därför inte ingått i utredningens kartläggning och analys. Inte heller statligt finansierade stöd som en kommun eller en region har fått i uppdrag att betala ut har ingått i kartläggningen och analysen. En ordning där statliga medel behandlas olika beroende på om ett företagsstöd handläggs av en statlig myndighet eller av en region kan, som bl.a. *Tillväxtverket* påtalar, ifrågasättas. Det är möjligt att det kan finnas ett behov av en underrättelseskyldighet även för företagsstöd som beslutas av en kommun eller en region, som bl.a. *Bodens kommun* och *Sveriges Kommuner och Regioner* framför. Eftersom dessa stöd inte har ingått i utredningens kartläggning saknas tillräckligt underlag för att bedöma både omfattningen av sådana stöd och behovet av en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar. Regeringen avser därför att utreda i vilken omfattning stöd till företag och andra juridiska personer förekommer inom kommuner och regioner, samt om det finns risk för att stöden missbrukas.

Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen gäller bl.a. sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodöräknas någon annan än den enskilde (1 § andra stycket). Vissa av de ekonomiska stöd som omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle därmed även kunna omfattas av förslaget om en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd. Det gäller ersättningar som betalas ut av Försäkringskassan, som t.ex. det statliga tandvårdsstödet, men även flertalet av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska stöd, eftersom dessa i regel betalas ut till arbetsgivaren även om de avser en enskild arbetstagare. Det går inte heller att utesluta att det i framtiden kan tillkomma ytterligare ersättningar som skulle kunna falla under båda lagarnas tillämpningsområden.

För att undvika en dubbelreglering i dessa fall anser regeringen att den nya lagen om underrättelseskyldighet inte ska gälla om det redan finns en underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Om lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är tillämplig, men en underrättelseskyldighet inte finns enligt lagen kan det dock bli aktuellt att skicka en underrättelse enligt den nya lagen om underrättelseskyldighet (se avsnitt 6.5).

Regeringens förslag: Underrättelseskyldighet enligt den nya lagen ska gälla för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten ska dock inte gälla i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet ska även gälla för regionerna samt en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för, dock inte avseende uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning och kommenterar inte särskilt vad som ska gälla för en kommun som inte ingår i en region. Utredningen föreslår inte heller att underrättelseskyldigheten ska begränsas av hänsyn till hälso- och sjukvårdssekretess.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, t.ex. *Boverket, Ekonomistyrningsverket, Folkbildningsrådet, Kammarkollegiet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Socialstyrelsen, Skatteverket, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Sveriges Riksidrottsförbund och Trafikverket*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Region Dalarna, Region Stockholm, Region Västmanland, Västra Götalandsregionen och Sveriges Kommuner och Regioner tillstyrker eller har inga invändningar mot att det införs en underrättelseskyldighet för regioner.

Ekobrottsmyndigheten och *Statens kulturråd* anser att även kommuner bör omfattas av underrättelseskyldigheten eftersom de kan ha information som aktörer som beslutar om statligt företagsstöd kan behöva ta del av för att förhindra felaktiga utbetalningar. Statens kulturråd anför att både regioner och kommuner kan vara medfinansierare till samma projekt och verksamheter som myndigheten.

Kronofogdemyndigheten bedömer att möjligheten för myndigheten att upptäcka felaktigheter inom ramen för den föreslagna underrättelseskyldigheten kommer att vara begränsad när det gäller juridiska personer.

Brå betonar vikten av att brottsbekämpande myndigheter, särskilt *Ekobrottsmyndigheten*, *Skatteverket* (skattebrottsenheten) och *Polismyndigheten* lämnar uppgifter vid misstankar om subventionsbrott till utbetalande myndigheter.

Skälen för regeringens förslag

Statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd bör omfattas av underrättelseskyldigheten

Enligt utredningens kartläggning beslutar 88 aktörer om statligt stöd till företag och andra juridiska personer, varav majoriteten av stöden hanteras av statliga myndigheter (se SOU 2024:24 avsnitt 4.8.3 och bilaga 2). Utöver myndigheterna har några enskilda organ i uppgift enligt lag att besluta om statligt stöd, bl.a. Stiftelsen Svenska Filminstitutet,

Prop. 2024/25:187 Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna, Sveriges Riksidrottsförbund, Svenskt Friluftsliv och Sveriges författarfond. Det förekommer även att statliga bolag har i uppdrag att besluta om statligt stöd.

Dessa aktörer kan ha information som möjliggör att andra utbetalande aktörer kan upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Det gäller särskilt de statliga myndigheter och enskilda organ som betalar ut stöd inom angränsande områden eller för liknande ändamål. Flera statliga stöd inom det s.k. landsbygdsprogrammet betalas ut av bl.a. länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk och Tillväxtverket. Statens energimyndighet och Naturvårdsverket betalar ut stöd med likartad inriktning för klimatinvesteringar och klimatomställning, som t.ex. stöd för utbyggnad av laddinfrastruktur. Även MUCF och Socialstyrelsen kan handlägga stöd som är närliggande när det gäller målgrupp och syfte.

Det förekommer även att ett stöd betalas ut av en annan myndighet än den myndighet som har beslutat om stödet. Ett exempel är den numera upphävda ersättningen för höga sjuklönekostnader för vilken Skatteverket ansvarade för att inhämta uppgifter från arbetsgivarna och för utbetalning medan Försäkringskassan ansvarade för handläggning och kontroll av ärenden. Det är inte heller ovanligt att samma stödmottagare söker och beviljas stöd från flera aktörer.

Mot denna bakgrund är det önskvärt att underrättelseskyldigheten avser de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd. Även om det framför allt är ett mindre antal myndigheter som står för en stor del av utbetalningarna är det viktigt att alla de aktörer som beslutar om stöd får samma skyldighet att lämna information när felaktigheter upptäcks. Konsekvensen av att inte behandla de statliga företagsstöden lika kan bli att brottslighet drivs i den riktning där skyddet för stöden är svagast.

Skatteverket är en av de myndigheter som beslutar om statligt företagsstöd och som således kommer att vara underrättelseskyldig enligt lagen. Vid införandet av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen anförde regeringen att en underrättelseskyldighet för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet i många fall skulle vara oförenlig med de intressen som bestämmelserna om förundersökningssekretess är avsedda att skydda (prop. 2007/08:48 s. 22 och 23). Regeringen vidhöll den bedömningen när lagen senare utvärderades (prop. 2018/19:132 s. 47). Regeringen anser, till skillnad från Brå, att samma överväganden gör sig gällande även när det gäller statligt företagsstöd. Skatteverkets underrättelseskyldighet ska därför inte gälla i myndighetens brottsbekämpande verksamhet. En underrättelseskyldighet för Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, som Brå efterfrågar, skulle också behöva förhålla sig till bestämmelserna om förundersökningssekretess, och det finns inte något beredningsunderlag för att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga en sådan reglering.

Kronofogdemyndigheten bör omfattas av underrättelseskyldigheten

Verksamheten hos Kronofogdemyndigheten är av det slaget att myndigheten kan få information som de utbetalande aktörerna har behov av för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.

Det gäller särskilt i de fall då företaget bedrivs som enskild näringsverksamhet. Kronofogdemyndigheten kan t.ex. ha uppgifter om ett företags skulder till en myndighet på grund av återkrav av tidigare stöd som inte har betalats tillbaka. Regeringen anser därför att det finns skäl för att *Kronofogdemyndigheten* ska omfattas av underrättelseskyldigheten.

Regionerna bör omfattas av underrättelseskyldigheten med vissa begränsningar

Även regionerna kan ha uppgifter som aktörer som beslutar om statligt företagsstöd kan ha nytta av i sitt arbete med att förhindra felaktiga utbetalningar. Exempelvis kan regionerna vid handläggning av statliga stöd få information som t.ex. Tillväxtverket kan ha intresse av. Det finns därför skäl för att även regionerna ska omfattas av den föreslagna lagen. Gotlands kommun ansvarar för angelägenheter som regioner ansvarar för i andra län. För att även Gotlands kommun ska omfattas av regleringen när den utför dessa uppgifter bör det framgå av lagen att underrättelseskyldigheten också gäller en kommun som inte ingår i en region i fråga om de angelägenheter som en region ansvarar för. Med region avses i det följande även Gotlands kommun i detta avseende.

Regionerna kan också ha uppgifter om stöd som betalas ut till företag eller andra juridiska personer som förekommer inom hälso- och sjukvården, t.ex. det statliga tandvårdsstödet. Sådana uppgifter kan skyddas av sekretess till skydd för enskild i verksamhet som avser hälso- och sjukvård. Sådan s.k. hälso- och sjukvårdssekretess regleras i 25 kap. OSL. Det kan röra sig om sekretess inom hälso- och sjukvården och i annan medicinsk verksamhet (1 §), för uppgift som gjorts tillgänglig enligt lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation (2 §), i ärenden hos en patientnämnd enligt lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården (4 §) och i verksamhet som avser omhändertagande av patientjournal (5 §). Därutöver finns sekretess som inte gäller i förhållande till andra myndigheter (6 och 7 §§) och sekretess som inte gäller inom regioners verksamhet.

Eftersom underrättelseskyldighet enligt den nya lagen kan bli aktuell i de fall lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är tillämplig, men en underrättelseskyldighet inte finns enligt den lagen, kan det inte uteslutas att uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess skulle kunna lämnas ut om inte underrättelseskyldigheten begränsas.

Det har i tidigare lagstiftningsärenden ansetts särskilt befogat med stark sekretess i verksamheter inom hälso- och sjukvården eftersom dessa verksamheter bygger på respekten för individens självbestämmande och integritet. Regeringen har uttalat att det vid överväganden om att utöka uppgiftslämnandet från hälso- och sjukvården finns tungt vägande motstående intressen att beakta. Utöver risken för ökat intrång i skyddet för den personliga integriteten är det framför allt frågan om påverkan på hälso- och sjukvårdens huvuduppdrag som bör tillmätas betydelse. En farhåga är att ett ökat uppgiftslämnande kan leda till sådana förtroendeskador som medför att verksamheterna får svårare att utföra sina uppdrag (prop. 2024/25:65 s. 129). Regeringen har i flera sammanhang bedömt att uppgiftsskyldigheter därmed inte bör omfatta uppgifter som skyddas av

hälso- och sjukvårdssekretess (se t.ex. prop. 2023/24:85 s. 45–47 och prop. 2024/25:65 s. 130). Motsvarande resonemang gör sig gällande när det gäller en underrättelseskyldighet för regioner enligt den nya lagen. Underrättelseskyldigheten för regioner bör mot denna bakgrund inte gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § OSL.

Kommuner kan, som framhålls av *Ekobrottsmyndigheten* och *Statens kulturråd*, i vissa fall också ha information som kan bidra till att felaktiga utbetalningar kan upptäckas och förhindras. Utredningen har dock inte föreslagit att kommuner ska omfattas av underrättelseskyldigheten och har därför inte heller utrett vilka uppgifter om statligt företagsstöd som kommunerna kan ha tillgång till eller vilka konsekvenser en underrättelseskyldighet skulle få för kommunerna. Regeringen anser därför inte att kommuner, utan närmare utredning, bör omfattas av underrättelseskyldigheten.

Kretsen av underrättelseskyldiga aktörer

När det gäller frågan hur regleringen ska se ut ligger det nära till hands att jämföra med bestämmelserna i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Förutsättningarna för den nya lag som regeringen föreslår avseende statligt företagsstöd är dock inte desamma eftersom antalet underrättelseskyldiga är betydligt fler. Kretsen av statliga myndigheter och enskilda organ som behöver utbyta uppgifter för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd är inte heller lika tydligt definierad.

Som framgår ovan föreslås att samtliga statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd ska omfattas av underrättelseskyldigheten. Detta kan innebära en viss risk för att det inte är tydligt vilka myndigheter och organ som omfattas av underrättelseskyldigheten. Eftersom stöd kan vara tillfälliga och beroende av olika omvärldsfaktorer kan det dock komma att variera över tid vilka myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd. Regeringen anser därför att de underrättelseskyldiga myndigheterna och enskilda organen inte bör räknas upp i lag eller förordning. Underrättelseskyldigheten bör i stället gälla för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd. Det krävs då inte heller några författningsändringar för det fall att kretsen av underrättelseskyldiga aktörer skulle förändras.

6.5 Underrättelseskyldighetens omfattning

Regeringens förslag: En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,
2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller
3. kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om stödet. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelsen i stället lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som i första instans har beslutat om stödet.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, bl.a. *Boverket*, *Brå*, *Ekonomistyrningsverket*, *Kronofogdemyndigheten*, *LO*, *Länsstyrelsen i Skåne län*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, *Mjölby kommun*, *Statens energimyndighet* och *Statens jordbruksverk* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Tillväxtverket anser att lagförslaget inte är tillräckligt tydligt och framhåller att det utan närmare kunskap om övriga stödgivares verksamhetsområden kan vara svårt att veta i vilken situation som det kan finnas anledning att anta att det finns risk för felaktiga utbetalningar hos en annan myndighet eller organisation. *Tillväxtverket* och *Vinnova* menar att underrättelseskyldigheten är för omfattande och att det finns en risk för betydande merarbete för både underrättande och mottagande myndigheter. *Vinnova* anser att underrättelseskyldigheten i stället bör gälla vid misstankar om brott enligt subventionsbrottslagen.

Bodens kommun anser att staten bör ta fram anvisningar, särskilt när det gäller underrättelseskyldigheten vid antaganden om framtida felaktigheter, för att motverka risken för onödig administration och integritetsintrång. *Bolagsverket* betonar vikten av att berörda myndigheter och organisationer samverkar innan en underrättelse lämnas i syfte att säkerställa att den innehåller korrekt och tillräcklig information så att utlämnandet av uppgifter begränsas. *Integritetsskyddsmyndigheten* anför att förslaget är problematiskt utifrån principen om uppgiftsminimering dvs. att personuppgifter ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län och *Mediemyndigheten* anser att det kan vara svårt att identifiera vilka myndigheter och organisationer som ska underrättas enligt förslaget. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att en gemensam databas över statliga stöd bör tas fram. Alternativt bör det enligt länsstyrelsen anges vilka aktörer som ska underrättas enligt lagen eller ett fåtal myndigheter ges i uppdrag att samordna underrättelser. *Folkbildningsrådet* föreslår att Ekobrottsmyndigheten ska ges i uppdrag att samordna ett kunskapsforum för de myndigheter och organisationer som beslutar om statligt företagsstöd. Enligt Folkbildningsrådet och *Fremia* bör det även övervägas om MUCF bör få i uppdrag att förstärka sitt stöd till myndigheter och organisationer som ger statsbidrag till det civila samhället.

Hovrätten för Västra Sverige anser att lagtexten när det gäller underrättelseskyldiga myndigheter och organisationer samt mottagare av underrättelser bör förtydligas eftersom ordalydelsen kan ge intrycket att myndigheterna och organisationerna ska underrätta sig själva.

Konkurrensverket anser att det bör övervägas om den underrättelseskyldiga myndigheten ska kunna få återkoppling från den mottagande myndigheten för det fall informationen är relevant för stödgivningen.

Skälen för regeringens förslag: För att underrättelseskyldighet ska inträda bör omständigheterna i ett ärende vara sådana att det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Skyldigheten omfattar såväl situationer där det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats eller betalats ut med ett för högt belopp som situationer där det finns anledning att anta att stödet inte alls skulle ha betalats ut.

Till skillnad från många av de ekonomiska förmånerna och stöden som omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen beviljas statligt företagsstöd ofta för ett visst ändamål. En underrättelseskyldighet bör därför även gälla om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd, i strid med föreskrift eller villkor, har använts eller utnyttjats för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för.

Det är mycket angeläget att statliga myndigheter och enskilda organ ges förutsättningar att fatta korrekta beslut för att förhindra felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd. Regeringen anser därför, trots invändningarna från bl.a. *Tillväxtverket*, att en underrättelseskyldighet också bör gälla om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp. En myndighet eller ett enskilt organ som upptäcker en felaktighet kan på så sätt underrätta en annan aktör om omständigheter som är av betydelse vid handläggningen av ett ärende och för ett korrekt beslutsunderlag. Underrättelseskyldigheten innebär därmed att myndigheten eller det enskilda organet kan få information redan innan ett beslut har fattats eller en utbetalning har skett.

För att underrättelseskyldigheten ska inträda krävs det att det finns någon objektivt konstaterbar omständighet som innebär att det finns grund för att göra ett antagande om en felaktighet. Antagandet bör som utgångspunkt grunda sig på uppgifter som myndigheten eller det enskilda organet i sin verksamhet har fått tillgång till vid handläggningen av sina ärenden. Som framgår ovan förekommer det att t.ex. flera myndigheter beviljar stöd inom angränsande områden, eller för liknande ändamål. I sådana fall kan myndigheterna förväntas ha relativt goda förutsättningar att t.ex. kunna anta att två olika stöd har betalats ut samtidigt eller att ett stöd har använts på fel sätt. Den myndighet eller det enskilda organ som upptäcker felaktigheten kan också ha kännedom om att ett företag eller en annan juridisk person även har ansökt om statligt företagsstöd som handläggs av en annan myndighet eller ett annat enskilt organ. Det kan då finnas skäl för myndigheten eller organet att anta att ett stöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Den ytterligare utredning som kan behövas för att avgöra om det faktiskt rör sig om en utbetalning som har beslutats eller kan komma att beslutas på felaktiga grunder bör göras av den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma att fatta beslutet om det statliga företagsstödet (jfr prop. 2007/08:48 s. 23). Regeringen anser mot denna

bakgrund, till skillnad från Tillväxtverket och Vinnova, att omfattningen av underrättelseskyldigheten är väl avvägd. Prop. 2024/25:187

Underrättelseskyldigheten kan komma att innebära en ökad spridning av personuppgifter. Överväganden kring personuppgiftsbehandling och skyddet av den personliga integriteten som *Integritetsskyddsmyndigheten* efterfrågar finns i avsnitt 8.

Som anförs ovan bör underrättelseskyldigheten gälla för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd. Underrättelsen bör lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma fatta ett beslut om stödet. Förslaget motsvarar i den delen den reglering som finns i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Detta torde inte, som *Hovrätten för Västra Sverige* befarar, kunna uppfattas som att en myndighet eller ett enskilt organ ska underrätta sig själv.

Regeringen delar inte *Länsstyrelsen i Norrbottens län* synpunkter att de aktörer som ska underrättas bör anges i lagen eller att några aktörer ska ges i uppdrag att samordna underrättelser. Det kan dock, som bl.a. *Bodens kommun*, *Folkbildningsrådet* och *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, framför finnas ett behov av att utarbeta rutiner för de aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten. Sådana rutiner bör kunna utarbetas i samråd mellan de berörda myndigheterna och organen. I detta sammanhang kan även nämnas att regeringen har gett Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtverket, Statistiska centralbyrån och Vinnova i uppdrag att utveckla och införa en myndighetsgemensam metod för informationsutbyte och datadelning för statlig finansiering till företag. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 februari 2027 (KN2024/01748). En särskild utredare har vidare fått i uppdrag att ta ställning till vilka statliga utbetalningar som skulle kunna anslutas till Utbetalningsmyndighetens verksamhet, utöver de som i dag omfattas (dir. 2025:60). I uppdraget ingår att bedöma om det finns behov av, och i så fall föreslå, andra åtgärder för att stärka arbetet med att säkerställa korrekta statliga utbetalningar, t.ex. en databas över stödgivningen eller verktyg för att verifiera uppgifter som lämnas av stödmottagare. Uppdraget ska redovisas senast den 12 juni 2027.

Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som i första instans har beslutat om stödet.

Regeringen ser vissa fördelar med en sådan återrapporteringsskyldighet som *Konkurrensverket* förespråkar. En återrapporteringsskyldighet skulle dock innebära ytterligare administration för de berörda myndigheterna och organen, och något beredningsunderlag för en sådan skyldighet finns inte i det nu aktuella lagstiftningsärendet. Regeringen anser därför inte att en skyldighet att svara på underrättelser ska finnas med i lagen. Undantag från underrättelseskyldigheten

Regeringens förslag: Underrättelseskyldigheten ska inte gälla om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att det behöver förtydligas om det ska anses föreligga särskilda skäl om ett beslut om återkrav inte beror på felaktiga uppgifter från stödmottagaren.

Skälen för regeringens förslag: En underrättelse kan exempelvis vara onödig om en beslutande myndighet eller ett enskilt organ redan känner till felet eller om det rör sig om enstaka fel som avser ett mindre belopp. Det förhållandet att skyldigheten kan vara resurskrävande bör dock inte utgöra särskilda skäl. Det är dock inte lämpligt att som *Länsstyrelsen i Östergötlands län* efterfrågar närmare förtydliga vad som ska anses utgöra särskilda skäl. Det får i stället avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Huvudregeln är dock att en underrättelse ska lämnas i enlighet med vad som anges i avsnitt 6.5.

6.6 Uppgifter som ska lämnas ut

Regeringens förslag: Det ska framgå av underrättelsen vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget.

Hovrätten för Västra Sverige anser att underrättelsen bör vara skriftlig och att det bör anges vad den ska innehålla för uppgifter.

Skälen för regeringens förslag: En underrättelse bör innehålla grundläggande identifikationsuppgifter och information om de omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten. Sådana omständigheter kan avse uppgifter om beslut som har fattats av den underrättande aktören eller andra uppgifter som antingen har en direkt koppling till de villkor som grundar rätt till ett statligt företagsstöd enligt tillämpligt regelverk, eller som kan ge en tydlig indikation på om nyssnämnda uppgifter är felaktiga. Dessa omständigheter kommer att variera från fall till fall. Regeringen anser därför, till skillnad från *Hovrätten för Västra Sverige*, att det inte i författning närmare bör regleras vilka uppgifter som ska lämnas eller att det bör finnas något formkrav för en underrättelse. En underrättelse kan därmed, på samma sätt som enligt 4 § lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, lämnas såväl muntligen som skriftligen. Myndigheter och enskilda organ bör i stället samråda för att utarbeta lämpliga rutiner.

7 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär en skyldighet för vissa statliga myndigheter

samt kommunerna och arbetslöshetskassorna att underrätta den som har fattat beslut om vissa ekonomiska förmåner och stöd om det finns anledning att anta att de har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Av underrättelsen ska det, utöver grundläggande identifikationsuppgifter, framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet om att en förmån har beslutats eller betalats ut felaktigt (prop. 2007/08:48 s. 28).

För att underrättelseskyldighet ska inträda krävs det att rekvisitet anledning att anta är uppfyllt. Rekvisitet innebär att tröskeln för underrättelseskyldighet är lågt satt (prop. 2007/08:48 s. 27 och 28). Avsikten är inte att den som gör antagandet om en felaktighet ska göra någon särskild utredning. Den som lämnar en underrättelse behöver inte heller ha särskild kännedom om de bestämmelser som reglerar förmånen eller stödet och exempelvis kunna avgöra om två förmåner eller stöd kan betalas ut samtidigt. Även ett s.k. tips från allmänheten kan vara av sådan art att den som mottar informationen har anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt har beslutats eller betalats ut av en annan myndighet eller organisation.

Uppgifter som inte omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen kan utbytas med stöd av andra bestämmelser om uppgiftsskyldighet. Exempelvis reglerar lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet möjligheten för vissa myndigheter att utbyta information inom särskilt beslutad samverkan för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som är av allvarlig eller omfattande karaktär och bedrivs i organiserad form eller systematiskt av en grupp individer. I folkbokföringslagen (1991:481) finns en skyldighet för myndigheter att underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är eller har varit folkbokförd är oriktig eller ofullständig. Med myndigheter avses såväl statliga som kommunala myndigheter.

Därtill finns uppgiftsskyldigheter i ett flertal andra författningar, bl.a. socialförsäkringsbalken, förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, studiestödsförordningen (2000:655) samt förordningar hänförliga till CSN:s och socialtjänstens verksamhet.

Vidare finns bestämmelser om skyldigheter att lämna ut uppgifter för kommuner, arbetslöshetskassor och vissa statliga myndigheter till andra sådana aktörer i lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. Skyldigheten gäller bl.a. i de fall uppgiften behövs i de mottagande aktörernas författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Flera myndigheter har i tidigare sammanhang föreslagit att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas. Exempelvis har Ekonomistyrningsverket i rapporten Säkerställ korrekta utbetalningar från välfärdssystemen – förslag på åtgärder 2023 föreslagit att regionerna ska omfattas av lagen (ESV 2023:25 s. 30 och 31).

Regionerna ska omfattas av underrättelseskyldigheten

Regeringens förslag: Underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska även gälla regionerna. Skyldigheten ska dock inte gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess. Detsamma ska gälla för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för.

Regeringens bedömning: Uppräkningen av vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten bör finnas kvar.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår inte någon begränsning av vilka uppgifter som ska omfattas av regionernas underrättelseskyldighet och kommenterar inte särskilt vad som ska gälla för en kommun som inte ingår i en region.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Brå*, *CSN*, *Ekonomistyrningsverket*, *Malmö kommun*, *Skatteverket*, *Statskontoret*, *Sveriges a-kassor*, *Utbetalningsmyndigheten* och *Åklagarmyndigheten* tillstyrker eller invänder inte emot förslaget och bedömningen.

Försäkringskassan och *Pensionsmyndigheten* anser att den underrättelseskyldighet som utredningen föreslår för regionerna kommer att bidra till myndigheternas arbete att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. *Försäkringskassan* anser dock att regeringen bör överväga att ta bort uppräkningsav vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten. *Region Västmanland* och *Sveriges Kommuner och Regioner* tillstyrker förslaget och anför att det är angeläget att effektivisera informationsutbytet för att bekämpa välfärdsbrottslighet samtidigt som det behöver säkerställas och följas upp att uppgiftslämnandet sker rättssäkert och med respekt för enskildas integritet. *Sveriges Kommuner och Regioner* anför vidare att det är viktigt att enskilda inte undviker att ta kontakt med hälso- och sjukvården samt tandvården. *Västra Götalandsregionen* är positiv till en underrättelseskyldighet för regioner, men anser att konsekvenserna av en sådan skyldighet för barns rätt till sjukvård behöver utredas vidare. *Region Dalarna* och *Region Stockholm* tillstyrker förslaget och framför att det innebär att det t.ex. blir möjligt för regioner att lämna uppgifter som framkommer vid en granskning av en utförande vårdgivare till andra aktörer.

Integritetsskyddsmyndigheten anför att utredningen inte har preciserat vilka personuppgifter som regioner ska behandla och lämna ut inom ramen för den föreslagna underrättelseskyldigheten. Myndigheten framhåller att uppgifter om exempelvis vårdbesök kan finnas hos en utförande vårdgivare och inte hos regionen, vilket påverkar hur effektivt förslaget kan antas vara.

Region Blekinge avstyrker förslaget och anför att en underrättelseskyldighet för regionerna riskerar att öka den misstro mot myndigheter som finns i vissa grupper i samhället. Det skulle enligt regionen kunna leda till att färre barn får den hälsovård och tandvård som de är berättigade till, vilket bl.a. kan leda till lägre vaccinationstäckning och sämre hälsa för barn. Enligt regionen kan förslaget därför anses strida mot bestämmelserna

om vård på lika villkor och barnets rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). *Nationell arbetsgrupp barnhälsovård* motsätter sig av samma skäl att personal anställd vid en barnvårdscentral ska omfattas av underrättelseskyldigheten och anser att sådan personal bör undantas från tillämpningsområdet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Uppgifter hos regioner som är av intresse för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Regionerna bedriver olika verksamheter och har uppgifter som kan bidra till myndigheters och andra organisationers möjligheter att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Regionerna kan t.ex. ha uppgifter om utbetalningar av det regionala tandvårdsstödet som kan ha betydelse för Försäkringskassans möjligheter att upptäcka felaktigheter när det gäller det statliga tandvårdsstödet. Regionerna kan vidare ha tillgång till uppgifter om en persons bosättning eller vistelse utomlands, som kan påverka rätten till de bosättningsbaserade förmåner som betalas ut av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Regioner kan enligt *Pensionsmyndigheten* även ha tillgång till andra uppgifter som inte framgår av folkbokföringen, som t.ex. att den enskilde har en inneboende eller är sambo med någon som är folkbokförd på en annan adress. Ett annat exempel som utredningen anger är att regioner kan ha tillgång till uppgifter om att barn uteblir från avtalade besök hos tandvården eller barnvårdscentralen, och det inte är möjligt att nå familjen. Sådana omständigheter skulle kunna tala för att familjen vistas eller bor utomlands samt att barnbidrag och andra bosättningsbaserade förmåner betalas ut felaktigt.

Många av de uppgifter om enskilda som har betydelse för andra aktörers möjligheter att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen finns inom hälso- och sjukvården och omfattas av sekretess enligt 25 kap. OSL. Regionerna kan dock även ha uppgifter om t.ex. privata utförare och enskilda som inte omfattas av sekretess och som är av betydelse för andra aktörer.

Regionerna bör omfattas av underrättelseskyldigheten

För att effektivt kunna upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen krävs att utbetalande myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor får information om felaktigheter. Det förutsätter att sådan information kan delas med myndigheter och de andra organisationer som betalar ut välfärdsförmåner. En underrättelseskyldighet som möjliggör för regioner att lämna uppgifter till utbetalande aktörer är därför viktig för möjligheten att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Regioner har stor frihet i valet av hur deras verksamhet ska organiseras. Verksamheternas organisation kan därför se olika ut i olika regioner. När det finns en skyldighet för en region att ansvara för en viss angelägenhet måste det emellertid finnas ett ansvarigt organ som fullgör uppgiften. Det kan t.ex. vara en nämnd eller ett bolag. Enligt 2 kap. 3 § OSL gäller

Prop. 2024/25:187 offentlighetsprincipen också för juridiska personer där regioner har ett bestämmande inflytande. En region kan även sluta avtal med en privat utförare att tillhandahålla viss vård eller tandvård. Det innebär, som *Integritetsskyddsmyndigheten* påpekar, att uppgifter om exempelvis vårdbesök kan finnas hos en privat vårdgivare och inte hos regionen. Utredningen har inte föreslagit att sådan enskild verksamhet inom hälso- och sjukvården ska omfattas av underrättelseskyldigheten. När en region har anlitat en privat vårdgivare ingår det även i ansvaret som huvudman att kontrollera och följa upp verksamheten. Uppgifter som genom sådan kontroll och uppföljning finns hos regionen kommer, som framförs av *Region Dalarna* och *Region Stockholm*, däremot att omfattas av underrättelseskyldigheten. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att regionerna bör omfattas av underrättelseskyldigheten, och att det kan leda till ökade möjligheter att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar.

Underrättelseskyldigheten bör inte gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess

Som anges i avsnitt 6.4 skyddas vissa uppgifter om enskilda som regionerna har tillgång till av hälso- och sjukvårdssekretess som regleras i 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § OSL.

Som såväl utredningen som flera remissinstanser, bl.a. *Region Västmanland* och *Sveriges Kommuner och Regioner*, anför innebär en underrättelseskyldighet för regionerna ökade möjligheter att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar, men även risker för den personliga integriteten.

Sjukvården hör till de områden där kraven på sekretess kring enskildas personliga förhållanden gör sig starkast gällande. Sekretessen på området har gamla traditioner, och läkarsekretessen är ett väsentligt inslag i läkaretiken. Utformningen av sekretessbestämmelserna på sjukvårdsområdet har mycket stor betydelse både för dem som av olika anledningar kommer i kontakt med sjukvården och för dem som har sitt arbete inom detta område (prop. 1979/80:2 Del A s. 160).

Regeringen kan konstatera att det finns en efterfrågan på förbättrade möjligheter till informationsutbyte på hälso- och sjukvårdsområdet. Det finns dock tungt vägande motstående intressen att beakta. Det är viktigt att säkerställa att ett utökat uppgiftslämnande inte medför att enskilda undviker att kontakta hälso- och sjukvården, t.ex. barnhälsovården, vilket framhålls av bl.a. *Region Blekinge*, *Västra Götalandsregionen* och *Sveriges Kommuner och Regioner*. En underrättelseskyldighet som gäller sekretessbelagda uppgifter inom hälso- och sjukvården generellt skulle kunna få stora konsekvenser för enskilda.

Som anförs i avsnitt 6.4 har regeringen i flera tidigare sammanhang undantagit uppgifter som skyddas av hälso- och sjukvårdssekretess vid införandet av nya uppgiftsskyldigheter (se t.ex. prop. 2023/24:85 s. 45–47 och prop. 2024/25:65 s. 130). Motsvarande resonemang gör sig gällande när det gäller en underrättelseskyldighet för regioner enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Regionernas underrättelseskyldighet bör därför inte gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § OSL. Gotlands kommun ansvarar för angelägenheter som regioner

ansvarar för i andra län. För att undantaget för regioner även ska omfatta Gotlands kommun när den utför dessa uppgifter bör det, i enlighet med *Lagrådets* förslag, framgå av lagen att begränsningen också gäller för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Med region avses i det följande även Gotlands kommun i detta avseende.

Som framgår ovan kan det dock finnas uppgifter inom regionerna som inte omfattas av sådan sekretess och som behövs för att myndigheter och organisationer ska kunna upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Underrättelseskyldigheten bör därför inte begränsas så att verksamheter där sådana uppgifter förekommer undantas helt från tillämpningsområdet. Regeringen anser därför, till skillnad från *Nationell arbetsgrupp barnhälsovård*, att det saknas skäl att undanta personal inom barnhälsovård från underrättelseskyldigheten. Överväganden kring förslagets förhållande till bl.a. barnkonventionen finns i avsnitt 10.4.3.

Som Pensionsmyndigheten anför kan det finnas ett behov av ett ökat uppgiftslämnande i fråga om t.ex. enskildas bosättning och vistelse utomlands för att öka möjligheterna att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Eftersom sådana uppgifter kan omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess kommer de till viss del att vara undantagna från den föreslagna underrättelseskyldigheten för regionerna. Regeringen har emellertid gett en särskild utredare i uppdrag att se över hur arbetet med att upptäcka felaktiga utbetalningar vid vistelse eller bosättning utomlands kan stärkas och föreslå nya åtgärder för att öka möjligheterna till upptäckt (dir. 2025:34). I uppdraget ingår att analysera och ta ställning till på vilket sätt utbytet av uppgifter mellan olika aktörer kan förstärkas för att ge Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten bättre förutsättningar att upptäcka felaktiga utbetalningar till personer som vistas eller har bosatt sig utomlands. Uppdraget ska redovisas senast den 20 april 2026.

Underrättelseskyldighetens innebörd

Underrättelseskyldigheten innebär att regioner på eget initiativ ska lämna uppgifter som inte omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Avsikten med underrättelseskyldigheten är inte att regionen ska göra någon särskild utredning. Underrättelseskyldigheten rör i de allra flesta fall objektiva förhållanden som är relativt enkla att konstatera (prop. 2007/08:48 s. 23 och 24). En misstanke kan därmed grunda sig på ett konkret förhållande eller ett flertal mer eller mindre konkreta uppgifter som sammantagna ger tillräcklig grund att anta att det är frågan om en felaktig utbetalning. Det handlar närmast om att medarbetare som inom ramen för sin ärendehantering eller verksamhet i övrigt uppmärksammar felaktigheter.

En redogörelse för vilka uppgifter som avses behandlas inom ramen för regionernas underrättelseskyldighet, som efterfrågas av Integritetsskyddsmyndigheten, finns i avsnitt 8.

Underrättelseskyldigheten är generell i den bemärkelsen att den omfattar samtliga kommuner och arbetslöshetskassor. Därutöver omfattas ett förhållandevis begränsat antal myndigheter av underrättelseskyldighet. Utredningen bedömer att det under sådana förhållanden är tydligare att de aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten anges i lagen. Regeringen delar den bedömningen och anser till skillnad från bl.a. *Försäkringskassan*, att uppräkningsaktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten även fortsättningsvis bör finnas kvar.

7.2 Lagens tillämpningsområde bör inte utvidgas ytterligare

Regeringens bedömning: Det saknas skäl att utvidga tillämpningsområdet för underrättelseskyldigheten ytterligare.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att underrättelseskyldigheten ska gälla även situationer då det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser bl.a. *Brå*, *Ekonomistyrningsverket*, *Malmö kommun*, *Migrationsverket*, *Region Dalarna*, *Region Stockholm*, *Skatteverket*, *Statskontoret*, *Sveriges a-kassor*, *Utbetalningsmyndigheten* och *Åklagarmyndigheten* tillstyrker eller har inga synpunkter på utredningens förslag och bedömning. *Pensionsmyndigheten* är positiv till utredningens förslag om att underrättelseskyldigheten ska gälla antaganden om framtida felaktigheter och anför att det är viktigt att myndigheten kan få information innan ett beslut fattas eller innan en utbetalning sker eftersom det ökar möjligheterna att förhindra felaktiga utbetalningar.

Bodens kommun tillstyrker utredningens förslag, men anser att staten bör ta fram anvisningar för underrättelser om framtida felaktigheter för att motverka risken för onödig administration och integritetsintrång. *Integritetsskyddsmyndigheten* framhåller att utredningens förslag är problematiskt i förhållande till principen om uppgiftsminimering, dvs. att personuppgifter ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. *CSN* framför liknande synpunkter. *Sveriges Kommuner och Regioner* tillstyrker utredningens förslag, men anser att det finns en risk för att förslaget leder till ett alltför omfattande uppgiftslämnande som bl.a. kan leda till risker för enskildas personliga integritet och onödigt merarbete för berörda aktörer.

CSN och *Försäkringskassan* anser att det behöver tydliggöras hur lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen förhåller sig till lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Underrättelseskyldigheten bör inte omfatta antaganden om framtida felaktigheter

Möjligheterna att lämna ut uppgifter med stöd av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är begränsade till att avse redan beslutade ekonomiska förmåner och stöd och omfattar inte antaganden om kommande felaktiga beslut eller utbetalningar (se prop. 2007/08:48 s. 24). Det är dock angeläget att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor ges förutsättningar att fatta korrekta beslut för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Utredningen har mot denna bakgrund föreslagit att underrättelseskyldigheten även ska gälla situationer där det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Sedan utredningen lämnade sitt betänkande har lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet trätt i kraft. Lagen innebär en skyldighet för kommuner, arbetslöshetskassor och vissa statliga myndigheter att till andra sådana aktörer lämna uppgifter som de förfogar över. Skyldigheten gäller i de fall uppgiften behövs i de mottagande aktörernas författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Uppgiftsskyldigheten är, på samma sätt som enligt bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, avgränsad till ekonomiska förmåner och stöd inom välfärdssystemen. Uppgifter som omfattas av vissa sekretessbestämmelser, bl.a. inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten, är dock undantagna från lagens tillämpningsområde. Uppgiftsskyldigheten omfattar ett bredare och mer kontinuerligt utbyte av uppgifter än vad som är möjligt med stöd av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Uppgiftsskyldigheten är inte heller begränsad till situationer där beslut om utbetalningar från välfärdssystemen redan har fattats eller där det finns anledning att anta att en felaktig utbetalning har skett, utan är tillämplig även inför att beslut ska fattas.

Som CSN och Försäkringskassan anför innebär utredningens förslag om en utökad underrättelseskyldighet att den delvis kommer att överlappa den uppgiftsskyldighet som gäller enligt lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet. I likhet med CSN anser regeringen att förslaget kan leda till tillämpningssvårigheter och motverka ett effektivt informationsutbyte mellan berörda aktörer. För att upprätthålla skyddet för den personliga integriteten är det vidare, som bl.a. Bodens kommun, CSN, Integritetsskyddsmyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner framhåller, en viktig utgångspunkt att uppgiftsutbytet endast ska ske i den omfattning det behövs. Regeringen bedömer därför att det behov av att utbyta uppgifter som har framförts av bl.a. Pensionsmyndigheten, i stor utsträckning tillgodoses genom uppgiftsskyldigheten enligt lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga

Prop. 2024/25:187 utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte finns något behov av att utvidga tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen till att omfatta antaganden om framtida felaktigheter.

I sammanhanget kan också framhållas att regeringen den 28 maj 2025 beslutade propositionen Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse (prop. 2024/25:180). I propositionen föreslås att sekretess till skydd för enskilda inte ska hindra att en uppgift lämnas till en annan myndighet om det behövs för vissa angivna syften. Innan en uppgift lämnas ut ska det göras en intresseavvägning, och från bestämmelsens tillämpningsområde undantas viss sekretess.

Ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av underrättelseskyldigheten

Frågan om lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör omfatta ytterligare ekonomiska förmåner eller stöd har aktualiserats i olika sammanhang.

När det gäller frågan om vilka förmåner och stöd som bör omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen angavs i förarbetena att den avgränsning som har gjorts i bidragsbrottslagen borde kunna utgöra en lämplig förebild (prop. 2007/08:48 s. 20). Det framstår som lämpligt att tillämpningsområdena för bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen även i fortsättningen stämmer överens.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över den statliga lönegarantin. Utredaren ska bl.a. ta ställning till om utbetalning av lönegarantiersättning bör omfattas av bidragsbrottslagen och, som en följd av det, om lönegarantiersättningen bör inkluderas i tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2025 (dir. 2023:168 och dir. 2025:25). Frågan om huruvida lönegarantiersättning bör omfattas av lagen kommer därför att hanteras inom ramen för det ärendet.

Beviskravet för när en underrättelse ska lämnas bör inte ändras

Som redovisas ovan krävs det att rekvisitet anledning att anta är uppfyllt för att en underrättelseskyldighet ska inträda, och att rekvisitet innebär att tröskeln för underrättelseskyldighet är lågt satt (prop. 2007/08:48 s. 27 och 28).

Det finns ett antal olika uttryck som brukar användas för att ange den nivå som ska krävas för att en viss åtgärd ska få vidtas. Hur dessa beviskrav formuleras beror delvis på inom vilket rättsområde de tillämpas. Beviskravet ”anledning att anta” kan jämföras med det något högre beviskravet ”kan antas” i 32 c § folkbokföringslagen. Det finns även exempel på att ”risk” används i författningar för att beskriva beviskravet inom olika rättsområden. Det har inte framkommit att det nuvarande beviskravet leder till några tillämpningssvårigheter.

8 Behandling av personuppgifter

Regeringens bedömning: Det intrång i den personliga integriteten som utlämnande av uppgifter enligt den föreslagna anmälningsskyldigheten enligt subventionsbrottslagen i avsnitt 5 och de föreslagna underrättelseskyldigheterna i avsnitt 6 och 7 medför är motiverat och proportionerligt. Den personuppgiftsbehandling som kommer att ske till följd av förslagen är förenlig med dataskyddsförordningen, dataskyddslagen och brottsdatalagen.

Bestämmelser om de berörda aktörernas personuppgiftsbehandling bör ses över om det framkommer behov av detta.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens. Utredningens bedömning omfattar dock inte anmälningsskyldigheten enligt subventionsbrottslagen eller förslagets förhållande till brottsdatalagen (2018:1177).

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över bedömningen.

Flera remissinstanser, bl.a. CSN och Bolagsverket, för fram att uppgiftslämnande på eget initiativ innebär en viss risk för att aktörer mottar uppgifter de inte behöver och att det är viktigt att minska risken för överskottsinformation genom samverkan mellan berörda aktörer. CSN lyfter även frågan om myndigheten får behandla uppgifter om personer som inte förekommer i ett ärende och i vilken utsträckning sådana uppgifter omfattas av sekretess enligt OSL. Bolagsverket betonar även vikten av att berörda aktörer samverkar innan en brottsanmälan sker.

Integritetsskyddsmyndigheten anser att integritetsanalysen behöver kompletteras, bl.a. med en kartläggning av vilka personuppgifter som ska behandlas och en bedömning av om det behövs bestämmelser som preciserar vilka personuppgifter som får behandlas när det gäller antaganden om framtida felaktigheter. Myndigheten anser att författningsförslagen riskerar att strida mot principen om uppgiftsminimering. Myndigheten framhåller vidare att det behöver utredas om tillämpliga registerförfattningar behöver ändras. *Sveriges advokatsamfund* lämnar liknande synpunkter och påtalar vikten av att underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd utformas så att intrånget i den personliga integriteten är proportionerligt och att en noggrann avvägning görs i förhållande till syftet. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att det finns vissa betänkligheter ur integritetssynpunkt om det inte finns tydliga riktlinjer för vilka uppgifter som ska lämnas mellan de aktörer som omfattas av förslaget.

Region Västmanland och *Sveriges Kommuner och Regioner* anför att det är avgörande att det säkerställs att det uppgiftslämnande som följer av att underrättelseskyldigheten utvidgas till att omfatta regionerna sker på ett rättssäkert sätt och med respekt för individens integritet.

Skydd för den personliga integriteten

Bestämmelser om skydd mot intrång i den personliga integriteten finns i bl.a. regeringsformen, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd dataskyddsförordningen, brottsdatalagen, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), OSL och i författningar som reglerar behandling av personuppgifter.

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Vad som närmare avses med personlig integritet är inte definierat i svensk rätt. Regeringen uttalade dock i samband med den senaste utvidgningen av integritetsskyddet i regeringsformen att en rimlig utgångspunkt för bedömningen av behovet av ett utökat skydd för den personliga integriteten var att den skulle ske utifrån den enskildes intresse av att skydda information om sina personliga förhållanden (se prop. 2009/10:80 s. 175).

Bestämmelsen i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen har bl.a. sin bakgrund i artikel 8 i Europakonventionen, enligt vilken var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens (prop. 2009/10:80 s. 174–176). Rättigheterna enligt denna artikel innebär inte bara ett skydd mot ingrepp i privatlivet från statens sida, utan ger också staten en skyldighet att i vissa fall vidta positiva åtgärder för att skydda den enskildes privata sfär.

Begränsningar i skyddet mot intrång i den personliga integriteten får endast göras genom lag och i den utsträckning som de är nödvändiga för att tillgodose vissa särskilt angivna ändamål (se artikel 8 i Europakonventionen och 2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen). De faktorer som kan anses särskilt viktiga att ta hänsyn till vid bedömningen av graden av integritetsintrång vid informationsutbyte är bl.a. om utbytet sker mellan myndigheter eller om även enskilda deltar, arten av personuppgifter som utbyts, varför detta görs, hur uppgifterna kan komma att användas samt mängden av uppgifter som kan komma att utbytas och som kan samlas på ett och samma ställe (prop. 2005/06:173 s. 15).

Sekretess mellan myndigheter och andra offentliga organ syftar i första hand till att värna om enskildas integritet. En utgångspunkt är därför att information som omfattas av sekretess inte ska vidarebefordras utanför den verksamhet i vilken den hämtats in (prop. 1979/80:2 Del A s. 90). När en sekretessbrytande underrättelseskyldighet övervägs måste därför stor hänsyn tas till rätten till skydd för den personliga integriteten.

Rättslig grund

En grundläggande förutsättning för att behandling av personuppgifter ska vara laglig och tillåten enligt dataskyddsförordningen, är att behandlingen ryms inom någon av de rättsliga grunder som finns i artikel 6.1.

Enligt 2 kap. 1 § lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen) får personuppgifter behandlas med stöd av artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av bl.a. lag. I 2 kap. 2 § dataskyddslagen anges att personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen om behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av t.ex. lag eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning. Alla uppgifter som riksdagen eller regeringen har gett statliga myndigheter i uppdrag att utföra anses vara av allmänt intresse. Även de obligatoriska arbetsuppgifter som kommuner och regioner har ålagts att utföra anses vara av allmänt intresse.

Den personuppgiftsbehandling som är nödvändig för myndigheters brottsbekämpande verksamhet regleras i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, här benämnt dataskyddsdirektivet. Dataskyddsdirektivet har införlivats i svensk rätt, framför allt genom brottsdatalagen med tillhörande förordning. Lagen gäller enligt 1 kap. 2 § vid behandling av personuppgifter som utförs i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder. För varje behandling av personuppgifter ska det enligt brottsdatalagen finnas minst en rättslig grund (se 2 kap. 1 och 2 §§ brottsdatalagen).

Ändamål

Vid behandling av personuppgifter enligt dataskyddsförordningen ska de grundläggande principerna i artikel 5 beaktas. Enligt principen om uppgiftsminimering i artikel 5.1 c ska personuppgifter som behandlas vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Enligt finalitetsprincipen i artikel 5.1 b får personuppgifter endast samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och de får inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Av skäl 50 till dataskyddsförordningen framgår dock att personuppgifter får behandlas för andra ändamål än de för vilka personuppgifterna samlades in, om dessa ändamål är förenliga med de ursprungliga ändamålen. I sådana fall krävs inte någon annan rättslig grund än den med stöd av vilken insamlingen av personuppgifter medgavs. Om en prövning enligt finalitetsprincipen i stället innebär att ändamålen är oförenliga, är en ny behandling av insamlade personuppgifter bara tillåten om den har stöd i en bestämmelse i unionsrätten eller den nationella lagstiftningen som utgör ett tillåtet undantag från finalitetsprincipen. Om det i lag eller förordning finns en sekretessbrytande bestämmelse som reglerar att en myndighet ska eller får lämna ut personuppgifter, t.ex. en underrättelseskyldighet, så har lagstiftaren tagit ställning för att ett sådant utlämnande är tillåtet. Någon särskild prövning enligt finalitetsprincipen behöver då inte ske vid utlämnandet.

I s.k. registerförfattningar, som innehåller mer sektorsspecifika bestämmelser om personuppgiftsbehandlingen, finns ofta bestämmelser om tillåtna ändamål för behandling av personuppgifter. Ändamålsregleringen i en registerförfattning kan vara sådan att den begränsar i vilka fall personuppgifterna får användas. I andra fall kan ändamålsbestämmelserna ge stöd för vidarebehandling utöver vad som annars hade varit fallet om endast finalitetsprincipen hade tillämpats.

Brottsdatalagen kompletteras av registerförfattningar som gäller för respektive behörig myndighets verksamhet, som t.ex. lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område och lagen (2018:1698) om domstolarnas behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. I dessa lagar finns bestämmelser som innebär preciseringar, undantag eller avvikelser från brottsdatalagen.

Personuppgiftsbehandling med anledning av förslaget om en subventionsbrottslag

Förslaget om en subventionsbrottslag kommer att innebära att gärningar som tidigare har bedömts som bl.a. bedrägeri och omställningsstödsbrott kommer att bedömas som subventionsbrott. Straffansvaret för subventionsbrott är mer långtgående än för bedrägeri, t.ex. genom att brott kan begås av grov oaktsamhet. Det innebär att fler gärningar kan bedömas som brott och att personuppgifter därför kan komma att behandlas i något större utsträckning än tidigare vid utredningen av dessa brott.

Den reglering som redan finns i brottsdatalagen och de särskilda författningarna om personuppgiftsbehandling i åklagarväsendets och domstolarnas verksamheter, och som närmare preciserar den rättsliga grunden och ändamålen för personuppgiftsbehandlingen, kommer att gälla även för personuppgiftsbehandlingen med anledning av förslaget. På samma sätt kommer den reglering som redan gäller för behandling av uppgifter om lagöverträdelse, t.ex. lagen (1998:620) om belastningsregister, att gälla även vid lagföring av brott enligt subventionsbrottslagen. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att den personuppgiftsbehandling vid de brottsbekämpande myndigheterna som subventionsbrottslagen medför har rättsligt stöd.

Förslaget innebär vidare en skyldighet för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd att göra en anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott har begåtts. En anmälan ska inte omfatta några andra bedömningar eller särskilda utredningsåtgärder. Uppgifterna kommer i stor utsträckning att avse uppgifter om en juridisk person och inte personuppgifter, men eftersom straffansvaret är individuellt behöver åtminstone namn och personnummer behandlas.

De statliga myndigheterna och enskilda organen tillämpar i regel dataskyddsförordningen och dataskyddslagen när de lämnar personuppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Det kan dock även finnas statliga myndigheter vars personuppgiftsbehandling omfattas av brottsdatalagens tillämpningsområde i vissa fall.

Syftet med anmälningsskyldigheten är att skydda de statliga stödssystemen mot missbruk och brottslighet, vilket är ett allmänt intresse. Den

behandling av personuppgifter som är nödvändig för att de statliga myndigheterna och enskilda organen ska kunna uppfylla anmälnings-skyldigheten ryms därför inom den rättsliga grunden i artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen och 2 kap. 2 § dataskyddslagen. Eftersom de statliga myndigheterna och enskilda organen föreslås omfattas av en anmälnings-skyldighet, kommer personuppgiftsbehandlingen som sker för att fullfölja den även att vara nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen och 2 kap. 1 § dataskyddslagen.

Grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen. Medlemsstaternas nationella rätt ska vidare enligt artikel 6.3 b i dataskyddsförordningen uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Andra, mindre ingripande, alternativ har övervägts, men inte bedömts vara tillräckliga (se avsnitt 5.2).

Mot denna bakgrund anser regeringen att förslaget uppfyller ett mål av allmänt intresse och är proportionerligt i förhållande till det legitima mål som eftersträvas.

Personuppgiftsbehandling med anledning av förslaget om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

Den föreslagna lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd innebär att de underrättelseskyldiga myndigheterna och enskilda organen samt regionerna ska lämna uppgifter på eget initiativ till statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd. Skyldigheten föreslås dock inte gälla i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet eller för regionerna i fråga om uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess. Som anges i avsnitt 6.7 kommer informationen främst att avse grundläggande identifikationsuppgifter och de omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten. Uppgifterna kommer i många fall inte att avse personuppgifter, utan uppgifter om en juridisk person. Det kan dock även bli aktuellt att lämna uppgifter om namn på företrädare för juridiska personer eller enskilda näringsidkare samt om personnummer.

När det gäller uppgifter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten kommer de främst att avse grundläggande villkor och förutsättningar för statliga företagsstöd. Uppgifterna kan t.ex. avse i vilket land verksamheten bedrivs, om annat statligt stöd har beviljats samt om skulder eller insolvensförfaranden. I de fall enskildas personliga och ekonomiska förhållanden är av betydelse för prövningen av om ett stöd ska beviljas kan även sådana uppgifter förekomma i en underrättelse. Eftersom statligt företagsstöd även innefattar stöd till civilsamhället kan det inte heller uteslutas att det kan förekomma vissa typer av känsliga personuppgifter. Det kan t.ex. gälla uppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter eller hälsa. Regeringen vill dock med anledning av bl.a. *Integritetsskyddmyndighetens* och *Sveriges advokatsamfunds* synpunkter, särskilt framhålla att avsikten är att en underrättelse endast ska innehålla uppgifter om de förhållanden som ligger till grund för antagandet om felaktigheten. Det bör i majoriteten av fallen inte förutsätta att personuppgifter behandlas i någon större omfattning.

De personuppgifter som kommer att behandlas kan antas till övervägande del vara personuppgifter som redan finns hos aktörerna som lämnar och tar emot underrättelser. Förslagen kommer dock att medföra en ökad behandling av dessa personuppgifter.

Syftet med underrättelseskyldigheten är att möjliggöra för myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Det är av allmänt intresse att skydda offentliga stödsystem mot missbruk och överutnyttjande. Den behandling av personuppgifter som är nödvändig för de aktörer som lämnar och tar emot uppgifter som omfattas av underrättelseskyldigheten ryms därför inom den rättsliga grunden i artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen och 2 kap. 2 § dataskyddslagen. Behandlingen av personuppgifter kommer därutöver att vara nödvändig för att aktörerna ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen och 2 kap. 1 § dataskyddslagen.

Kravet i artikel 6.3 i dataskyddsförordningen på att grunden för behandlingen ska vara fastställd i den nationella rätten kommer vidare att vara uppfyllt genom den lag som föreslås. Medlemsstaternas nationella rätt ska, enligt artikel 6.3 b i dataskyddsförordningen, utöver detta uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Regeringen anser att den personuppgiftsbehandling som förslaget om en lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd innebär är nödvändig med hänsyn till behovet att skydda de statliga stödsystemen mot felaktiga utbetalningar och brottslighet.

Det är angeläget att de aktörer som beslutar om statligt företagsstöd ges möjligheter att utbyta uppgifter för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar, men också att Kronofogdemyndigheten och regionerna ges möjlighet att lämna uppgifter i samma syfte. Genom att information kan lämnas innan ett beslut har fattats eller en utbetalning har skett ökar dessa möjligheter. Den föreslagna lagen kan därmed bidra till att fler felaktiga utbetalningar upptäcks och förhindras. Det är centralt för medborgarnas tilltro till systemen att felaktiga utbetalningar förhindras. Andra, mindre ingripande, alternativ har övervägts, men bedöms inte vara tillräckligt effektiva för att uppnå syftet, vilket utvecklas närmare nedan. Regeringen bedömer sammanfattningsvis att den föreslagna lagen uppfyller ett mål av allmänt intresse och är proportionerlig utifrån det legitima mål som eftersträvas.

Personuppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning utgör känsliga personuppgifter. Sådana uppgifter får enligt huvudregeln i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen inte behandlas, men det finns undantag. Av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen framgår t.ex. att förbudet inte gäller om behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträvide syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Som anges ovan kan förslaget även leda till att känsliga personuppgifter behandlas. De myndigheter och

enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten och regionerna behandlar redan i dag sådana uppgifter i den mån de förekommer under handläggningen.

Av 3 kap. 3 § första stycket dataskyddslagen framgår att känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag, om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende, eller i annat fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet. Med myndighet avses samtliga statliga och kommunala organ, utom riksdagen och de beslutande kommunala församlingarna. Även andra än myndigheter som omfattas av offentlighetsprincipen får behandla känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen om uppgifterna har lämnats till dessa och behandlingen krävs enligt lag.

Den föreslagna underrättelseskyldigheten kan även medföra behandling av uppgifter om lagöverträdelse. Stöd för den behandling som då utförs av berörda aktörer finns i artikel 10 i dataskyddsförordningen, som kompletteras av 3 kap. 8 § dataskyddslagen. Enligt 3 kap. 8 § dataskyddslagen får myndigheter behandla uppgifter om lagöverträdelse.

De enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd är inte myndigheter men har, inom ramen för sina uppdrag att handlägga och besluta om stöd, anförtröts en uppgift som annars ankommer på den offentliga sektorn. Som redovisas ovan anser regeringen att förslaget är nödvändigt med hänsyn till ett viktigt allmänintresse och att det står i proportion till det eftersträfvade syftet. Det finns kompletterande bestämmelser om i vilken utsträckning vissa organ får behandla känsliga personuppgifter och uppgifter som rör fällande domar i brottmål eller lagöverträdelse som innefattar brott, bl.a. i lagen om personuppgiftsbehandling i vissa ärenden om stöd till civilsamhället. Det kan även finnas begränsningar i respektive myndighets registerförfattningar, vilket myndigheterna i så fall behöver förhålla sig till. Eftersom det finns särskilda integritetsrisker vid behandling av känsliga personuppgifter måste myndigheterna och de enskilda organen vara restriktiva med behandlingen av sådana och i varje enskilt fall noga pröva om uppgiften är absolut nödvändig för ändamålet med behandlingen.

Även uppgifter om personnummer kan komma att behandlas med stöd av underrättelseskyldigheten. Sådana personuppgifter är inte känsliga enligt dataskyddsförordningen, men anses ändå vara extra skyddsvärda. Uppgifter om personnummer och samordningsnummer får enligt 3 kap. 10 § dataskyddslagen behandlas utan samtycke endast när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl. För att underlätta och mottagande aktörer på ett tillräckligt säkert sätt ska kunna identifiera en fysisk person, krävs också att personnummer och samordningsnummer kan behandlas. Enligt principen om uppgiftsminimering ska, som anges ovan, uppgifter vara adekvata, relevanta och inte alltför omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Regeringen vill, med anledning av de synpunkter som framförs av bl.a. *Bolagsverket* och Integritetsskyddsmyndigheten, framhålla att principen ska tillämpas vid personuppgiftsbehandling till följd av förslaget och att

Prop. 2024/25:187 berörda aktörer ska beakta att fler uppgifter inte behandlas än vad som är nödvändigt. Det får vidare förutsättas att berörda aktörer samråder med varandra, och verkar för att de uppgifter som behandlas är relevanta och inte mer omfattande än vad som behövs.

Personuppgiftsbehandling med anledning av ändringarna i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Förslaget om att utvidga underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen till att omfatta regionerna innebär bl.a. att uppgifter om enskilda som regionen har tillgång till, och som inte omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess, kan lämnas till myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor. Det kan handla om personuppgifter, t.ex. namn på enskilda, personnummer och uppgifter om bosättning. Det kan inte heller uteslutas att det kan förekomma känsliga personuppgifter, t.ex. uppgifter om hälsa som är offentliga. Många av de uppgifter om enskilda som finns inom hälso- och sjukvården är dock belagda med sekretess enligt 25 kap. OSL och kommer därmed inte att omfattas av regionernas underrättelseskyldighet (se avsnitt 7.1).

Regionerna kommer att behandla personuppgifter när de lämnar uppgifter i enlighet med underrättelseskyldigheten. De mottagande aktörerna kommer i sin tur att behandla de personuppgifter som har tagits emot. För regionerna kommer det att röra sig om en ny personuppgiftsbehandling eftersom de tidigare inte har varit underrättelseskyldiga enligt lagen. De personuppgifter som kommer att behandlas kan till övervägande del antas vara personuppgifter som redan finns hos aktörerna som tar emot underrättelser. Förslaget kan förväntas leda till att fler underrättelser lämnas och därmed en ökad behandling av personuppgifter.

Förslaget innebär att underrättelseskyldigheten kommer att vara reglerad i lag. Behandlingen av personuppgifter är därför nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse samt för att utföra en uppgift av allmänt intresse. Behandlingen kan således ske med stöd av artikel 6.1 c och e i dataskyddsförordningen. Enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen ska vidare den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 c och e vara fastställd i unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. Genom de föreslagna lagändringarna fastställs den rättsliga grunden i nationell rätt. Det innebär även att de krav som ställs för att behandlingen ska vara tillåten enligt 2 kap 1 och 2 §§ dataskyddslagen är uppfyllda.

Av artikel 6.3 b i dataskyddsförordningen följer att medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Regeringen anser att den nya personuppgiftsbehandling som förslaget om ändringar i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär är nödvändig med hänsyn till behovet av att skydda välfärdssystemen mot missbruk och brottslighet. Det är angeläget för medborgarnas tilltro till välfärdssystemen att felaktiga utbetalningar förhindras. Den föreslagna underrättelseskyldigheten kan bidra till att fler felaktiga utbetalningar hindras. Ett viktigt allmänintresse motiverar således den nya och utökade personuppgiftsbehandlingen.

Som anges ovan kan personuppgiftsbehandlingen som föranleds av förslaget också innebära att känsliga personuppgifter behandlas. Stöd för

behandling av känsliga personuppgifter finns i artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen som kompletteras av 3 kap. 3 § dataskyddslagen. Av bestämmelsen framgår bl.a. att känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag, om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende, eller i annat fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet. Kommuner och regioner jämställs i detta sammanhang med myndigheter. Med stöd av 3 kap. 3 § första stycket 2 har dessa aktörer rätt att behandla känsliga personuppgifter om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende.

I samband med införandet av dataskyddslagen konstaterade regeringen att det torde stå klart att verksamhet som innefattar myndighetsutövning utgör ett viktigt allmänt intresse samt att det också måste anses utgöra ett viktigt allmänt intresse att myndigheter, även utanför området för myndighetsutövning, kan bedriva den verksamhet som tydligt faller inom ramen för deras befogenheter på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt (se prop. 2017/18:105 s. 83). Den personuppgiftsbehandling som den nu föreslagna underrättelseskyldigheten medför är nödvändig för att de berörda aktörerna ska kunna utföra sina ordinarie uppdrag och därmed för att skydda välfärdssystemen mot felaktiga utbetalningar. Detta bedömer regeringen vara ett viktigt allmänt intresse. Ytterst är det dock den personuppgiftsansvarige som får bedöma om en behandling av personuppgifter är förenlig med dataskyddsregleringen. För en del av de statliga myndigheter som omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen gäller särskilda registerförfattningar, som bl.a. reglerar behandling av känsliga uppgifter. Det får vidare, som CSN framhåller, förutsättas att berörda aktörer samråder med varandra, och verkar för att de uppgifter som behandlas är relevanta och inte mer omfattande än vad som behövs.

Det bör också framhållas att det finns särskilda integritetsrisker även vid behandling av vissa personuppgifter, trots att de inte utgör känsliga personuppgifter. Barns personuppgifter förtjänar särskilt skydd eftersom barn kan vara mindre medvetna om risker, följder och skyddsåtgärder samt om rättigheter när det gäller behandling av personuppgifter (se t.ex. skäl 38 i dataskyddsförordningen). Uppgiftslämnande från regionerna kan röra sådana grupper med behov av särskilt skydd, vilket behöver beaktas i samband med personuppgiftsbehandlingen.

Förslagen medför inte ett betydande intrång i den personlig integriteten

Den anmälningsskyldighet som föreslås gälla för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd när det finns anledning att anta att brott enligt subventionsbrottslagen har begåtts medför ett intrång i enskildas rätt till personlig integritet. Anmälningsskyldigheten är sekretessbrytande enligt 10 kap. 28 § OSL och innebär att en uppgift kan lämnas till åklagare utan hinder av sekretess. Förslaget om en ny subventionsbrottslag innebär att fler gärningar kan bedömas som brott. Som framgår av avsnitt 5.14 förväntas anmälningsskyldigheten öka

Prop. 2024/25:187 antalet brottsanmälningar, vilket innebär en viss ökad spridning av personuppgifter.

Underrättelseskyldigheten enligt förslaget till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd är sekretessbrytande enligt 10 kap. 28 § OSL och innebär att en uppgift kan lämnas till en aktör som omfattas av lagen utan hinder av sekretess. Skyldigheten föreslås dock inte gälla i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, och från regionernas underrättelseskyldighet undantas uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess. Förslaget bedöms få till följd att personuppgifter lämnas till statliga myndigheter och enskilda organ i högre utsträckning än i dag, vilket innebär en ökad spridning av personuppgifter.

De enskilda organ som omfattas av förslagen jämföras, med undantag för vissa av de statliga bolagen, med myndigheter vid tillämpningen av OSL i den verksamhet som anges i bilagan till lagen.

Förslaget om att underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen även ska gälla regionerna bedöms medföra att personuppgifter lämnas till myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor, vilket innebär en ökad spridning av personuppgifter. Regeringen instämmer i vad som har framförts av *Region Västmanland* och *Sveriges Kommuner och Regioner* om vikten av att uppgiftslämnandet sker på ett rättssäkert sätt och med respekt för individens integritet. Av hänsyn till enskildas integritet föreslås inte heller underrättelseskyldigheten för regioner gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess.

Regeringen vill även med anledning av bl.a. *Hovrätten för Västra Sveriges* synpunkter särskilt framhålla att en stor del av de uppgifter som berörda aktörer kommer att ta emot med stöd av de föreslagna underrättelseskyldigheterna inte kommer att vara särskilt integritetskänsliga. Det kan dessutom antas att det till övervägande del kommer att röra sig om uppgifter som redan finns hos de aktörer som tar emot underrättelser. Exempel på mindre känsliga uppgifter kan vara namn och uppgifter om beslut som har fattats av andra myndigheter eller organisationer. Det kan dock i vissa fall även avse känsliga personuppgifter, t.ex. uppgifter om etniskt ursprung eller hälsa. Underrättelseskyldigheterna är dock avgränsade till omständigheter som ligger till grund för antaganden om felaktiga utbetalningar. Det innebär att det endast är fråga om uppgifter som har en direkt koppling till de villkor som ska vara uppfyllda för att ge rätt till en förmån eller ett stöd enligt tillämpligt regelverk. Regeringen bedömer därför att den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av förslagen inte kan anses innebära ett sådant betydande intrång som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen.

Skyddsåtgärder

De personuppgifter som kommer att behandlas med stöd av anmälningskyldigheten och underrättelseskyldigheterna kan omfattas av olika skyddsåtgärder. Det finns flera sekretessbestämmelser som skyddar uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden som kan aktualiseras hos de aktörer som mottar uppgifter. För det fall uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden lämnas ut till

exempelvis brottsbekämpande myndigheter skulle de kunna omfattas av sekretessbestämmelser där det finns en presumtion för sekretess (se 35 kap. 1 § OSL).

I en del av de berörda aktörernas verksamheter omfattas uppgifter av sekretessbestämmelser där det finns en presumtion för offentlighet. Det handlar t.ex. om ärenden om statligt reglerat stöd till civilsamhället som omfattas av ett villkor om att en organisations verksamhet inte får utövas i strid med samhällets grundläggande värderingar (40 kap. 7 e § OSL). Det kan även handla om uppgifter som förekommer i ärenden eller i verksamhet som bedrivs hos Pensionsmyndigheten, Försäkringskassan, CSN, Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna (se t.ex. 28 kap. 1, 9, 11 och 13 §§ OSL). Uppgifter om bl.a. en enskilds hälsa och sexualliv, förföljda personer och en utlännings säkerhet kan dock skyddas, oavsett i vilket sammanhang de förekommer, med stöd av sekretessbestämmelserna i 21 kap. OSL. Bestämmelsen i 21 kap. 1 § OSL ger ett minimiskydd för den enskildes personliga integritet.

Det finns även sekretessbestämmelser som skyddar enskildas affärs- och driftsförhållanden som kan aktualiseras i förhållande till uppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten eller uppgifter som statliga myndigheter eller enskilda organ inhämtar i sin stödverksamhet (se t.ex. 28 kap. 12 §, 30 kap. 23 § och 30 kap. 27 § OSL). I de registerförfattningar som är tillämpliga hos vissa berörda aktörer finns bl.a. bestämmelser om begränsningar av tillgången till personuppgifter, sökbegränsningar och om hur länge personuppgifter får behandlas. Dessa bestämmelser är anpassade efter respektive aktörs verksamhet. Till detta kommer att respektive aktör är personuppgiftsansvarig för den personuppgiftsbehandling som denne utför, vilket bl.a. innebär att aktören måste kunna visa att personuppgiftsbehandlingen är författningsenlig och att den registrerades rättigheter skyddas genom att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder (se artikel 24 i dataskyddsförordningen). Det får förutsättas att de berörda aktörerna i samråd med varandra tar fram lämpliga former för att se till att endast relevanta uppgifter lämnas ut. Regeringen anser sammantaget att de uppgifter som lämnas ut med stöd av anmälningsskyldigheten och underrättelseskyldigheterna kommer att omfattas av ett tillfredsställande skydd.

Inga alternativa lösningar bedöms uppnå syftet

Ett alternativ till att införa en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd är att öka kvaliteten i handläggningen hos de utbetalande aktörerna. Ett annat alternativ är att se över de författningar som reglerar de statliga företagsstöden. Dessa lösningar skulle emellertid inte tillgodose aktörernas behov av att kunna utbyta uppgifter för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar av sådana stöd. Regeringen anser därför att sådana åtgärder inte skulle vara tillräckliga för att uppnå syftet att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.

När det gäller förslaget att regionerna ska omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle skyldigheten även kunna begränsas till att avse viss verksamhet. Regeringen anser dock att en sådan

Prop. 2024/25:187 begränsning, utifrån de behov av informationsutbyte som utredningen har identifierat, skulle innebära att underrättelseskyldigheten inte i tillräcklig utsträckning skulle uppnå syftet.

Intrånget som den föreslagna anmälningsskyldigheten och de föreslagna underrättelseskyldigheterna innebär bedöms vara motiverat och proportionerligt

För att värna legitimiteten i och förtroendet för välfärdssystemen och andra statliga stödssystem är det avgörande att utbetalningar enbart sker till mottagare som är berättigade till stöd. Det kan uppfattas som mycket stötande såväl av den handläggare som upptäcker en felaktig utbetalning hos en annan aktör som av medborgare i allmänhet att information om ett fel av integritetsskäl inte får lämnas till den som kan åtgärda det. I många fall är ett informationsutbyte mellan olika aktörer en förutsättning för att t.ex. en beslutande myndighet ska kunna upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Regeringen anser att det allmännas intresse av att skydda offentliga stödssystem mot brott och missbruk samt att lagföra brott är ett mycket tungt vägande intresse. Regeringen bedömer att det inte är möjligt att uppnå syftet att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen med mindre integritetskänsliga alternativ. Det finns ett behov av att säkerställa tillgång till uppgifter som behövs för dessa syften i situationer då uppgifterna inte är möjliga att lämna ut med stöd av befintliga regelverk. Regeringen bedömer därmed att den hantering av uppgifter om enskilda som anmälningsskyldigheten och underrättelseskyldigheterna medför syftar till att tillgodose ett allmänt intresse som rättfärdigar en inskränkning i den personliga integriteten.

Förslagen innebär inte någon ändring av befintliga regler som styr de olika aktörernas möjlighet att behandla personuppgifter. Anmälningsskyldigheten och underrättelseskyldigheterna innebär enligt regeringen en godtagbar avvägning mellan de starka allmänna intressen som talar för att uppgifterna ska lämnas ut och skyddet för den personliga integriteten. Det intrång som ett utlämnande enligt den föreslagna anmälningsskyldigheten och de föreslagna underrättelseskyldigheterna medför bedöms vara motiverat och proportionerligt.

Personuppgiftsbehandlingen till följd av förslagen om subventionsbrottslagen samt nya och utökade underrättelseskyldigheter är förenlig med dataskyddsregleringen

Som framgår ovan kommer förslagen om subventionsbrottslagen samt de nya och utökade underrättelseskyldigheterna att leda till ökad behandling av personuppgifter. I många fall kommer utlämnandet av uppgifter med stöd av anmälningsskyldigheten enligt subventionsbrottslagen och underrättelseskyldigheterna att innebära att personuppgifter behandlas för ändamål som är oförenliga med de ändamål för vilka de samlades in. Regeringen bedömer emellertid att lagstiftningsåtgärderna utgör ett tillåtet undantag från finalitetsprincipen. Skälet för detta är att begränsningarna utgör en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle i syfte att säkerställa förebyggande, förhindrande, utredning, avslöjande eller lagföring av brott samt i syfte att säkerställa unionens och Sveriges

viktiga finansiella intressen (jämför artikel 23.1 i dataskyddsförordningen). Utredningen har granskat flera tillämpliga registerförfattningar, men har, som Integritetsskyddsmyndigheten noterar, inte haft möjlighet att göra en fullständig kartläggning av dessa på grund av det stora antalet berörda aktörer. Enligt utredningen är den personuppgiftsbehandling som följer av förslagen om nya och utökade underrättelseskylldigheter förenliga med alla de registerförfattningar som har granskats, men det kan inte uteslutas att det finns behov av ändringar i någon eller några av de berörda aktörernas registerförfattningar. Det saknas utrymme för att inom ramen för detta lagstiftningsärende kartlägga och analysera samtliga tillämpliga registerförfattningar. Dessa författningar bör ses över i den mån ett sådant behov kan konstateras vid tillämpningen av den nya lagstiftningen.

När det gäller CSN:s möjligheter att behandla personuppgifter har 2024 års studiestödsdatautredning bl.a. haft i uppdrag att föreslå hur CSN:s registerförfattningar kan utformas för att vara flexibla och anpassade efter såväl den tekniska utvecklingen som den EU-rättsliga dataskyddsregleringen samtidigt som den enskildes personliga integritet värnas (dir. 2024:36). Utredningen föreslår bl.a. att CSN ska få utökade möjligheter att behandla personuppgifter vid informationsutbyte med andra myndigheter och aktörer samt att bestämmelserna om sekretess ska utvidgas (SOU 2024:95). Förslagen har remitterats.

Regeringen anser sammantaget att den personuppgiftsbehandling som förslagen ger upphov till är förenlig med dataskyddsförordningen, dataskyddslagen och brottsdatalagen. Regeringen bedömer att den befintliga regleringen på dataskyddsområdet är tillräcklig för den nya och utökade personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos de berörda aktörerna.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Författningsförslagen ska träda i kraft den 1 januari 2026.

När det gäller lagen om omställningsstöd och lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Regeringens bedömning: Det krävs inte några övergångsbestämmelser med anledning förslagen i övrigt.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över utredningens förslag eller bedömning.

Pensionsmyndigheten framför att ändringarna i lagen om underrättelseskylldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör kunna beredas så att de kan träda i kraft tidigare än den 1 januari 2026.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Det är, som *Pensionsmyndigheten* framför, angeläget att författningsförslagen träder i kraft så snart som möjligt. Det bedöms dock, med hänsyn till beredningen av förslagen och riksdagens arbete, vara den 1 januari 2026. I samband med ikraftträdandet upphävs bestämmelserna om omställningsstödsbrott i lagen om omställningsstöd och bestämmelserna om att Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet omfattar brott enligt denna lag. För att det ska vara möjligt att utreda och lagföra sådana omställningsstödsbrott som har begåtts före den 1 januari 2026 bör det införas övergångsbestämmelser som innebär att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Några särskilda övergångsbestämmelser bedöms inte vara nödvändiga med anledning av propositionens övriga förslag. När det gäller de nya straffrättsliga bestämmelserna följer av 5 § första stycket lagen (1964:163) om införande av brottsbalken att ingen får dömas för en gärning som inte var straffbar när den begicks. Vidare följer av 5 § andra stycket att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs om inte annan lag gäller då dom meddelas som leder till frihet från straff eller ett lindrigare straff. Denna bestämmelse anses generellt tillämplig inom straffrätten om inte något annat har föreskrivits beträffande en viss författning.

10 Konsekvenser

10.1 Syftet med förslagen

Utredningen uppskattar att det under ett år utan särskilda krisstöd finns drygt 500 statliga företagsstöd som totalt uppgår till ca 120,5 miljarder kronor. Trots att det varje år utbetalas stora belopp i statliga stöd till företag och andra juridiska personer och att det finns en betydande risk för felaktiga utbetalningar, finns det inte några särskilda straffbestämmelser som tar sikte på den brottslighet som riktas mot dessa stöd. Förslagen i denna proposition syftar i huvudsak till att stärka skyddet för de statliga företagsstöden.

Genom ett förstärkt skydd kan felaktiga utbetalningar och missbruk av statligt företagsstöd motverkas i större omfattning. Ett förstärkt skydd kan också i förlängningen medföra en mer rättvis konkurrens mellan företag samt besparingar för staten.

10.2 Finns det alternativa lösningar?

Regeringen har redan vidtagit flera åtgärder för att motverka felaktigt nyttjande av offentliga medel, och ytterligare arbete pågår. En fråga är därför om andra åtgärder är tillräckliga för att komma till rätta med risken för att statligt stöd till företag och andra juridiska personer missbrukas och utnyttjas i kriminella syften, eller om det finns alternativa åtgärder som i stället kan vidtas.

Utbetalningsmyndigheten inledde sin verksamhet den 1 januari 2024. Myndigheten ska förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt ta över ansvaret för att betala ut vissa förmåner och stöd från de statliga välfärdssystemen (prop. 2022/23:34, bet. 2022/23:FiU35, rskr. 2022/23:266). Myndigheten har tillgång till en stor mängd uppgifter och kan utifrån dessa genomföra systemövergripande dataanalyser och granskningar på ett sätt som andra myndigheter inte har möjlighet att göra. Sedan den 1 mars 2025 har också skyldigheten för vissa myndigheter att lämna uppgifter till Utbetalningsmyndigheten utökats (prop. 2024/25:45, bet. 2024/25:FiU19, rskr. 2024/25:133). Även om Utbetalningsmyndighetens uppdrag för närvarande är begränsat till utbetalningar från välfärdssystemen är ambitionen att myndigheten på sikt ska ansvara för ytterligare statliga utbetalningar, t.ex. stöd till företag, för att minska riskerna för felaktiga utbetalningar även inom dessa stöd- och bidragssystem (se prop. 2024/25:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.5 och dir. 2025:60).

Flera åtgärder som syftar till att förebygga och bekämpa brott som begås i och genom företag har vidtagits. Bolagsverket har fått bättre verktyg att genomföra kontroller och stryka felaktiga uppgifter i sina register. Företagskapning har kriminaliserats, förseningsavgifterna vid försenad inlämning av årsredovisningar har höjts generellt, och det har införts en skyldighet för alla ekonomiska föreningar att ge in sin årsredovisning till Bolagsverket. Vissa regler om stiftelser har vidare anpassats till övrig associationsrättslig lagstiftning i brottsförebyggande syfte (prop. 2024/25:8, bet. 2024/25:CU3, rskr. 2024/25:37).

Sedan den 1 juli 2024 gäller lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet (prop. 2023/24:85, bet. 2023/24:KU27, rskr. 2023/24:195). Uppgiftsskyldigheten avser bl.a. verksamhet som syftar till att planera, genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser för att motverka fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet. Sådan information kan t.ex. avse olika beslut som de samverkande myndigheterna har fattat rörande vissa individer eller företag, t.ex. att Arbetsförmedlingen har fattat beslut om statligt stöd avseende ett visst företag (prop. 2023/24:85 s. 38).

Lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna trädde i kraft den 1 april 2025 (prop. 2024/25:65, bet. 2024/25:JuU9, rskr. 2024/25:148). Lagen innebär en skyldighet för ett antal statliga myndigheter samt kommuner, regioner och skolor att både på begäran och på eget initiativ lämna vissa uppgifter till Polismyndigheten och övriga brottsbekämpande myndigheter.

Regeringen har även inlett ett arbete med att säkerställa att förordningar om bidrag till civilsamhället ska innehålla ett demokrativillkor och att de även i andra avseenden ska vara utformade på ett sätt som minskar risken för felaktiga utbetalningar och brottslighet (prop. 2024/25:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.5 och prop. 2023/24:119).

De flesta av de hittills genomförda åtgärderna tar primärt sikte på att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Även om arbetet med att vidta ytterligare åtgärder, som tar sikte på att motverka felaktiga utbetalningar till företag och andra juridiska personer, pågår så delar regeringen utredningens bedömning att alternativa åtgärder i form av t.ex. skärpta villkor vid stödgivning, ökade möjligheter till informationsutbyte,

samt ökade och mer träffsäkra kontroller är nödvändiga men inte tillräckliga för att komma till rätta med problematiken. Straffrättsliga bestämmelser som tydliggör och utökar det straffbara området är en effektiv åtgärd för att öka antalet lagföringar, vilket på sikt kan antas ha en brottspreventiv verkan. Regeringen anser också att det straffrättsliga skyddet för statligt företagsstöd bör vara lika starkt som det som gäller för EU-stöd och stöd till fysiska personer, vilket inte kan åstadkommas på något annat sätt än genom en ny straffrättslig reglering (se vidare avsnitt 5.2).

En viktig del i att den straffrättsliga reform som föreslås ska få god effekt är att misstänkta fel uppmärksammas av berörda myndigheter och organ. Ett välfungerande informationsutbyte mellan myndigheter är ofta en grundläggande förutsättning för att olika former av fusk, regelöverträdelse och brottslighet ska kunna förebyggas, utredas och bekämpas. Detsamma gäller för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Behovet av ett utökat informationsutbyte är inte begränsat till uppgifter som utbetalande aktörer behöver vid utbetalningar från välfärdssystemen. Den föreslagna lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd utgör en viktig pusselbit för att myndigheterna och de berörda enskilda organen ska ha goda förutsättningar att utbyta information med varandra och den kompletterar det uppgiftsutbyte som kan ske inom välfärdssystemen med stöd av lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet.

10.3 Möjliga konsekvenser av att inte genomföra förslagen

Om förslagen inte genomförs begränsas möjligheterna att minska felaktiga utbetalningar och den brottslighet som riktas mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Skattemedel riskerar då att fortsatt gå till annat än vad som har varit avsett, t.ex. till företag som avsiktligt utnyttjar stöden på felaktiga grunder. Om inte åtgärder vidtas riskerar det att urholka förtroendet för de system som stöden är en del av. I förlängningen leder felaktiga utbetalningar även till ett minskat budgetutrymme för reformer som är samhällsekonomiskt motiverade. Att inte genomföra de föreslagna åtgärderna kan därutöver innebära att problem med osund konkurrens kvarstår.

10.4 Konsekvenser för enskilda, företag och andra juridiska personer

10.4.1 Konsekvenser för stödmottagare

Förslagen påverkar i första hand de stödmottagare som bedriver brottslig verksamhet eller som av andra anledningar har fått del av statliga stöd på felaktiga grunder. Förslagen kan dock indirekt få positiva konsekvenser för seriösa aktörer genom att konkurrensen kan antas bli mer rättvis om de

statliga stöden inte missbrukas. Seriösa aktörer kan i högre utsträckning få stöd om stöd som annars skulle ha gått till brottslig verksamhet i stället kan gå till dem.

Förslagen i sig ökar inte kraven på exempelvis uppgiftslämnande eller tillsyn. De medför varken en ökning eller minskning av regelbördan för stödmottagare. Förslagen innebär därför inga ekonomiska konsekvenser för enskilda, företag eller andra juridiska personer som är stödmottagare. Det är dock inte otänkbart att förslagen på längre sikt, som bl.a. *Svenskt näringsliv* och *Företagarförbundet* påtalar, kan leda till ökat uppgiftslämnande för företag och andra juridiska personer om de utbetalande aktörerna anser att ytterligare information behövs för att ta ställning till en ansökan. Att de sökande kan komma att behöva lägga ner lite mer resurser för att säkerställa korrekt information vid ansökan får dock anses vara en acceptabel konsekvens av förslagen. Som flera remissinstanser, bl.a. *Almega* och *Småföretagarnas riksförbund*, framhåller är det emellertid viktigt att beslutande aktörer inhämtar uppgifter på ett så enkelt sätt som möjligt för att undvika onödiga administrativa kostnader.

10.4.2 Konsekvenser för enskilda organ som betalar ut stöd

Förslagen kommer att få konsekvenser för de enskilda organ som har i uppgift att besluta om statligt företagsstöd. Flera av dessa, t.ex. Sveriges Riksidrottsförbund och Svenskt Friluftsliv, beslutar om stöd till bl.a. ideella föreningar och andra juridiska personer inom det civila samhället.

De enskilda organen föreslås omfattas av underrättelseskyldighet och kommer även att vara mottagare av underrättelser. Enligt förslaget till subventionsbrottslag föreslås de enskilda organen även omfattas av en skyldighet att anmäla till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt lagen har begåtts. *Almi* bedömer att det ökade informationsutbytet mellan myndigheter och organ vid underrättelser och anmälningar kommer att leda till en högre arbetsbelastning och att det därför är angeläget att utbytet sker med exempelvis adekvata rapporteringsverktyg. Underrättelserna om misstänkta felaktigheter kommer emellertid att bygga på information från det löpande arbetet med handläggning och kontroll som organet redan utför i sin befintliga verksamhet. Det tillkommande arbetet i denna del handlar därför om att sammanställa denna information i en underrättelse, initial utbildning av personal och att upprätta rutiner.

I de fall ett enskilt organ tar emot en underrättelse innebär detta en ny uppgift i organets befintliga handläggnings- eller kontrollprocess. Underrättelsen kan medföra att vissa resurser behöver avsättas för att utreda misstänkta felaktigheter och göra överväganden i fråga om en anmälan till åklagare eller andra åtgärder behöver vidtas. Detta bör dock betraktas som en insats som ska ske inom ramen för det ordinarie handläggnings- och kontrollarbetet avseende stödet. Inte heller i det avseendet bedöms förslagen innebära något behov av ytterligare resurser för de enskilda organ som betalar ut stöd.

Fremia anser att det är svårt att se vilka konsekvenser förslagen får för civilsamhällets organisationer. Gemensamt för den statliga bidragsgivningen till det civila samhället är det underliggande allmänna intresset

Prop. 2024/25:187 av att främja ett demokratiskt samhälle. Ett fritt och självständigt civilsamhälle med en mångfald av organisationer, verksamheter och röster är en förutsättning för en väl fungerande demokrati. Om offentligt finansierade organisationer på ett felaktigt sätt får del av medel skadas förtroendet mellan stat och civilsamhället. Det är därmed viktigt att även enskilda organ som fördelar statsbidrag till aktörer inom det civila samhället arbetar aktivt med att motverka felaktiga utbetalningar och brottslighet, bl.a. för att bevara legitimiteten för de statliga stödssystemen. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att konsekvenserna för enskilda organ som är en del av civilsamhället är rimliga och balanserade ur ett civilsamhällesperspektiv.

10.4.3 Övriga konsekvenser för enskilda

Att uppgifter om enskilda personer, personuppgifter, delas och sprids påverkar enskildas personliga integritet. Konsekvenserna för skyddet av den personliga integriteten behandlas i avsnitt 8.

Som framgår av avsnitt 7.1 anser bl.a. *Region Blekinge* och *Nationell arbetsgrupp barnhälsovård* att det kan påverka förtroendet för hälso- och sjukvården att regionerna underrättar myndigheter vid misstanke om felaktiga utbetalningar och att uppgifter om enskilda därigenom sprids. Detta minskade förtroende skulle enligt remissinstanserna kunna leda till att vårdnadshavare t.ex. underlåter att ta sitt barn till barnavårdscentralen eller tandvården utifrån en farhåga om att en underrättelse om en felaktig utbetalning kan komma att skickas.

När barn påverkas av ett beslut eller en beslutsprocess aktualiseras principen om barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen, som gäller som svensk lag enligt lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen ska konventionsstaterna bl.a. sträva efter att säkerställa att inget barn berövas sin rätt att ha tillgång till hälso- och sjukvård (artikel 24).

Regeringen konstaterar att förslagen i denna proposition inte på något sätt innebär att barn riskerar att inte få sin rätt till hälso- och sjukvård tillgodosedd. Regionernas underrättelseskyldigheter föreslås inte heller gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess. När det gäller den påverkan som ett eventuellt minskat förtroende för hälso- och sjukvården kan ha på barn, är det fråga om en indirekt effekt. Om barn vid upprepade tillfällen uteblir från besök vid hälso- och sjukvården aktualiseras också frågan om en anmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen bör göras till socialnämnden utifrån en misstanke om att barnet far illa. Sammantaget gör regeringen bedömningen att förslagen som lämnas är förenliga med Sveriges åtaganden enligt barnkonventionen.

10.5 Konsekvenser för statliga myndigheter

10.5.1 En ny subventionsbrottslag

De berörda myndigheterna föreslås bli skyldiga att upprätta en brottsanmälan om det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott enligt

subventionsbrottslagen. Antalet brottsanmälningar bedöms visserligen öka, men i måttlig omfattning, särskilt sett till varje enskild myndighet. Myndigheterna kan i vissa fall behöva förtydliga sina rutiner för när och hur en brottsanmälan ska upprättas. Merarbetet som detta och sammanställandet av relevanta uppgifter i en brottsanmälan innebär bedöms vara litet och inte föranleda något behov av ytterligare resurser till myndigheterna.

Ekobrottsmyndigheten bedöms vara den myndighet inom rättsväsendet som berörs mest av förslaget om en ny subventionsbrottslag. Ekobrottsmyndigheten kommer att få en ökad arbetsbelastning eftersom myndigheten föreslås hantera de brottsanmälningar som görs. Utredningen har bedömt att antalet anmälningar efter genomförandet av förslagen kommer att öka successivt till ca 85–170 per år. Förslagen bedöms enligt utredningen medföra ökade kostnader för Ekobrottsmyndigheten om ca 56 miljoner kronor per år. Utredningen har baserat beräkningen på 220 handlagda brott och 70 väckta åtal per år. *Ekobrottsmyndigheten* anför att kostnaderna kan förväntas bli något högre än enligt utredningens beräkningar. Regeringen ser dock inte anledning att göra någon annan bedömning än utredningen i detta avseende. För att inte andra uppgifter ska behöva åsidosättas behöver ytterligare resurser tillföras Ekobrottsmyndigheten. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 beräknat att anslaget ökar med 28 100 000 kronor för 2026, med 42 100 000 kronor för 2027 och med 56 200 000 kronor fr.o.m. 2028 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.9.4).

Domstolarna kommer att pröva åtal för brott enligt subventionsbrottslagen och Kriminalvården påverkas genom att resurser behövs för att hantera häktningar och de påföljder som följer av lagföringar. *Domstolsverket* bedömer att förslagen kommer att innebära ökade kostnader för domstolarna om 1,5 miljoner kronor per år. I förhållande till domstolarnas och Kriminalvårdens sammantagna verksamhet bedömer regeringen dock att hanteringen kommer att vara av begränsad storlek, även om kostnaderna i viss mån kommer att öka. Sveriges Domstolar beräknas tillföras ytterligare medel fr.o.m. 2025 för att hantera ett ökat inflöde av mål och ärenden. Kriminalvården beräknas få ökade resurser för kapacitetsförstärkning fr.o.m. 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.9.5 och 2.9.6). Något särskilt resurstillskott med anledning av förslagen i denna proposition bedöms därför inte behövas.

Eftersom Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten handlägger motsvarande brott enligt dagens ordning, bedöms ärendemängderna hos dessa myndigheter minska. Påverkan bedöms dock vara begränsad eftersom det är förhållandevis få brott som utreds i nuläget. Myndigheternas anslag beräknas fr.o.m. 2026 minska med 2 700 000 kronor respektive 1 100 000 kronor för att finansiera Ekobrottsmyndighetens ökade kostnader med anledning av förslagen i denna proposition (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.9.1 och 2.9.3).

En konsekvens för Skatteverket är att myndighetens brottsbekämpande verksamhet inte längre kommer att omfatta brott enligt lagen om omställningsstöd eftersom straffbestämmelserna i lagen föreslås upphävas. Antalet omställningsstödsbrott är dock få och sannolikt minskande, eftersom stöd inte längre beviljas. Förslagen bedöms därmed inte påverka Skatteverkets behov av finansiering.

10.5.2 Nya underrättelseskyldigheter

Genom den föreslagna lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd får ett stort antal myndigheter en ny uppgift som består i att underrätta en annan myndighet eller ett enskilt organ, om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd felaktigt beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats med ett för högt belopp. Underrättelseskyldigheten gäller även vid antaganden om framtida felaktigheter och när ett stöd har använts för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. De statliga myndigheter som betalar ut statliga företagsstöd kommer även att vara mottagare av underrättelser. Flera remissinstanser, bl.a. *Statens jordbruksverk* och *Statens skolverk*, bedömer att underrättelseskyldigheten kommer att medföra en ökad arbetsbelastning för myndigheterna.

De ytterligare uppgifter som tillförs den uppgiftslämnande myndigheten bör, utöver själva underrättelserna, i huvudsak bestå av initial utbildning och andra kompetenshöjande insatser samt upprättande av rutiner. Att löpande utbilda personal om nya regelverk och att bistå andra myndigheter är sådant som myndigheter kan förväntas utföra inom ramen för sina befintliga uppdrag. De uppgifter som behövs för att lämna en underrättelse om en felaktig utbetalning kommer att bygga på information från det löpande arbetet med handläggning och kontroll som myndigheten redan utför i sin befintliga verksamhet. Underrättelseskyldigheten bör därmed inte föranleda något nämnvärt merarbete som kräver ytterligare resurser.

För den mottagande myndigheten innebär underrättelsen i de flesta fall nya uppgifter i en befintlig handläggnings- eller kontrollprocess. Hanteringen av de nya uppgifterna kan visserligen innebära en ytterligare arbetsinsats, men bör betraktas som en insats som ändå ska ske inom ramen för det ordinarie handläggnings- och kontrollarbetet avseende stödet. Underrättelser kan dock även lämnas när det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp, dvs. innan ett beslut har fattats eller en utbetalning eller ett tillgodoräknande har skett. Om det i dessa fall inte finns ett pågående ärende kan det bli fråga om ett tillkommande arbetsmoment för den mottagande myndigheten. Eventuellt tillkommande arbete med anledning av underrättelser som inte kan hänföras till ett pågående ärende bedöms dock bli begränsat. Sammantaget bedöms förslagen i denna del inte innebära något behov av ytterligare resurser för de stödgivande myndigheterna.

Även den ökade underrättelseskyldighet som föreslås i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär konsekvenser för de statliga myndigheterna. *Arbetsförmedlingen* anser att konsekvenserna av utredningens förslag bör bedömas i förhållande till det samlade reformarbetet vad gäller felaktiga utbetalningar och inte utifrån enskilda förslag. Myndigheten framhåller att även om förslagen i sig inte innebär en markant ökad arbetsbelastning kan samtliga regeländringar som träffar en myndighet medföra ett behov av ökade resurser. CSN bedömer att myndigheterna kan behöva utveckla tekniska lösningar för ett informationsutbyte enligt utredningens förslag och enligt lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i

arbetslivet, vilket sammantaget medför ökade kostnader för myndigheten. Även *Försäkringskassan* bedömer att det kan finnas ett behov av att utveckla it-stöd för utbyte av information, vilket inte är möjligt utan att ytterligare medel tillförs myndigheten. Arbetsförmedlingen, CSN och *Försäkringskassan* berörs framför allt av förslaget till ändringar i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Eftersom regeringen, till skillnad från utredningen, har bedömt att det inte finns något behov av att utvidga tillämpningsområdet för lagen till att avse antaganden om framtida felaktigheter (se avsnitt 7.2) påverkas myndigheterna främst av att regionerna ska omfattas av underrättelseskyldigheten, vilket kan öka antalet underrättelser något. Detta bedöms dock inte medföra något behov av ytterligare medel för att utveckla it-stöd vid myndigheterna. Underrättelserna kan dock i förlängningen bidra till minskade kostnader för myndigheterna. Förslaget i denna del bedöms inte medföra något behov av ytterligare resurser för de statliga myndigheterna.

10.6 Konsekvenser för kommuner och regioner

Den kommunala självstyrelsen påverkas av förslagen i denna proposition. Förslagen innebär en inskränkning av regionernas självstyrelse genom att de under vissa förutsättningar ska skicka underrättelser om felaktiga utbetalningar dels enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd, dels enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Detsamma gäller Gotlands kommun när den utför regionala angelägenheter. En inskränkning av den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen (14 kap. 3 § regeringsformen).

I likhet med underrättelseskyldigheten för de stödgivande myndigheterna kommer underrättelseskyldigheten för regionerna i huvudsak att aktualiseras när felaktigheter upptäcks i det löpande arbetet med handläggning och kontroll som regionen, eller kommunen i det fall den inte ingår i en region, redan utför i sin befintliga verksamhet. Det finns därutöver behov av initial utbildning och upprättande av rutiner för när och hur en underrättelse ska ske. Den tillkommande uppgiften bedöms vara begränsad. Uppgifter som behövs för att säkerställa korrekta utbetalningar finns hos regionerna. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att ändamålet med förslagen bl.a. är att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar, bedömer regeringen att det ändamål som regleringen avser att tillgodose inte kan uppnås på ett för den kommunala självstyrelsen mindre ingripande sätt än det som föreslås. Sammantaget bedöms inskränkningen av den kommunala självstyrelsen vara proportionerlig i förhållande till ändamålet att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Övriga förslag bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Den kommunala finansieringsprincipen innebär att kommuner och regioner inte ska ges nya uppgifter av staten utan att de samtidigt ges möjlighet att finansiera dessa på andra sätt än genom höjda skatter. *Region Dalarna* delar utredningens bedömning att konsekvenserna för

Prop. 2024/25:187 regionernas verksamhet är begränsade och anför att förslagen troligen enbart medför en ringa arbetsinsats. *Sveriges Kommuner och Regioner* delar inte utredningens bedömning att finansieringsprincipen inte aktualiseras eftersom den ekonomiska beskrivningen får anses vara otillräckligt underbyggd. Förslagen i denna proposition bedöms, såsom redovisas ovan, innebära att arbetet med att lämna underrättelser i huvudsak kommer att utföras inom ramen för befintlig verksamhet. Avsikten är inte att den region som lämnar en underrättelse ska göra någon särskild utredning. Regionen behöver inte heller ha särskild kännedom om de bestämmelser som reglerar förmånen eller stödet och exempelvis kunna avgöra om två förmåner eller stöd kan betalas ut samtidigt. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att förslagen inte har någon större påverkan på regionernas verksamhet. De kostnader för regionerna som förslagen skulle kunna leda till bedöms därmed bli begränsade. Det är således inte fråga om nya uppgifter som behöver finansiering. En reglering enligt den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras därför inte.

10.7 Övrigt

Det är viktigt att de förslag som lämnas i denna proposition inte medför mer långtgående konsekvenser i form av t.ex. kostnader eller administration än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå förslagets syfte. Förslagen har begränsats bl.a. genom att både utredningen och regeringen har bedömt att lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen inte har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd (se avsnitt 5.3 och SOU 2024:24 s. 171). Denna begränsning påverkar omfattningen av både subventionsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd. Förslagen om regionernas underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd och vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har begränsats på så sätt att de inte ska gälla uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess (se avsnitt 6.4 och 7.1). Förslagen har även begränsats genom regeringens bedömning att underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen inte bör omfatta antaganden om framtida felaktigheter (se avsnitt 7.2).

Eftersom förslagen främst påverkar statliga myndigheter och utbetalande enskilda organ bedöms det inte behövas några informationsinsatser riktade till allmänheten. De berörda myndigheterna och enskilda organen behöver informera och utbilda sina anställda, vilket har beskrivits i avsnitten ovan.

De förslag som lämnas i denna proposition kommer i första hand att utvärderas genom de befintliga systemen för uppföljning av statlig verksamhet, bl.a. myndigheternas årsredovisningar och Riksrevisionens granskning av dessa samt regeringens årliga myndighetsdialog med berörda myndigheter. Officiell statistik om rättsväsende och annan statistik från Brå kommer också att ge möjlighet att se antalet lagföringsbeslut för subventionsbrott och ge information om handläggning av sådana brottsmisstankar genom brottmålsprocessen.

Det kan förväntas ta flera år innan effekten av förslagen i denna proposition fullt ut nås. Utredningen har räknat på en successiv ökning av antalet hanterade ärenden under fem år. En mer grundläggande utvärdering är därför inte aktuell de närmaste åren. Eftersom det inte har gjorts någon studie av omfattningen av felaktiga utbetalningar till företag och andra juridiska personer kommer det att vara svårt att bedöma effekten av förslagen i termer av minskade belopp som betalas ut felaktigt.

Förslagen bedöms överensstämma med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till subventionsbrottslag

1 § Denna lag gäller statligt företagsstöd och EU-stöd.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna lag om en gärning är belagd med straff enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 5.5 och 5.12.

Enligt paragrafens *första stycke* gäller lagen statligt företagsstöd och EU-stöd. Vad som avses med statligt företagsstöd och EU-stöd framgår av 2 § respektive 3 §.

Av *andra stycket* framgår att lagen är subsidiär i förhållande till bidragsbrottslagen (2007:612). Det kan förekomma stöd, bidrag eller ersättningar som både utgör statligt företagsstöd och ekonomiskt stöd enligt 1 § andra stycket bidragsbrottslagen. Exempel på sådana stöd är de som Arbetsförmedlingen betalar ut till arbetsgivare avseende vissa arbetstagare. När båda lagarna är tillämpliga har bidragsbrottslagen företräde. Det innebär att när en gärning faller under bidragsbrottslagens tillämpningsområde behöver någon prövning av om ett bidragsbrott alternativt skulle kunna innefatta ett subventionsbrott inte ske. Om bidragsbrottslagen inte är tillämplig kan däremot ansvar för brott enligt subventionsbrottslagen komma i fråga. Ett exempel på en sådan situation är när en gärning avser oriktigt uppgiftslämnande som orsakar fara för att ett stöd inte återkrävs enligt 4 § första stycket 2, och det är fråga om ett statligt företagsstöd som också utgör ett ekonomiskt stöd enligt bidragsbrottslagen.

2 § Med statligt företagsstöd avses i denna lag sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund.

Med statligt företagsstöd avses inte

- 1. lån,*
- 2. garantier, och*
- 3. stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen.*

Prop. 2024/25:187 Paragrafen, som utformas efter synpunkter från *Lagrådet*, innehåller en definition av begreppet statligt företagsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.1.

Med statligt företagsstöd avses enligt *första stycket* stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund. Samtliga stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av statliga myndigheter omfattas. Likaså omfattas sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som på uppdrag av staten beslutas av enskilda organ. Det saknar betydelse hur stödåtgärden benämns. Avgörande för om det är ett stöd, bidrag eller annan ersättning som omfattas av lagens tillämpningsområde är att det är fråga om en subvention. Det ska alltså vara ett ekonomiskt bidrag som lämnas i ett stödjande syfte, t.ex. för att främja en viss produktion eller aktivitet.

Som exempel på statliga stöd, bidrag och ersättningar som omfattas av lagens tillämpningsområde kan nämnas stöd och ersättningar riktade till företag inom jordbrukssektorn och andra delar av näringslivet, kulturstöd samt statsbidrag till exempelvis fristående huvudmän som driver förskolor och skolor. Begreppet statligt företagsstöd omfattar även statsbidrag som lämnas till civilsamhällets organisationer.

Att en myndighet upphandlar varor eller tjänster för att tillhandahålla den verksamhet som ingår i myndighetens uppdrag eller för att tillgodose behov inom myndigheten medför däremot inte att den ersättning som betalas till leverantören av varan eller tjänsten ska betraktas som ett statligt företagsstöd. Ersättningar som betalas ut på avtalsmässig grund, som ett vederlag för en utförd prestation, omfattas alltså inte av lagens tillämpningsområde. Inte heller skadestånd utgör en sådan ersättning som omfattas av lagens tillämpningsområde.

Med statliga myndigheter avses statliga förvaltningsmyndigheter under såväl riksdagen som regeringen. Med statlig myndighet avses även regeringen när den beslutar om stöd, bidrag eller liknande ersättningar.

Med enskilda organ avses de organ som i författning eller regleringsbrev har fått i uppgift att fördela stöd, bidrag och andra ersättningar. Ett exempel på ett sådant enskilt organ som omfattas av bestämmelsen är Sveriges Riksidrottsförbund, som enligt lagen (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet. Det förekommer även att statliga bolag har i uppgift att besluta om stöd. Ett sådant exempel är Almi, som har uppgiften att lämna stöd i form av bidrag till förstudier, vilket framgår av 1 § lagen (1994:77) om beslutanderätt för regionala utvecklingsbolag och 13 § andra stycket förordningen (2012:872) om statlig finansiering genom regionala utvecklingsbolag. Företagsstöd som beslutas av andra offentliga organ än statliga myndigheter, som t.ex. kommuner och regioner, utgör inte statligt företagsstöd.

Stödet, bidraget eller ersättningen ska betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund. Med tillgodoräkning på annat sätt avses exempelvis en kreditering på skattekontot i enlighet med 61 kap. 1 § första stycket 3 skatteförfarandelagen

(2011:1244). En kreditering på skattekontot ska inte förväxlas med ett stöd inom skatte- och avgiftssystemen, utan är bara ett sätt att göra en utbetalning. Ett exempel på stöd som tillgodoräknas genom kreditering på skattekontot är omställningsstöd enligt lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Med enskild näringsidkare avses fysiska personer som yrkesmässigt bedriver näringsverksamhet och gör detta i eget namn, utan användande av en juridisk person. Med näringsverksamhet avses verksamhet av ekonomisk art, oavsett om denna är inriktad på vinst eller inte. Uttrycket har samma innebörd som i 2 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078).

Med juridisk person avses samtliga juridiska rättssubjekt som inte är staten, en kommun, en region eller ett kommunalförbund. De vanligast förekommande stödmottagarna kan antas vara aktiebolag eller föreningar, antingen ekonomiska eller ideella. Det civila samhället består i stor utsträckning av ideella föreningar, men innefattar även andra organisationer som t.ex. registrerade trossamfund och samfällighetsföreningar (jfr prop. 2023/24:119 s. 183).

Av *andra stycket* framgår att lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen inte utgör statligt företagsstöd. Stöd som lämnas i form av t.ex. skattebefrielse eller skattenedsättning utgör därmed inte statligt företagsstöd. Exempel på stöd som lämnas inom ramen för skatte- och avgiftssystemen, och som därmed inte omfattas av lagens tillämpningsområde, är vissa skattebefrielser enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi, samt regional nedsättning av egenavgifter enligt lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980).

3 § *Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar.*

Paragrafen innehåller en definition av begreppet EU-stöd. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.2.

Med EU-stöd avses sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar. EU-stöd omfattar samma bidrag och förmåner som omfattas av bestämmelsen om subventionsmissbruk i nuvarande 9 kap. 3 b § brottsbalken (se prop. 1998/99:32 s. 24–27).

EU-stöd som finansieras med EU-medel, men beslutas av en statlig myndighet eller ett enskilt organ på uppdrag av staten, utgör även statligt företagsstöd enligt definitionen av uttrycket i 2 §. Det innebär att straffbestämmelserna i 4–7 §§, som avser statligt företagsstöd, även är tillämpliga för sådana EU-stöd.

EU-stöd som beslutas av någon annan aktör än en statlig myndighet eller ett enskilt organ på uppdrag av staten utgör inte statligt företagsstöd (se närmare kommentaren till 2 §). För dessa EU-stöd är endast straffbestämmelserna om subventionsmissbruk i 8, 9 och 11 §§ tillämpliga. Det förekommer också att t.ex. bidrag finansieras delvis av EU-medel och delvis genom nationell medfinansiering. När kommuner och regioner är medfinansierare till ett bidrag som även finansieras med EU-medel utgör

Prop. 2024/25:187 den del som härrör från den nationella medfinansieringen varken statligt företagsstöd eller EU-stöd.

4 § För subventionsbrott döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

- 1. betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp, eller*
 - 2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till stödet.*
- Straffet är fängelse i högst två år.*

Paragrafen reglerar förutsättningarna för straffansvar för subventionsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.1 och 5.7.2.

Enligt *första stycket* omfattar straffansvaret den som lämnar en oriktig uppgift. Uttrycket oriktig uppgift har samma innebörd som i skattebrottslagen (1971:69) och bidragsbrottslagen. Det innefattar inte endast osanna uppgifter utan även ofullständiga uppgifter, vilket innebär att även ett partiellt förtigande av sanningen omfattas av straffbestämmelsen (jfr prop. 2006/07:80 s. 78). Vilka uppgifter som ska lämnas och vad som är en oriktig uppgift får avgöras med ledning av det regelverk som är tillämpligt för det stöd som är aktuellt. Bestämmelsen omfattar både skriftligt och muntligt uppgiftslämnande.

Straffansvar kan också följa vid underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning. Det innebär att en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden som endast finns i t.ex. föreskrifter beslutade av en myndighet eller i en bilaga till ett beslut om stöd inte kan ligga till grund för straffansvar. Att det finns en rapporterings- eller redovisningsskyldighet efter ett avslutat projekt eller en utförd åtgärd är inte detsamma som en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden.

En underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden föreligger när den tidsåtgång som kan anses nödvändig för anmälan har överskridits. Hur långt denna tid sträcker sig i det enskilda fallet får avgöras med ledning av bestämmelserna i den stödförfattning som är aktuell.

Bestämmelsen innehåller ett farerekvisit. Farerekvisitet innebär att brottet fullbordas redan när den oriktiga uppgiften lämnas eller när en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden åsidosätts, under förutsättning att det medför fara för att stödet betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp, eller att ett stöd som en stödmottagare helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs. Det finns en möjlighet till frivillig rättelse så länge en utbetalning eller ett tillgodoräknande av stödet inte har skett, se 10 §.

Den fara som förutsätts för straffansvar kan avse olika situationer. Det kan enligt *första punkten* vara fråga om en utbetalning eller ett tillgodoräknande som inte alls borde ske, dvs. situationer där det över huvud taget inte finns någon rätt till stöd. Vidare kan det vara fråga om en utbetalning eller ett tillgodoräknande med ett för högt belopp, dvs. där det i och för sig finns en grundläggande rätt till stöd, men med ett lägre belopp.

Enligt *andra punkten* kan straffansvar aktualiseras vid fara för att ett stöd som en stödmottagare helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs. Sådan fara kan t.ex. uppstå i de fall det finns en skyldighet enligt lag eller förordning att anmäla ändrade förhållanden eller när en stödmottagare

inom ramen för en fördjupad kontroll eller granskning lämnar oriktiga uppgifter. Detta led av bestämmelsen tar sikte på situationer där det uppkommer nya omständigheter efter att stödet har betalats ut eller tillgodoräknats och omständigheterna skulle ha påverkat rätten till stödet eller stödets storlek om de hade varit kända vid tidpunkten för beslutet. Det brottsliga förfarandet består i att stödmottagaren efter utbetalning eller tillgodoräkning inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, eller lämnar oriktiga uppgifter, och därmed försvårar för staten att återkräva stödet. En stödmottagare som t.ex. vid en fördjupad kontroll vidhåller en riktig uppgift som har lämnats redan före utbetalning eller tillgodoräkning av ett statligt företagsstöd gör sig dock inte skyldig till ett ytterligare brott genom att orsaka fara för att stödet inte kan återkrävas (jfr prop. 2006/07:80 s. 79). I en sådan situation ska det i stället dömas till ansvar för brott enligt första stycket 1.

Faran måste vara konkret. Konkret fara får normalt anses föreligga om den oriktiga uppgiften alternativt avsaknaden av en uppgift om ändrade förhållanden sannolikt inte skulle upptäckas vid den normala rutinmässiga kontroll som utförs. Det finns alltså i allmänhet inte någon konkret fara om felaktigheten avser en uppgift som regelmässigt kontrolleras. Subjektiva omständigheter som vad gärningsmannen har trott, förväntat sig eller insett om faran har ingen betydelse för denna bedömning. Sådana omständigheter kan däremot få betydelse för uppsåtsbedömningen.

Bestämmelserna i första stycket omfattar i första hand sådana fall där en person, exempelvis en företrädare för ett företag, lämnar en riktig uppgift som leder till fara för att ett stöd betalas ut eller tillgodoräknas företaget felaktigt, eller att ett statligt företagsstöd inte återkrävs trots att företaget saknar rätt till stödet. I likhet med vad som gäller för bidragsbrott träffar bestämmelsen även fall där en annan person, exempelvis en företrädare för en organisation som stödmottagaren samarbetar med, medvetet lämnar en riktig uppgift, som leder till fara för en felaktig utbetalning till stödmottagaren (jfr prop. 2006/07:80 s. 96). För det fall det inte är fråga om gärningsmannaskap kan bestämmelserna om medverkan i 23 kap. brottsbalken bli tillämpliga.

För straffansvar ska samtliga objektiva brottsförutsättningar täckas av uppsåt. Det innebär att en riktig uppgift alternativt en åsidosatt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden måste täckas av uppsåt. Även faran för att stödet betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp eller att ett stöd som mottagaren helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs måste vara täckt av uppsåt.

Påföljden är enligt *andra stycket* fängelse i högst två år, vilket motsvarar straffskalan som gäller för bedrägeri enligt 9 kap. 1 § brottsbalken och för bidragsbrott enligt bidragsbrottslagen.

I konkurrenshänseende har bestämmelsen genom de speciella brottsförutsättningar som ställs upp företräde framför bedrägeribestämmelsen enligt grundsatsen om *lex specialis*. Frågor om brottskonkurrens behandlas i avsnitt 5.12.

5 § Om brott som avses i 4 § är ringa döms för ringa subventionsbrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

Prop. 2024/25:187 Paragrafen reglerar förutsättningarna för straffansvar för ringa subventionsbrott. Straffskalan är böter eller fängelse i högst sex månader. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.3.

Vad som är ett ringa brott får avgöras med hänsyn till beloppet och övriga omständigheter vid brottet. Beloppet bör i de flesta fall kunna vara av särskild betydelse. Den beloppsgräns som tillämpas vid bedömningen av ringa bidragsbrott kan vara vägledande för bedömningen.

6 § Om brott som avses i 4 § är grovt, döms för grovt subventionsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om brottet rört betydande belopp,
2. om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller
3. om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för straffansvar för grovt subventionsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.4.

Straffskalan för grovt subventionsbrott är enligt *första stycket* fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Straffskalan motsvarar därmed straffskalorna för andra grova förmögenhetsbrott, som t.ex. grovt bidragsbrott och grovt bedrägeri.

Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Det ska dock enligt *andra stycket* särskilt beaktas om brottet har rört betydande belopp, om falska handlingar eller vilseledande bokföring har använts, eller om gärningen har ingått i en brottslighet som har utövats systematiskt eller i större omfattning.

Omständigheten betydande belopp enligt *första punkten* avser storleken på det statliga företagsstöd som riskerar att betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt, eller som har betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt. För återkrav avses storleken på den del av ett stöd som inte har återkrävts. Den beloppsgräns som tillämpas vid bedömningen av andra grova förmögenhetsbrott, som t.ex. grovt bidragsbrott och grovt bedrägeri, kan vara vägledande för bedömningen.

I *andra punkten* avses med falska handlingar ett bevismedel som helt eller delvis inte är framställt av den person som bevismedlet ger sken av att vara från. Förfalskningsåtgärden kan t.ex. bestå i att skriva en annan persons namnteckning eller att ändra en uppgift i ett dokument som har utfärdats av någon annan (se prop. 1995/96:170 s. 111 och bet. 1995/96:JuU23 s. 14). Exempel på en sådan handling kan vara ett falskt revisorsintyg. Vilseledande bokföring enligt samma punkt har samma innebörd som i bestämmelsen om grovt bedrägeri i 9 kap. 3 § brottsbalken.

Som ytterligare kvalifikationsgrunder anges i *tredje punkten* att gärningen har ingått i en brottslighet som har utövats systematiskt eller i större omfattning. För att brottsligheten ska anses ha utövats systematiskt ska det vara fråga om brott som har upprepats på ett likartat sätt, men därutöver krävs något ytterligare moment. Det kan exempelvis handla om att brotten har följt en brottsplan, föregåtts av noggranna förberedelser eller utförts på ett förslaget sätt (jfr prop. 2020/21:52 s. 112 och 113).

Ett grovt subventionsbrott som har begåtts genom användande av en falsk handling kan normalt anses konsumera förfalskningsbrottet. Prop. 2024/25:187

7 § För vårdslöst subventionsbrott döms den som av grov oaksamhet begår en sådan gärning som avses i 4 §. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för straffansvar för vårdslöst subventionsbrott. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.5.

Paragrafen innebär enligt *första stycket* en kriminalisering av grovt oaktsamma ageranden. Straffansvar för vårdslöst subventionsbrott kan förekomma vid såväl lämnande av oriktiga eller ofullständiga uppgifter som vid underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

Kravet på att oaksamheten ska vara grov innebär att ansvaret träffar sådana gärningar där gärningsmannens agerande är påtagligt straffvärt trots att det inte föreligger uppsåt. Bedömningen får ta sin utgångspunkt i vad som är styrkt om gärningen och omständigheterna i det enskilda fallet. Grov oaksamhet kan i regel anses föreligga om den som ansöker om ett statligt företagsstöd inte har kontrollerat riktigheten i uppgifter av särskild betydelse för att beviljas ett stöd, trots att det har funnits starka skäl att göra det. Det kan vara fråga om sådana uppgifter som ligger till grund för beräkningen av ett stödbelopp eller utgör en grundläggande förutsättning för att ta del av ett stöd. Vid bedömningen av om oaksamheten är grov bör hänsyn tas till hur betydelsefull den felaktiga uppgiften är för rätten till det aktuella företagsstödet.

Medveten oaksamhet kan betecknas som grov. När en gärningsman har insett risken för att exempelvis en uppgift är felaktig men trots detta lämnat uppgiften, kan det finnas anledning att betrakta förfarandet som grovt oaktsamt liksom när gärningsmannen har misstänkt att det finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden men ändå inte vidtagit någon åtgärd.

Det är inte uteslutet att beteckna även en omedveten oaksamhet som grov. Även mer påtagliga fall när gärningsmannen inte inser risken för att en mer betydelsefull uppgift som lämnats är oriktig, men borde ha gjort det, omfattas därför av straffansvar. I dessa fall krävs för ansvar att det finns något som gärningsmannen kunde ha gjort för att komma till insikt och att det också är något som denne borde ha gjort. Det som stöd-mottagaren ofta kan göra för att komma till insikt är att kontrollera riktigheten av uppgifter som lämnas eller att granska vilka krav som gäller enligt det tillämpliga regelverket för ett visst stöd. Vad som bör göras beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Vid bedömningen av om ett agerande är att anse som grovt oaktsamt bör hänsyn tas till gärningsmannens kunskaper om och komplexiteten i det tillämpliga regelverket. En person som ansöker om ett statligt företagsstöd för ett företags räkning kan under normala förhållanden förutsättas ha goda kunskaper om gällande regelverk. Detsamma gäller den som regelbundet ansöker om stöd för en förenings räkning. Straffansvaret avser dock inte att träffa varje fall där det i efterhand går att säga att det kan ha funnits anledning att vidta

Prop. 2024/25:187 ytterligare åtgärder för att komma till insikt. Det krävs att oaktsamheten i det enskilda fallet framstår som klart klandervärd.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det enligt *andra stycket* inte dömas till ansvar. Med detta avses exempelvis bagatellartade fall av grov oaktsamhet som rör små belopp. Rekvisitetet slutlig ekonomisk skada har samma innebörd som i bidragsbrottslagen (se prop. 2018/19:132 s. 61 och 62).

Frågor om brottskonkurrens behandlas i avsnitt 5.12.

8 § *För subventionsmissbruk döms den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.*

Paragrafen ersätter nuvarande 9 kap. 3 b § första stycket brottsbalken (jfr prop. 2018/19:78) med den ändringen att även statligt företagsstöd omfattas av straffbudet. Övervägandena finns i avsnitt 5.9.

Bestämmelsen har omarbetats och anger att ansvar för subventionsmissbruk kan komma i fråga för både statligt företagsstöd och EU-stöd. Vad som avses med dessa begrepp framgår av 2 § respektive 3 §.

När det gäller det brottsliga agerandet, dvs. att i strid med föreskrifter eller villkor använda eller utnyttja ett stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, innebär förslaget inte någon förändring. De villkor som ställs upp för användningen av stödet ska framgå av beslutet om att bevilja stödet (se prop. 1998/99:32 s. 88). Det kan finnas situationer där föreskrifterna eller villkoren är oklart formulerade och där det finns olika tolkningsmöjligheter. Enligt sedvanliga straffrättsliga principer får sådana oklarheter, i t.ex. de ändamål som anges i ett stödbeslut, tolkas till den misstänktes fördel (se prop. 1998/99:32 s. 88 och 89).

Liksom tidigare omfattar straffansvaret endast uppsåtliga gärningar. Det krävs därmed att gärningsmannen har kännedom om de föreskrifter eller villkor som gäller för det aktuella stödet. Det krävs också att gärningsmannen inser att bidraget eller stödet används eller utnyttjas felaktigt.

Bestämmelsen innebär inte heller någon förändring i fråga om påföljd och ansvarsfrihet vid ringa fall. Som anfördes i samband med införandet av bestämmelsen om subventionsmissbruk i brottsbalken är det inte tänkt att varje mindre avvikelse vid nyttjandet av ett stöd ska leda till straffansvar. Som ringa fall bör betraktas gärningar som avser låga belopp, fall där avvikelsen från det föreskrivna ändamålet är obetydlig och fall när det föreligger något annat förhållande som medför att gärningen framstår som ursäktlig (se prop. 1998/99:32 s. 28).

Frågor om brottskonkurrens behandlas i avsnitt 5.12.

9 § *Om brott som avses i 8 § är grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art.*

Paragrafen motsvarar 9 kap. 3 b § andra stycket brottsbalken (jfr prop. 2018/19:78) med den ändringen att även statligt företagsstöd omfattas av

straffbudet. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Prop. 2024/25:187
Övervägandena finns i avsnitt 5.10.

Omständigheten betydande värde avses ha motsvarande innebörd som enligt straffbestämmelserna för grova förmögenhetsbrott i brottsbalken (se prop. 2018/19:78 s. 13 och 14).

Omständigheten särskilt farlig art tar främst sikte på fall där tillvägagångssättet har varit förslaget, t.ex. genom att gärningsmannen som ett led i subventionsmissbruket har använt falska eller osanna handlingar eller vilseledande bokföring för att dölja brottet, eller på annat sätt har gjort brottsligheten svårupptäckt (se prop. 2018/19:78 s. 14).

10 § *Den som före utbetalning eller tillgodoräkande av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om stödet, ska inte dömas till ansvar enligt 4–7 §§.*

Paragrafen, som utformas enligt *Lagrådets* förslag, innehåller en bestämmelse om ansvarsfrihet vid frivillig rättelse. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.6.

Bestämmelsen innebär att den som före utbetalning eller tillgodoräkande av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om stödet kan fattas, inte döms till ansvar för subventionsbrott. Även den som sedan skyldigheten att göra en anmälan har inträtt har låtit bli att anmäla ändrade förhållanden som påverkar rätten till ett statligt företagsstöd och därefter frivilligt rättar sina uppgifter omfattas av ansvarsfriheten. Bestämmelsen medför således en möjlighet att inte dömas till ansvar vid ett annars fullbordat brott.

Strafffriheten förutsätter att de korrigerade uppgifterna medför att ett korrekt beslut kan fattas. Rättelsen måste göras innan stödet betalas ut eller tillgodoräknas. Detsamma gäller en anmälan om ändrade förhållanden. När det gäller uppgifter som ligger till grund för periodiska utbetalningar av ett stöd kan en rättelse endast medföra strafffrihet för kommande utbetalningar, inte sådana som redan har verkställts.

En rättelse måste inte uppfylla några särskilda formkrav. De uppgifter som lämnas av stödmottagaren måste dock vara tillräckliga för att den utbetalande myndigheten eller det enskilda organet ska kunna identifiera rätt ärende. Uppgifterna måste också, eventuellt efter en komplettering, utgöra ett korrekt underlag för ett kommande beslut om utbetalning eller tillgodoräkande av stöd.

Kravet på frivillighet har samma innebörd som i bestämmelserna om frivillig rättelse i 5 § bidragsbrottslagen och 12 § skattebrottslagen. Om mottagaren av stödet har fått veta att denne kommer att bli föremål för granskning, kan de åtgärder som vidtas därefter normalt inte sägas vara frivilliga. Frivilligheten innebär därmed att rättelsen görs utan yttre tvång. Så länge den uppgiftsskyldige inte har anledning att tro att denne är upptäckt eller inom kort kommer att bli upptäckt, finns möjligheten att undgå ansvar genom rättelse.

För att en invändning om ansvarsfrihet på grund av frivillig rättelse inte ska godtas krävs, på samma sätt som vid åberopande av andra ansvarsfrihetsgrunder, att åklagaren lägger fram så mycket bevisning att invändningen framstår som obefogad.

Prop. 2024/25:187 **11 §** *För försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar för osjälvständiga brottsformer av subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk. Paragrafen motsvarar regleringen i nuvarande 9 kap. 11 § brottsbalken (se prop. 2022/23:55). Övervägandena finns i avsnitt 5.11.

12 § *Ringa subventionsbrott får åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om särskild åtalsprövning för subventionsbrott som är ringa. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.3.

Ringa brott får åtalas av åklagare endast om åtal är särskilt motiverat från allmän synpunkt. Att åtal får väckas endast under denna förutsättning innebär en stark presumtion mot åtal.

Åtal kan anses vara särskilt motiverat från allmän synpunkt vid upprepade gärningar som var och en inte uppfyller förutsättningarna för att åtalas som brott av normalgraden eller vid gärningar som är särskilt klandervärda, t.ex. för att de har föregåtts av noggrann planering eller framstår som förslagna på annat sätt. En gärning kan exempelvis vara särskilt klandervärd om en person som är företrädare för ett flertal bolag begår flera ringa brott, men för ett bolag i taget.

13 § *Sådana statliga myndigheter eller enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.*

Paragrafen, som utformas enligt *Lagrådets* förslag, innehåller bestämmelser om anmälningsskyldighet för de aktörer som beslutar om statligt företagsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 5.14.

En anmälan ska göras till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt lagen har begåtts. Beviskravet är detsamma som gäller vid inledande av förundersökning enligt 23 kap. 1 § rättegångsbalken och det tillämpas även inom andra rättsområden där det finns en lagstadgad anmälningsskyldighet, som i exempelvis 17 § skattebrottslagen och 3 kap. 1 § lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden. Den anmälningsskyldiga aktören ska i huvudsak endast göra en bedömning av om ett agerande objektivt sett kan utgöra ett brott. Om så är fallet ska en anmälan göras. Frågor som kräver särskilda utredningsåtgärder ska anmälaren inte ta ställning till. Preliminära bedömningar av den misstänktes uppsåt eller oaktsamhet är exempel på sådana omständigheter som kan kräva att ytterligare utredningsåtgärder vidtas i förhållande till den misstänkte, exempelvis att förhör hålls. Sådana utredningsåtgärder vidtas av den myndighet som har ansvar att utreda brottsmisstanken. Anmälan behöver inte göras om det, utan några särskilda utredningsåtgärder, är uppenbart att det är fråga om ett misstag, som t.ex. ett skrivfel eller liknande.

Det är Ekobrottsmyndigheten som ska handlägga brott mot subventionsbrottslagen. Anmälan om brott ska därför i regel göras till åklagare vid Ekobrottsmyndigheten. I vissa fall har också Europeiska åklagarmyndig-

heten (Eppo) behörighet att utreda brott som avser EU-stöd enligt rådets förordning (EU) 2017/1939 av den 12 oktober 2017 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo-förordningen). Det gäller bl.a. vissa fall av subventionsmissbruk som avser EU-stöd (artikel 22 i Eppo-förordningen). Vad som avses med EU-stöd framgår av 3 §. I de fall Eppo är behörig är det åklagare vid Eppo som handlägger ärendena. När det gäller brottsliga handlingar i fråga om vilka Eppo skulle kunna utöva sin behörighet ska detta inrapporteras utan onödigt dröjsmål till Eppo (artikel 24.1 i Eppo-förordningen).

14 § *Bestämmelserna i 35 kap. 2 § brottsbalken hindrar inte att en person döms till påföljd för ringa subventionsbrott enligt 5 § eller vårdslöst subventionsbrott enligt 7 §, om den misstänkte häktats, fått del av åtal eller godkänt ett strafföreläggande för brottet inom fem år från brottet.*

Paragrafen innehåller regler om preskription. Övervägandena finns i avsnitt 5.15.

Bestämmelsen innebär en avvikelse från reglerna om åtalspreskription i 35 kap. brottsbalken, såvitt avser ringa och vårdslöst subventionsbrott. För dessa brott är preskriptionstiden fem år.

11.2 Förslaget till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

1 § *Denna lag innehåller bestämmelser om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av sådant statligt företagsstöd som avses i 2 § subventionsbrottslagen (2025:000).*

Lagen gäller dock inte om det finns en underrättelseskyldighet enligt lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Enligt *första stycket* innehåller lagen bestämmelser om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av sådant statligt företagsstöd som avses i 2 § subventionsbrottslagen. Med statligt företagsstöd avses sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoses av en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund. Definitionen innebär att även stöd som finansieras med EU-medel kan utgöra statligt företagsstöd om stödet beslutas av en statlig myndighet eller ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller tillgodoses av en enskild näringsidkare eller en juridisk person. Med statligt företagsstöd avses inte lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen. Se närmare kommentaren till 2 § förslaget till subventionsbrottslag.

Av *andra stycket* framgår att lagen inte gäller om det redan finns en underrättelseskyldighet enligt lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, vilket kan inträffa i fråga om sådant statligt företagsstöd som samtidigt utgör

ekonomiskt stöd enligt 1 § andra stycket lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det gäller ersättningar som betalas ut av Försäkringskassan, som t.ex. det statliga tandvårdsstödet, men även flertalet av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska stöd, eftersom dessa i regel betalas ut till arbetsgivaren även om de avser en enskild arbetstagare. Om en underrättelseskyldighet inte finns enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen kan det bli aktuellt att lämna en underrättelse enligt 3 § första stycket 2 eller 3 lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd.

2 § *Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.*

Underrättelseskyldigheten gäller även för regionerna och en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Skyldigheten gäller dock inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen anger vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen. Underrättelseskyldigheten är sekretessbrytande enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Underrättelseskyldigheten gäller enligt *första stycket* för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Underrättelseskyldigheten avser såväl offentliga som sekretessbelagda uppgifter. För Skatteverket gäller dock inte underrättelseskyldigheten i myndighetens brottsbekämpande verksamhet.

En domstol som efter överklagande beslutar om ett statligt företagsstöd omfattas inte av underrättelseskyldigheten.

Enligt *andra stycket* omfattas även regionerna av underrättelseskyldighet. Underrättelseskyldigheten gäller också en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Detta avser Gotlands kommun. Underrättelseskyldigheten gäller dock inte uppgifter som skyddas av närmare angiven hälso- och sjukvårdssekretess.

3 § *En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd*

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,

2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller

3. kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om stödet. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelsen i stället lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som i första instans har beslutat om stödet.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar en underrättelse ska lämnas och till vilka aktörer underrättelsen ska lämnas. Övervägandena finns i avsnitt 6.5 och 6.6.

Av *första stycket* framgår i vilka situationer en underrättelse ska lämnas. En underrättelse ska enligt *första punkten* lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Av *andra punkten* framgår att en underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. En underrättelse ska enligt *tredje punkten* lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Rekvisitet anledning att anta innebär att tröskeln för underrättelseskyldighet är låg. Avsikten är inte att den myndighet eller det organ som gör antagandet om en felaktighet ska göra någon särskild utredning. Myndigheten eller organet förväntas inte heller ha särskild kännedom om de bestämmelser där stöden regleras för att exempelvis kunna avgöra om olika stöd kan betalas ut samtidigt. Den ytterligare utredning som behövs får göras av den myndighet eller det organ som tar emot underrättelsen.

För att underrättelseskyldigheten ska inträda krävs det att det finns någon objektivt konstaterbar omständighet som medför en anledning att göra ett antagande om en felaktighet. Antagandet kommer i normalfallet att grunda sig på omständigheter som myndigheten eller organet i sin verksamhet har fått tillgång till vid handläggningen av sina ärenden. En underrättelseskyldighet kan t.ex. föreligga om en myndighet har beslutat om återkrav avseende ett stöd som myndigheten vet kan ha betydelse för rätten till andra stöd. En underrättelse om en felaktig utbetalning kan därmed i första hand antas bli aktuell för myndigheter eller enskilda organ som administrerar stöd inom angränsande områden eller för liknande ändamål.

Enligt *andra stycket* ska underrättelsen lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om stödet. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som i första instans har beslutat om stödet.

Enligt *tredje stycket* gäller inte underrättelseskyldigheten om det finns särskilda skäl, t.ex. om den myndighet eller det enskilda organ som har fattat beslutet redan känner till felaktigheten eller om det är fråga om ett enstaka fel avseende ett obetydligt belopp. Bedömningen av om det finns skäl för att inte lämna en underrättelse ska vara restriktiv. Omständigheter som har att göra med en myndighets eller ett enskilt organs arbetssituation, t.ex. arbetsanhopningar, kan inte anses vara särskilda skäl.

4 § Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet enligt 3 § första stycket.

Paragrafen anger vilken information som ska framgå av en underrättelse. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.

En underrättelse ska innehålla grundläggande identifikationsuppgifter och de omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktig-

11.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

9 kap.

11 § För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri, grovt häleri, utförselhäleri eller grovt utförselhäleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri, grovt häleri, utförselhäleri eller grovt utförselhäleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms det också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med uppsåt att begå bedrägeri skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Paragrafen reglerar straffansvar för osjälvständiga brottsformer av de brottstyper som finns i 9 kap. Övervägandena finns i avsnitt 5.11.

Paragrafen ändras på så sätt att försök till subventionsmissbruk och försök till grovt subventionsmissbruk utgår ur *första stycket*. Ändringarna är en följd av att 9 kap. 3 b § upphävs och att subventionsbrottslagen införs. Ändringarna innebär inte någon förändring i sak. Straffansvar för osjälvständiga brottstyper av subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk regleras i stället i 11 § subventionsbrottslagen.

11.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

1 § Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt
 - lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
 - lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, eller
 - lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481), och
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket och vid utredning av självständigt förverkande, om åklagaren anser att det finns särskilda skäl för detta.

Paragrafen anger vilka brott som omfattas av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 5.8.

Paragrafen ändras på så sätt att brott enligt lagen (2020:548) om omställningsstöd utgår ur *första stycket*. Ändringen är en följd av att straffbestämmelserna i 35–38 §§ lagen om omställningsstöd upphävs och att subventionsbrottslagen införs.

11.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, *regionerna* och arbetslöshetskassorna.

Underrättelseskyldigheten gäller inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

För regionerna gäller inte underrättelseskyldigheten i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Detsamma gäller för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för.

Paragrafen, som utformas enligt *Lagrådets* förslag, anger vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

I uppräknningen av aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten läggs regionerna till i *första stycket*.

Bestämmelsen om att underrättelseskyldigheten inte gäller i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet flyttas till *andra stycket* och justeras språkligt.

Enligt *tredje stycket* gäller inte underrättelseskyldigheten för regioner i fråga om uppgifter som skyddas av närmare angiven hälso- och sjukvårdssekretess. Detsamma gäller för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Detta avser Gotlands kommun. Undantaget innebär att en stor del av de uppgifter om enskilda som finns inom hälso- och sjukvården undantas från underrättelseskyldigheten. Det kan dock finnas uppgifter som inte skyddas av hälso- och sjukvårdssekretess och som därför omfattas av skyldigheten om förutsättningarna för att lämna en underrättelse enligt lagen i övrigt är uppfyllda.

Sammanfattning av betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24)

Vårt uppdrag

Vårt uppdrag har bestått i att undersöka hur ett särskilt straffrättsligt skydd, motsvarande det som finns i bidragsbrottslagen (2007:612) för ekonomiska förmåner och stöd till enskilda personer, kan införas även för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Uppdraget har vidare innefattat att överväga om lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas. Utredningens syfte har varit att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka och lagföra brott riktade mot dessa system.

Vårt uppdrag har sammanfattningsvis varit att

- kartlägga och analysera statliga stöd till företag och andra juridiska personer,
- identifiera vilka stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd, samt föreslå hur ett sådant straffrättsligt skydd bör utformas, och
- utreda om underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utökas, och t.ex. omfatta felaktiga utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, och i så fall föreslå hur en sådan underrättelseskyldighet bör utformas.

Resultatet av kartläggningsarbetet

Utgångspunkten för kartläggningen har varit att de statliga stöden till företag och andra juridiska personer härrör från riksdagens och regeringens styrning genom föreskrifter, regleringsbrev eller beslutade skatteutgifter. Kartläggningen har utgått från en bred tolkning av begreppet ansökan och utgår huvudsakligen från budgetåret 2021. För att identifiera de statliga stöd som går till företag och andra juridiska personer har flera olika källor använts.

Totalt har 537 stöd identifierats med beräknade utgifter om totalt 158,8 miljarder kronor. Av dessa beräknas 129 miljarder kronor utgöra utgifter på statsbudgetens utgiftssida. Kartläggningen har gjorts för en tidsperiod som inkluderar stöd som inrättats eller förstärkts till följd av covid-19-pandemin. Vår bedömning är att kartläggningen under ett normalår skulle identifierat 511 stöd med totala utgifter om 120,5 miljarder kronor.

Mot bakgrund av det stora antalet stöd har det inte varit möjligt att analysera samtliga dessa. För att kunna genomföra en analys har vi därför gjort ett urval av stöd. Stöden har analyserats utifrån ett antal parametrar som har tagits fram efter möten med utbetalande myndigheter och organisationer. Utifrån de möten vi genomfört och de parametrar vi tittat på har vi identifierat ett antal riskfaktorer för att stöd missbrukas.

Ny lag om subventionsbrott

Vi föreslår att det ska införas en ny straffrättslig reglering som omfattar statliga företagsstöd. Med statliga företagsstöd avses stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare. Straffbestämmelserna föreslås bilda en särskild lag.

Huvudbrottet heter subventionsbrott. Vidare finns ett ringa brott samt ett grovt brott som betecknas ringa subventionsbrott respektive grovt subventionsbrott. Härutöver finns en särskild straffbestämmelse för grovt oaktsamma fall, vårdslöst subventionsbrott. Ringa subventionsbrott ska få åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Kriminaliseringen omfattar såväl lämnande av oriktiga uppgifter som underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Brotten konstrueras, enligt mönster från bl.a. bidragsbrottslagen, med ett farerekvisit som innebär ett krav på konkret fara för att ett statligt företagsstöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp. Detsamma gäller om det föreligger konkret fara för att ett statligt företagsstöd, som mottagaren helt eller delvis saknar rätt till, inte återkrävs.

De objektiva brottsförutsättningarna för brott som begås av grov oaktsamhet är desamma som för uppsåtliga brott. Straffrihet föreslås för mindre allvarliga fall av grov oaktsamhet.

Straffskalan är fängelse i högst två år för subventionsbrott av normalgraden och fängelse i lägst sex månader och högst sex år för grovt brott. För ringa brott är straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan för vårdslöst subventionsbrott är böter eller fängelse i högst ett år.

Straffbestämmelserna om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd. De grundläggande förutsättningarna för straffansvar är dock desamma som tidigare. Straffansvaret ska gälla för den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar ett statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffskalorna för subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk lämnas oförändrade. Straffet ska fortsatt vara böter eller fängelse i högst två år för brott av normalgraden, och fängelse i lägst sex månader och högst sex år för grovt brott. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Bestämmelserna flyttas även från brottsbalken till den föreslagna lagen.

En bestämmelse om frivillig rättelse tas in i lagen. Vid en frivillig rättelse döms inte till ansvar enligt lagen. Vidare tas det in en anmälnings-skyldighet med innebörd att myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

Utvidgad underrättelseskyldighet

När det gäller välfärdsområdet ska underrättelseskyldigheten i den befintliga lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar

från välfärdssystemen utvidgas till att omfatta regionerna. Underrättelseskyldigheten ska även utvidgas till att gälla situationer där det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Det ska införas en ny lag om underrättelseskyldighet när det gäller statliga företagsstöd. Skyldigheten ska gälla för de aktörer som beslutar om statliga företagsstöd, Kronofogdemyndigheten och regionerna. Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ska dock undantas.

En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Detsamma ska gälla om ett statligt företagsstöd har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. En underrättelse ska även lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den som har beslutat om ett statligt företagsstöd eller den som kan komma att besluta om det. Om ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation. Underrättelseskyldigheten ska inte gälla om det finns särskilda skäl.

Våra överväganden

De närmare skälen för införande av lagen om subventionsbrott

Vår bedömning är att det förekommer brottsliga angrepp på de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. Vi bedömer att angreppen riskerar att leda till felaktiga utbetalningar med betydande belopp. Statliga stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd. Lån, garantier och skatteutgifter har inte ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Det straffbara området och brottsförutsättningarna bör vara anpassade till de särskilda förhållanden som gäller för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Det straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag och andra juridiska personer bör vara lika starkt som det som gäller för ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Den straffrättsliga regleringen bör även vara tydlig och lättillgänglig och samlas i en ny specialstraffrättslig lag.

Huvudbrottet subventionsbrott konstrueras med ett farerekvisit. Farerekvisitet ska knytas till straffvärda förfaranden som kan orsaka fara för att ett statligt företagsstöd betalas ut felaktigt eller inte återkrävs, nämligen lämnande av oriktiga uppgifter och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden.

Brott mot de statliga företagsstöden begås vanligen genom att en sökande genom oriktiga uppgifter försöker tillgodogöra sig ett stöd. Om en ansökan har lett till att ett statligt företagsstöd betalats ut när upptäckt sker är det att anse som ett fullbordat bedrägeri, men om oriktiga uppgifter i en ansökan upptäcks före en utbetalning är det frågan om ett försök till bedrägeri. Det är svårt att argumentera för att det ena agerandet är mindre allvarligt än det andra. Att konstruera brottet med ett farerekvisit leder till

att båda situationerna kommer att bedömas som fullbordade brott. Denna konstruktion motsvarar också den som gäller för bidragsbrott och omställningsstödsbrott.

Prop. 2024/25:187
Bilaga 1

Ansvar för subventionsbrott omfattar även att någon underlåter att anmäla ändrade förhållanden. I likhet med vad som enligt bidragsbrottslagen respektive lagen om omställningsstöd förekommer det att det för statliga företagsstöd finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Det gäller omständigheter som kan påverka rätten att erhålla ett statligt företagsstöd eller leda till att stödet återkrävs. Straffansvaret för underlåtenhet att anmäla sådana ändrade förhållanden bör uttryckas i lagtexten.

För grova fall av subventionsbrott bör en särskild straffbestämmelse tas in i lagen. Vid bedömningen av om brottet är grovt bör det beaktas särskilt om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller om gärningen har ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Det bör även införas en särskild straffbestämmelse för ringa brott. Det nya brottet subventionsbrott har stora likheter med bidragsbrott och omställningsstödsbrott. Straffskalorna för subventionsbrotten bör mot denna bakgrund vara desamma som för dessa brott.

Även grovt oaktsamma ageranden är straffvärda och bör omfattas av en kriminalisering. En särskild straffbestämmelse för grovt oaktsamma fall av subventionsbrott bör alltså införas. Denna bör även innefatta brott som består i underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som påverkat rätten till statligt företagsstöd. De objektiva brottsförutsättningarna bör därför vara desamma som för huvudbrottet. Ett oaktamhetsbrott kan som regel inte anses vara lika straffvärt som ett uppsåtligt brott. För att undvika att lagstiftningen omfattar bagatellartade situationer med små belopp bör mindre allvarliga fall vara straffria.

Det är vanligt att statliga företagsstöd beviljas för ett särskilt ändamål eller för vissa specifika åtgärder. De statliga företagsstöden skiljer sig därmed från de utbetalningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Vår kartläggning och analys av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer visar att det finns ett behov av straffrättsliga åtgärder för att skydda hur statens medel inte bara betalas ut utan också hur de används. Den ordning som gäller i dag innebär att det är straffritt att använda ett stöd för ett annat ändamål, så länge det inte går att styrka ett bedrägeriuppsåt vid utbetalningstillfället. Den straffrättsliga regleringen bör försöka komma till rätta med det problemet. Att använda eller utnyttja ett statligt stöd till företag eller andra juridiska personer för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för bör därför kriminaliseras. Brottet subventionsmissbruk bör utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd.

Närmare om skälen för en utökad underrättelseskyldighet

Ett flertal myndigheter har anfört att de anser att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen även ska gälla för regionerna.

Det finns både omständigheter som talar för respektive emot att regionerna ska läggas till som underrättelseskyldiga enligt lagen. Vid en

sammantagen bedömning anser vi att skälen för en underrättelseskyldighet väger över. Genom att ålägga regionerna en underrättelseskyldighet ökar möjligheten att kunna upptäcka och därmed stoppa fler felaktiga utbetalningar.

Det har vidare framförts önskemål om att även framtida felaktigheter ska omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Vi anser att det finns skäl att utvidga lagen till att även omfatta framtida felaktigheter. Genom förslaget möjliggörs att en beslutande aktör kan få information redan innan ett beslut har fattats eller en utbetalning har skett.

Det är angeläget att statliga företagsstöd omfattas av en underrättelseskyldighet eftersom utbetalningarna ofta uppgår till stora belopp och riskerar att utsättas för brottsliga angrepp. Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är inarbetad och tillämpas av en rad olika aktörer. Under sådana förhållanden, och då en gemensam lag kan upplevas som mer svårtillämpad, anser vi att underrättelseskyldigheten avseende de statliga företagsstöden bör framgå av en ny lag som knyts till lagen om subventionsbrott. Mot bakgrund av det stora antalet underrättelseskyldiga när det gäller de statliga företagsstöden bör aktörerna inte räknas upp i författningstexten utan en generell skrivning är att föredra.

Underrättelseskyldigheten bör i huvudsak vara utformad på samma sätt som underrättelseskyldigheten i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Det integritetsintrång som den ökade underrättelseskyldigheten kan medföra för enskilda vägs upp av intresset av att motverka felaktiga utbetalningar.

Konsekvenserna av våra förslag

Alla förslag som vi lämnar syftar till att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka brott och lagföra dem som begår brott riktade mot dessa system. Våra förslag kommer därför att få konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Förslagen kommer bl.a. att innebära ett ökat antal brottsanmälningar och lagföringar.

Om de statliga företagsstöden missbrukas i lägre utsträckning får det positiva konsekvenser för seriösa företag och andra juridiska personer genom att konkurrenssituationen kan antas bli mer rättvis och stödets syften kan uppfyllas i högre grad.

Ett stort antal aktörer kommer att omfattas av anmälnings- och underrättelseskyldighet och kommer även att vara mottagare av underrättelser.

Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården förväntas få en viss ökad arbetsbelastning till följd av våra förslag. Förslagen bedöms medföra ökade kostnader om ca 60 miljoner kronor för dessa myndigheter. Finansieringen bör ske dels genom minskade förvaltningsanslag för de myndigheter som bedöms få minskad arbetsbörda, dels genom minskade utgifter på ett fåtal större stöd som träffas av våra förslag.

Våra förslag förväntas bidra till att antalet felaktiga utbetalningar minskar. Förslagen och de åtgärder förslagen kan leda till kan innebära stora besparingar för staten.

Prop. 2024/25:187

Bilaga 1

Ikraftträdande

Vi bedömer att våra författningsförslag kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2026. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om subventionsbrott

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller statliga företagsstöd och EU-stöd.

Med statligt företagsstöd avses i denna lag stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare.

Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar.

Till ansvar enligt denna lag ska inte dömas om en gärning utgör brott enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

2 § För *subventionsbrott* döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, eller

2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till det. Straffet är fängelse i högst två år.

3 § Om brott som avses i 2 § är ringa döms för *ringa subventionsbrott* till böter eller fängelse i högst sex månader.

4 § Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för *grovt subventionsbrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om brottet rört betydande belopp,

2. om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller

3. om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

5 § För *vårdslöst subventionsbrott* döms den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 §. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

6 § För *subventionsmissbruk* döms den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar ett statligt företagsstöd eller ett EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

7 § Om brott som avses i 6 § är grovt, döms för *grovt subventionsmissbruk* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp eller varit av särskilt farlig art.

8 § Den som före utbetalning eller tillgodoräknade frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om ett statligt företagsstöd, döms inte till ansvar enligt 2–5 §§.

9 § För försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

10 § Ringa subventionsbrott får åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

11 § Myndigheter och organisationer som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

12 § Bestämmelserna i 35 kap. 1 § brottsbalken hindrar inte att en person får dömas till påföljd för ringa subventionsbrott enligt 3 § eller vårdslöst subventionsbrott enligt 5 §, om den misstänkte häktats eller fått del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller statliga företagsstöd enligt lagen (0000:00) om subventionsbrott.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och Kronofogdemyndigheten.

3 § En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,

2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller

3. kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om statligt företagsstöd. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

4 § Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet i 3 § första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹
dels att 9 kap. 3 b § ska upphöra att gälla,
dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

11 §²

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För *försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk och för förberedelse till grovt fordringsbedrägeri* döms det också till ansvar enligt 23 kap.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms det också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med uppsåt att begå bedrägeri skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse av 9 kap. 3 b § 2019:310.

² Senaste lydelse 2023:187.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om trygghet av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt
 - lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
 - lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, eller
 - lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481),
8. folkbokföringslagen (1991:481), *och*
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott, *och*
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott.
10. *lagen (2020:548) om omställningsstöd.*

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket, om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för detta.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
 2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.

² Senaste lydelse 2020:1067.

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Prop. 2024/25:187
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2–4 §§ lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, *regionerna* och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

3 §²

Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet. Har förmån eller stöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället i stället lämnas till den myndighet eller organisation som följer av 1 §.

Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas. *Detsamma gäller om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.*

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut. Har förmån eller stöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till den myndighet eller organisation som följer av 1 §.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

¹ Senaste lydelse 2023:459.

² Senaste lydelse 2019:653.

Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet i 3 § första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd

Prop. 2024/25:187
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:548) om omställningsstöd
dels att 35–38 §§ ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 35 § ska utgå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Almega, Almi AB, Arbetsförmedlingen, Bodens kommun, Bolagsverket, Boverket, Brottsförebyggande rådet, Centrala studiestödsnämnden, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Folkbildningsrådet, Företagarförbundet, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Uppsala, Göteborgs universitet (Juridiska institutionen), Hovrätten för Västra Sverige, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jönköpings kommun, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Stockholm, Konkurrensverket, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige LO, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö kommun, Mediemyndigheten, Migrationsverket, Mjölby kommun, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturvårdsverket, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Regelrådet, Region Blekinge, Region Dalarna, Region Jönköpings län, Region Stockholm, Region Västmanland, Riksantikvarieämbetet, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation RIO, Sametinget, Skatteverket, Skogsstyrelsen, Småföretagarnas riksförbund, Socialstyrelsen, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Statens skolverk, Statskontoret, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Stockholms tingsrätt, Svenskt näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges a-kassor, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Riksidrottsförbund, Säkerhetspolisen, Tillväxtverket, Trafikverket, Umeå tingsrätt, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten), Utbetalningsmyndigheten, Västra Götalandsregionen och Åklagarmyndigheten.

Därutöver har yttranden kommit in från Arvsfondsdelegationen, Fremia, Nationell arbetsgrupp barnhälsovård, Studieförbunden i samverkan och Verket för innovationssystem.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Ale kommun, Borlänge kommun, Delegationen mot arbetslivskriminalitet (A 2021:04), Eskilstuna kommun, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Hedemora kommun, Helsingborgs kommun, Hultsfreds kommun, Karlstads kommun, Krokoms kommun, Kungsbacka kommun, Lantbrukarnas Riksförbund LRF, Nora kommun, Norrtälje kommun, Näringslivets Regelnämnd NNR, Piteå kommun, Region Gävleborg, Region Västerbotten, Riksdagens ombudsmän JO, Riksrevisionen, Simrishamns kommun, Storumans kommun, Sveriges akademikers centralorganisation Saco, Södertälje kommun, Tjänstemännens centralorganisation TCO, Trelleborgs kommun, Trollhättans kommun, Tyresö kommun, Vadstena kommun, Västerås kommun, Ystads kommun, Åmåls kommun, Örnsköldsviks kommun och Östhammars kommun.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till subventionsbrottslag

Härigenom föreskrivs¹ följande.

1 § Denna lag gäller statligt företagsstöd och EU-stöd.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna lag om en gärning är belagd med straff enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

2 § Med statligt företagsstöd avses i denna lag sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund.

Med statligt företagsstöd avses inte lån, garantier eller stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen.

3 § Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar.

4 § För *subventionsbrott* döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp, eller

2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till stödet.

Straffet är fängelse i högst två år.

5 § Om brott som avses i 4 § är ringa döms för *ringa subventionsbrott* till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 § Om brott som avses i 4 § är grovt, döms för *grovt subventionsbrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om brottet rört betydande belopp,

2. om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller

3. om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen, i den ursprungliga lydelsen.

7 § För vårdslöst *subventionsbrott* döms den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 4 §. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

8 § För *subventionsmissbruk* döms den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

9 § Om brott som avses i 8 § är grovt, döms för *grovt subventionsmissbruk* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp eller varit av särskilt farlig art.

10 § Den som före utbetalning eller tillgodoräknade frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om ett statligt företagsstöd, döms inte till ansvar enligt 4–7 §§.

11 § För försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

12 § Ringa subventionsbrott får åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

13 § Statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

14 § Bestämmelserna i 35 kap. 2 § brottsbalken hindrar inte att en person döms till påföljd för ringa subventionsbrott enligt 5 § eller vårdslöst subventionsbrott enligt 7 §, om den misstänkte häktats, fått del av åtal eller godkänt ett strafföreläggande för brottet inom fem år från brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd

Prop. 2024/25:187
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av sådant statligt företagsstöd som avses i 2 § subventionsbrottslagen (2025:000).

Lagen gäller dock inte om det finns en underrättelseskyldighet enligt lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de statliga myndigheter och enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd samt Kronofogdemyndigheten. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för. Skyldigheten gäller dock inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

3 § En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,

2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller

3. kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om stödet. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelsen i stället lämnas till den myndighet eller det enskilda organ som i första instans har beslutat om stödet.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

4 § Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet enligt 3 § första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹
dels att 9 kap. 3 b § ska upphöra att gälla,
dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

11 §²

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För *försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk och för förberedelse till grovt fordringsbedrägeri* döms det också till ansvar enligt 23 kap.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms det också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med uppsåt att begå bedrägeri skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullgöra gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse av 9 kap. 3 b § 2019:310.

² Senaste lydelse 2023:187.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Prop. 2024/25:187
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt
 - lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
 - lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, eller
 - lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481),
8. folkbokföringslagen (1991:481), och
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, och
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.
10. lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket och vid utredning av självständigt förverkande, om åklagaren anser att det finns särskilda skäl för detta.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om brott enligt lagen (2020:548) om omställningsstöd som har begåtts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.

² Senaste lydelse 2024:832.

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om
underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från
välfärdssystemen

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet
vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Underrättelseskyldighet enligt
lagen gäller för Migrationsverket,
Försäkringskassan, Pensionsmyn-
digheten, Skatteverket, Krono-
fogdemyndigheten, Utbetalnings-
myndigheten, Centrala studiestöds-
nämnden, Arbetsförmedlingen,
kommunerna och arbetslöshets-
kassorna. Skyldigheten gäller dock
inte i Skatteverkets brottsbekäm-
pande verksamhet.

Föreslagen lydelse

2 §¹

Underrättelseskyldighet enligt
lagen gäller för Migrationsverket,
Försäkringskassan, Pensionsmyn-
digheten, Skatteverket, Krono-
fogdemyndigheten, Utbetalnings-
myndigheten, Centrala studiestöds-
nämnden, Arbetsförmedlingen,
kommunerna, *regionerna* och
arbetslöshetskassorna. Skyldig-
heten gäller dock inte i Skatte-
verkets brottsbekämpande verk-
samhet. *För regionerna gäller inte
underrättelseskyldigheten i fråga
om uppgifter som omfattas av
sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller
5 § offentlighets- och sekretess-
lagen (2009:400).*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2023:459.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd

Prop. 2024/25:187
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:548) om omställningsstöd
dels att 35–38 §§ ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 35 § ska utgå.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2025-05-28

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Sten Andersson samt justitierådet Marie Jönsson

Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag

Enligt en lagrådsremiss den 8 maj 2025 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. subventionsbrottslag,
2. lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statligt företagsstöd,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet,
5. lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen,
6. lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Theresa Winnberg Elliot och rättssakkunniga Jenny Linde.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till subventionsbrottslag

2 §

Lagen kriminaliserar vissa gärningar och fall av underlåtenhet som avser statligt företagsstöd och EU-stöd. I 2 § definieras statligt företagsstöd som sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av ett enskilt organ på uppdrag av staten och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoses av en enskild näringsidkare eller en annan juridisk person än staten, en region, en kommun eller ett kommunalförbund. I definitionen görs ett uttryckligt undantag för lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen.

Förslaget väcker några frågor som enligt Lagrådets mening bör adresseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

En fråga är om skadestånd som beslutas av en statlig myndighet m.fl. kan omfattas av begreppet statligt företagsstöd och i så fall som en ”annan ersättning”. Som lagtexten är utformad utesluter den inte detta men en sådan tolkning förefaller inte ligga i linje med stödbegreppet, dvs. att det ska vara ett belopp som utbetalas i stödjande syfte. Den föreslagna definitionen reser också frågan om på vilken grund utbetalningen ska

beslutas för att kunna vara ett företagsstöd. Lagtexten utesluter t.ex. inte att också ersättningar på avtalsmässig grund skulle kunna omfattas.

Prop. 2024/25:187
Bilaga 5

Mot denna bakgrund anser Lagrådet att det bör övervägas att redan i lagtexten tydligare ange grunden för utbetalningen. Detta skulle kunna göras på samma sätt som i 1 § bidragsbrottslagen där det anges att det är fråga om ersättningar m.m. som beslutas ”enligt lag eller förordning”. Ett annat alternativ, fast särskilt i en straffrättslig lagstiftning mindre lämpligt, är att författningskommentaren byggs ut med konkreta exempel på vilket slags ersättningar m.m. som är avsedda att omfattas av lagtexten.

En ytterligare fråga avser begreppet juridisk person. Vad gäller fysiska personer står det klart att förslaget omfattar enbart de som bedriver näringsverksamhet, dvs. enskilda näringsidkare. Såsom förslaget är utformat förefaller det däremot omfatta samtliga slag av juridiska personer, förutom de som uttryckligen undantas i lagtexten, dvs. även de som inte bedriver någon näringsverksamhet. Detta kan, enligt Lagrådets mening, i och för sig vara en rimlig utgångspunkt, eftersom också icke-näringsdrivande juridiska personer ibland kan ha en företagsliknande verksamhet, t.ex. större ideella föreningar. Det är emellertid mindre självklart att låta lagen omfatta stöd som betalas ut till – eller skulle kunna återkrävas från – ett dödsbo som inte bedriver någon näringsverksamhet. Lagrådet noterar att huvudregeln i bokföringslagen (1998:1078) är att alla juridiska personer är bokföringsskyldiga men att lagen innehåller ett uttryckligt undantag för dödsbon. Innebörden är att det som sägs i bokföringslagen om juridiska personer inte ska tillämpas på dödsbon och att frågan om ett dödsbo är bokföringsskyldigt i stället ska avgöras utifrån vad som sägs i lagen om fysiska personer, dvs. icke-näringsdrivande dödsbon är inte bokföringsskyldiga. Det framstår enligt Lagrådets mening som ganska rimligt att begränsa tillämpligheten av de nu aktuella reglerna på motsvarande sätt.

I paragrafens andra stycke anges att lån, garantier och stöd inom ramen för skatte- och avgiftssystemen inte utgör företagsstöd. Enligt Lagrådets mening är det lämpligt att andra stycket formuleras som en punktuppställning.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansvar för vårdslöst subventionsbrott. För ansvar förutsätts att gärningsmannen har agerat grovt oaktsamt. Liknande bestämmelser om ansvar vid grov oaktsamhet finns i 5 § skattebrottslagen (1971:69), vårdslös skatteuppgift, och 4 § bidragsbrottslagen (2007:612), vårdslöst bidragsbrott.

Lagrådet har ingen invändning i sak mot förslaget i denna del. Det som sägs i författningskommentaren till paragrafen föranleder emellertid en kommentar från Lagrådets sida.

De uttalanden som görs i författningskommentaren om innebörden i ”grov oaktsamhet” synes utgå från vad som har sagts i förarbetena till

bidragsbrottslagen. Innebörden i bestämmelserna om vårdslöst bidragsbrott har emellertid sedan dessa skrevs utvecklats ytterligare i rättspraxis (se särskilt NJA 2013 s. 369). Tröskeln för när oaktsamhet ska anses grov har därvid satts tämligen högt (se Petter Asp m.fl., Specialstraffrätten. En kommentar s. 394 ff., se även praxisgenomgång i SOU 2018:14), i synnerhet när det gäller oaktsam underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Rättsläget synes vara detsamma när det gäller vårdslös skatteuppgift. I förarbetena har konstaterats att ansvar förutsätter att uppgiftslämnaren har brustit i sina åligganden i någon mer avsevärd mån och att glömska, förhinder, oföretagsamhet eller nonchalans som regel inte bör medföra ansvar (se prop. 1995/96:170 s. 164). Först om gärningsmannen slarvat i högre grad vid upprättandet av en deklaration eller annan handling eller visat en uppenbar likgiltighet för att sätta sig in i de beskattningsregler som han eller hon har haft att tillämpa bör grov oaktsamhet anses föreligga (se prop. 1971:10 s. 256, även NJA 1983 s. 374 och NJA 2004 s. 510 I och II; i de senare avgörandena uttalade Högsta domstolen att straffbestämmelsen är avsedd för ”de mer flagranta överträdelserna”).

Enligt Lagrådets mening bör begreppet ”grov oaktsamhet”, när det används i en ny lag, ges samma innebörd som det har i befintliga lagar av liknande slag, låt vara att de speciella skyddsintressen som en särskild lag vill tillgodose kan ges betydelse vid tillämpningen. En del av de uttalanden som görs i lagrådsremissens författningskommentar kan mot den bakgrunden ifrågasättas. Det gäller särskilt det som sägs på s. 115 om att grov oaktsamhet i regel kan anses föreligga om den som ansöker om ett statligt företagsstöd inte har kontrollerat riktigheten i uppgifter av särskild betydelse för att beviljas stöd. Uttalandet framstår – i vart fall i ljuset av hur begreppet grov oaktsamhet har bedömts i rättspraxis – som väl generaliserande. Det kan därför finnas anledning att i det fortsatta lagstiftningsarbetet överväga utformningen av författningskommentaren ytterligare.

9 §

Paragrafen anger när ett subventionsmissbruk ska anses som grovt och ersätter 9 kap. 3 b § andra stycket brottsbalken. Vid bedömningen ska särskilt beaktas bl.a. om brottet har rört betydande belopp. I 9 kap. 3 b § andra stycket brottsbalken anges att det särskilt ska beaktas om gärningen avsett betydande värde. Av författningskommentaren framgår att någon ändring i sak inte är avsedd och att betydande belopp ska ha motsvarande innebörd som enligt straffbestämmelserna för andra grova förmögenhetsbrott. Enligt Lagrådets mening avses med värde inte enbart ett penningbelopp utan begreppet har en vidare betydelse. Den föreslagna ändringen kan således uppfattas som en inskränkning och därmed en ändring i sak. Om avsikten är att innebörden ska vara densamma som enligt bestämmelserna om andra grova förmögenhetsbrott bör det övervägas att behålla begreppet betydande värde eller att i författningskommentaren närmare förklara varför ett annat begrepp används.

Av paragrafen framgår att den som före utbetalning eller tillgodoräknande frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut inte ska dömas till ansvar enligt 4–7 §§, dvs. rättelse före utbetalning eller tillgodoräknande ska föranleda ansvarsfrihet.

Lagrådet har i sak inget att invända mot förslaget men föreslår en viss redaktionell jämkning enligt följande.

Den som före utbetalning eller tillgodoräknande av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om stödet, ska inte dömas till ansvar enligt 4–7 §§.

I författningskommentaren uttalas att, när det gäller frågan om vem som inom en juridisk person kan vidta en frivillig rättelse som leder till ansvarsfrihet, får ledning hämtas ur allmänna principer om företagaransvar. Uttalandet torde framför allt ta sikte på den situationen när den oriktiga uppgiften har lämnats av en av flera företrädare för en juridisk person men en rättelse har gjorts, på den juridiska personens vägnar, av någon annan. Såvitt Lagrådet kan bedöma ger allmänna principer om företagaransvar inget besked om hur en sådan situation ska bedömas. Det finns därför anledning att förtydliga uttalandet eller, eventuellt, låta det utgå.

13 §

Paragrafen reglerar skyldigheten för de aktörer som beslutar om statliga företagsstöd att göra en anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att ett brott enligt lagen har begåtts. Lagrådet kan konstatera att av paragrafens lydelse följer att anmälningsskyldigheten gäller alla brott enligt lagen och inte enbart brott avseende statliga företagsstöd som myndigheten eller i vissa fall det enskilda organet själva beslutar om.

Bestämmelsens tillämpningsområde har inte närmare kommenterats i lagrådsremissen. Det framgår visserligen att en aktör enligt lagtextens formulering är anmälningsskyldig för brott som avser ett EU-stöd. Frågan om huruvida anmälningsskyldigheten avser även statliga företagsstöd som andra myndigheter beslutar om har inte belysts. Av betänkandet som ligger till grund för lagstiftningsarbetet framgår att utredningens utgångspunkt torde ha varit att anmälningsskyldighet ska avse endast myndighetens egna stöd (se SOU 2024:24 s. 218 och 219). Frågan bör övervägas ytterligare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Av författningskommentaren framgår att den anmälningsskyldiga aktören i huvudsak endast ska göra en bedömning av om ett agerande objektivt sett kan utgöra brott. Om så är fallet ska en anmälan göras. Samtidigt anges att om det är uppenbart att det är fråga om ett misstag så behöver en anmälan inte göras. Enligt Lagrådets uppfattning är uttalandena i författningskommentaren motsägelsefulla. Författningskommentaren bör stramas upp

så att det tydligt framgår i vilken utsträckning den anmälningsskyldiga aktören ska ta hänsyn till subjektiva rekvisit.

Lagrådet anser att lagtexten under alla förhållanden bör jämkas så att den formuleras enligt följande.

Sådana statliga myndigheter eller enskilda organ som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

2 §

Paragrafen anger vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten i lagen. Det föreslås att även regionerna ska omfattas av underrättelseskyldigheten. Det föreslås också att för regionerna ska underrättelseskyldigheten inte gälla i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen. Vid föredragningen har uppmärksammats att en kommun som inte ingår i en region inte omfattas av undantaget från underrättelseskyldigheten men att den bör göra det. Lagrådet föreslår att paragrafen får följande lydelse.

Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, regionerna och arbetslöshetskassorna.

Underrättelseskyldigheten gäller inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

För regionerna gäller inte underrättelseskyldigheten i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1, 2, 4 eller 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Detsamma gäller för en kommun som inte ingår i en region i fråga om angelägenheter som en region ansvarar för.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar övriga lagförslag utan erinran.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 juni 2025

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Forssmed, Forssell, Slottner, Wykman, Kullgren, Liljestränd, Bohlin, Rosencrantz, Dousa

Föredragande: statsrådet Wykman

Regeringen beslutar proposition Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag